

1925

HISTORIA PRINCIPUM LANGOBARDORUM

Quae continet antiqua aliquot opuscula de rebus
Langobardorum Beneventanae olim Provinciae
quae modo Regnum fere est Neapolitanum.

CAMILLUS PEREGRINIUS

ALEX. FIL. CAMPANUS

Recensuit atque carptim illustravit

HAC NOVA EDITIONE

Notis, ineditis adhuc opusculis, variisque Dissertationibus,
atque Peregrinii vita auxit

FRANCISCUS MARIA PRATILLUS

T O M. III

Fondo Santoro

C 35 / III

NEAPOLI, Ex Typographia Johannis de Simone MDCCLF.
Superiorum facultate.

EXCELLENTISSIMO DOMINO
MARCHIONI
SCIPIONI MAFFEJO,

*Patricio Veronensi, armorum
Duci, &c.*

FRANCISCUS M. PRATILLUS S.

Quod Lyrici Vatis testimonio
instruimur, Maecenates nem-
pe Scriptoribus & *praesidium*
esse, & *decus*; praesidium pro-
fecto in vindicandis ab ob-
trectantium molestia ingenii
sui partibus, decus vero in iisdem illustran-
dis; hoc unum mihi quidem in votis fuit,
EXCELL. DOMINE, ut alteram hanc
opellae hujusce meae partem Tibi nuncu-

parem. Te auspice, haud dubito, quin ipsi & forte praesidium, & decus eximium profecto adjungatur. Eccuinam enim ignotum, Te nostrae aetatis singulare ornamentum esse, & quem Literaria Resp. omnigena eruditione refertum praedicat? At profecto si abs Te uno sacrarum, vel humanarum scientiarum praeclara descripta monumenta singula persequi vellem, nimis arduum plane foret, ac difficillimum. Nec enim ea duntaxat meminisse satis esset, quae vulgo edita circumferuntur, verum quae scripta tantum in pluteis tuis delitescunt hactenus, lucemque expectant. At ne omnia silentio omnino praeterita videantur, ea tantum innuam, quae eruditorum judicio majorem laudem, ac plausum sunt consecuta. Ea primo quidem quae ad Poësim attinent, non Latinam duntaxat, sed vernaculam quoque, Homerī praesertim duobus Iliadis prioribus libris ad Italicum numerum transductis, nostrae Poëseos lepores aequae ac venustatem, elegantiamque (quae ex ipso Graeco textu tibi eruere licuit) quis non miretur? Quis item Theologicam Historiam, qua Divi Pauli Apostoli epistolis sedulo explicatis, ac S. Augustini doctrinā in Pelagianos, illorumque

asse-

asseclas uberius explanatā, Catholicae Ecclesiae orthodoxa veritas non parum confirmatur. Quae quidem opera Vir Cl. P. Turneminius, nisi pessimo Christianae Reip. mors eripuisset, in suum Gallicum sermonem vertere, & in plures tomos distinctim digerere cogitarat, ut quae publicae utilitati plurimum conducere adfirmabat. Verum in tot ingenii tui enumerandis ornamentis frustra tempus consumem potius, quam debitum Tibi honorem hisce laudibus exaequem; quum quisque pro se fertilissimam mentis tuae penum animadvertat, ut qui Bibliothecam pene lectissimam cujuscunque fere generis disciplinarum tot descriptis voluminibus *absolveris*. Nec mirum profecto, quo nedum Italiae nostrae Cl. Viri (nec sine invidiae quandoque, aut iracundiae stimulis agitati), sed & Galliarum, Germaniae, Britanniae, Hollandiae, Moscoviaeque tua quaeque scripta volumina laudibus passim extollunt, ac celebrant. Quod enim aliis divisim & per partes a Deo Opt. Max. Tibi conjunctim, & plenius tributum admiramur. Ex quo profecto non parum laudis, & gloriae hanc meam elucubrationculam allaturam confido, quum tuum in fronte nomen

prae-

praefecerat ; tum vel maxime , quum tua voluntas adcefferit , Tuum jamdiu animum , EXCELL. DOMINE , in me orando (immerito licet) fatis cognovi ; in rependenda vero gratia imparem me omnino sentio . Benignitatis tuae argumentum singulare fuit , quod me ornares , non ingenii mei , quod quam exiguum sit , haud plane ignoro . Haec tua quidem morum tuorum comitas , ac suavitas omnium bono nata esse videtur . Quorsum igitur in Te vel generis tui , vel Comitissae Peregrinae conjugis tuae (e qua ad Peregrinii nostri nomen felici faustoque auspicio conservandum cognomen eductum) nobilitatem ; vel gestorum tuorum , vel germani tui Bavaricarum copiarum summi Imperatoris , cui aliquando militaris gloriae meritum invidens , ab ipso bellicis praeceptis , & exemplis fatis imbutus , pluries cum hostibus conflixisti , nec sine aut sociorum , aut ipsorummet hostium admiratione ; vel tuae illustri familiae praeclarissimos heroas enumerem , atque extollam , quum ea aliorum dictis fatis commendata videamus ? In Te uno omnia MAFFEJAE gentis decora ac ornamenta sunt congesta ; ut quique Cl. Viri Excell. Marchionem SCIPIONEM MAFFEJUM , Li-

tera-

terariae Reip. lumen , scientiarum antesignanum , totius Italiae decus merito appellent . Sub tanti Viri igitur praesidio haec Peregrinii opuscula animadversionibus , ac Dissertationibus locupletata , aliisque nondum antehac editis , quae Langobardicam Historiam plurimum illustrent , aucta in medium attuli , non ut meritum tuum exaequarem , aut laudem aliquam mihi usurparem , sed ut bono quoquo modo Reip. consularem . Quod si consilii mei rationem improbari contigerit , qui votis fortasse multorum minime sim obsequutus , illorum judicio lubenter adstipulor , & notam imbecillitatis meae aequo animo feram ; in reprehensionibus enim amoris potius vim , quam querelam rependere decet , inquit D. Chrysostomus . Humanitatis tuae igitur erit , EXCELL. DOMINE , ut hoc quaecunque donum libenter excipias , qui immerito favere consuevisti , qui nedum literarum abdita penetravi , sed ne limen quidem attigi . Noli in conferendis beneficiis defatigari , ut tui nominis fama in dies augeatur magis , & nos patrocinii tui praesidium levet . Vale .

Neapoli post. Nonas Junias , CIOCCCLII.

E L E N C H U S

E O R U M,

Quae hoc Tomo continentur.

AD Chronicon Ducum Neap. Prolusio Francisci Mariae Pratilli, pag. 1.

Chronicon Ducum Neap. antea ineditum cum notis Pratilli, 27.

De primis Capuae Comitibus Francisci Mariae Pratilli Dissertatio, 81.

Peregrinii de Chronico Comitum Capuae Adnotatio, 106.

Chronicon postremorum Comitum Capuae Johannis Abbatis Cassin. 111.

Series Comitum Capuae, 136.

Breve Chronicon Comitum Capuae cum notis Pratilli, 142.

Francisci Mariae Pratilli de Ludovici Imp. Aug. captivitate Dissertatio, 157.

Ejusdem de novae Capuae exstructione Excursus Historicus, 172.

Capitularia Princ. Langob. cum notis Pratilli, 183.

Praeceptum Landulfi Princ. Capuae cum notis Pratilli, 232.

Francisci Mariae Pratilli de Liburia Dissertatio, 242.

Notitia Judicati, & Libellus dilati Judicii cum notis Pratilli, 273.

Chronicon Saracenico-Colabrum cum notis Pratilli, 283.

Fragmentum Historiae Anon. Beneventani, 293.

Tumuli Princ. Langob. cum additionibus Pratilli, 301.

Tumuli Ducum Neap. cum additionibus Pratilli, 333.

Epistola PP. Leonis ad Carolum Magnum, 340.

AD CHRONICON DUCUM NEAPOLIS

NUNC PRIMUM IN LUCEM EDITUM

P R O L U S I O

FRANCISCI MARIAE PRATILLI.

UT hujus nostrae civitatis, ac Regni cl. virorum, qui me ad hoc nuper inventum Ducum Neapolis Chronicon prelo subdendum, & huic Tomo inferendum enixe impulerunt (quamvis alibi sane foret conlocandum) votis annue-rem; antequam quae ad ipsius Chronici inventionem, veritatem, Auctorem, stilum, ac cetera ad legentium institutionem attinent, aperiamus, ne quid ad perfectam illius cognitionem desiderandum supersit, quaedam primum de Ducatu Neapolitano delibanda putavi. Valde enim in hac re Scriptores a veritate aberrant; vanis, ac futilibus enarrationibus historiam suam complures exaggerarunt, variasque perridiculas sane fabellas, ac figmenta sunt commenti. Mirum profecto videtur, quod recentiores plerique Scriptores hallucinentur, & illorum veluti somniis obsecundantes, quae ab iisdem sunt mutuati, parum accurate in medium proferre non verentur. Ut autem quae vera & explorata ab incertis falsisque secernantur, breviter heic de Ducatu Neapolitano non abs re differendum videtur, ac deinceps eorundem Ducum seriem veram, germanamque haud ex Chronico ipso duntaxat (multa enim in eo & in principio, ac fine desiderantur) sed ex ceteris monumentis, ac Scriptoribus erutam describimus. Ac quod ad Ducatum quidem pertinet, de ejus exordio, progressu, fine; variâ fortunâ, praeliis, foederibus, aliisque ad illum spectantibus breviter disputabimus; quaeque in progressu

AD CHRONICON DUCUM NEAP.

deinceps hujus operis, quum de Liburia; & Cajetae; Amalphis, ac Surrenti Ducatibus incidet sermo, fusius pertractanda occurrent.

Quae ad Ducis nomen, dignitatemque noscendam attinent, passim a Scriptoribus memorantur, a Peregrinio nostro praecipue in suis Dissertationibus de Ducatu Beneventano Tomo ultimo hujus operis recudendis, ipseque alibi delibavi. Tempus profecto, quo Neapolitani Duces, quave iidem causa hanc in urbem immissi, aut a civibus aliquando creati imprimis disceptandum. Firmum quidem, exploratumque est apud omnes, Neapolim post Imperii divisionem Augustis Occidentalibus paruisse; totam enim Campaniam Provinciam, in qua Neapolis includebatur, aut Consularis, aut Praefectus, aut Praeses regebat. Occidentali Imperio sub Augustulo an. CDLXXVI. jam extincto, Odoacer Herulorum Rex Italiae Regno potitus est, qui illius Augusti fortuna commotus, non quo ejus decori, ac nomini consuleret, sed inopiam sublevaret, annua quadam pensione ad victum ei constituta, in Campaniam illum relegavit. Neque Neapoli, aut Campaniae Consularem aliquem, sive Praefectum tunc praefuisse certo scimus. Theodorico Rege post annos fere XVI. Italiam ingressa, Regeque Odoacre Ravennae occiso, Gothicus ipse Rex Italiam subegit: eoque temporis etiam Campania Provincia Gothicum jugum experta est, sicuti & universae Neapolitani hujus Regni Provinciae; quae eandemmet ac sub Romano Imperio regiminis formam sub Consularibus, Rectoribus, Praepositis, sive Judicibus Provincialibus tenuere, cujus rei Cassiodorus, alique meminere. Post annos circiter XLII. Neapolis, Duce Graecorum Bellisario, Gothorum jugum excussit, iterumque Orientali Imperio restituta ann. DXXXVI. At non diu illius tranquillitas stetit; Totilae enim Regnum invadenti Neapolis etiam ann. DXLII. paruit. A Narsete vero pluribus praeliis subacti idem Totilas, & qui ei successerat, Tejas, a Graeco Euncho uterque tandem interfectus fuit, ac Italia e Gothorum jugo penitus erepta est ann. DLII.

In

PROLUSIO.

In hisce Italiae motibus, quatenus Neapolis, aut Campaniae regiminis forma fuerit, omnino ignoramus. Neque (ut ait nuperus Neap. Historiae descriptor Tom. III. cap. 5.) aut Narses ipse, aut Conon sub Bellisario, Neapoli uti Praesides, sive Rectores Provinciae dominati sunt. Hi enim militaris tantummodo Praefecturae nomine Neapoli praefuere, totique Campaniae iterum Consulares, sive Praesides Provinciae creati sunt, ut ex Fl. Erasti Cumis eruta Inscriptione, quam in Appiae Viae Lib. III. cap. 5. retuli, clarissime patet. Nulla igitur Ducum Neap. memoria usque ad Justiniani finem Imperii existare potuit, ut somniarunt indocti Neap. Rerum Collectores, qui ut Urbem nostram illustrarent, fabellarum nebulis magis obduxere. Sub Gothis quidem Neapoli Comes erat, qui Civilia fortasse duntaxat administrabat sub Campaniae Consularibus; uti apud Cassiodorum, Lib. VI. cap. 23. & 24. de Neapolitana Comitativa, quem consule. Sub Justino Augusto Justiniani nepote, ac Fl. Tiberio Constantio ejusdem successoribus rerum facies profecto immutata. Etenim, ut alibi dictum est, a Langobardis Campaniam pene universam subactam, urbs etiam Neapolis ann. DLXXXI. armis sub Reduce ejusdem Antistite armis impetita est: tuncque mutato quidem Provinciae regimine, Graeci Imperatores, Campaniae tantum maritimis oris, quae suo parerent imperio, retentis, huc exercitus Praefectos (qui militum mox Magistri adpellati) missos, Consulium, Ducumque titulo decorarunt, ut Campaniae Consularium loco succederent, veteri adfectata dignitate, totiusque tam florentis Provinciae dominatione nomine tenus adtributa. Quamvis reapse non immerito quidem Consulares adpellari ii Militum Praefecti potuissent, quum ex Vegetio II. 9. habeamus: *Legati Imperatoris ex Consularibus ad exercitum mittebantur, quibus Legiones, & auxilia obtemperabant: in quorum locum nunc illustres viros constat Magistros militum substitutos, a quibus Legiones gubernabantur.* Consularibus profecto iis insignibus utebantur, ut videre est apud Pancirolum in Not. Imp. Orient. c. 30.

A 2

eorum.

eorumq; meminit Sueton. in Tiber. 32., & in Domitiano 6. & Ulpian. in l. 2. de his, qui not. inf. Quare Campaniae Consularibus jam extinctis, exercitus Graeci Imp. Dux Neapolitano Ducatui praesidens Consularis primum dici potuit, aut Consul, indeque Magister militum, ac Dux Neapolis.

Haec autem conjectura minime improbanda, cum a verisimilitudine minime abhorreat. Subacta enim a Langobardis Campaniâ, Samnio, Lucaniâ, sensimque Provinciis aliis, Brutios usque, Consularium quidem, Correctorum, Praesidumque nomina evanuerunt. Sicuti igitur ad adfectandam Italiae dominationem Provinciis nostris Italiae nomen indidit, ac postmodum quoque Langobardia vocata est, ut umbra saltem Italici Regni servaretur; ita etiam, ut Campaniae Consularium adhuc dignitas retineretur suis Magistris militum, quibus maritimarum ejusdem Provinciae locorum cura commissa erat, Consul, seu Consularis Praefecti, Ducisque nomen (Beneventanorum instar Ducum) praebuere ad dignitatis ostentationem: qua quidem aequae civiles res, atque militares administrarentur.

Quo autem isthaec tempore figenda sint, incertum omnino atque obscurum. Constantinus Porphyrogenneta. Lib. de Adm. Imp. Patricios duos in Italiam missos esse adfirmat, quorum unus Siciliae, Calabriae, Neapoli, & Amalphi praeeerat: alter vero Benevento, Capuae, Papias cum reliquis, & tributa quotannis Fisco Imperatoris pendebant. . . . Neapolis antiquum Praetorium erat Patriciorum, qui mittebantur; & illam, qui tenebat, idem in potestatem Siciliam quoque habebat. Cumque Patricius Neapolim appelleret, Dux Neapoleos in Siciliam abibat. Quibus ex verbis, quamvis de more vera falsis immisceat Porphyrogenneta, nec tempora aetatemque distinguat, hoc tantummodo eruendum videtur, quantum conjecturâ adsequi possum, usque ad Ravennatis Exarchatus erectionem, Neapolim Patriciis Constantinopoli missis (qui & militares Praefecti fortasse, Ducesque exercitus etiam erant)

erant) paruisse, quibus urbem tunc primariam, Orientalisque emporium, defendendi adversus Langobardos illorum fines circumquaque infestantes, cura demandabatur tamquam Ducibus limitaneis, quorum passim mentio apud Scriptores, ut infra. Qui Neapolis Duces ab Exarchis quandoque pro necessitate mittebantur, facta iisdem a Graecis Impp. quoad hanc creationem potestate, ut ex S. Gregorii M. Epist. 32. Lib. 2. An. DXCII. in qua ad Johannem Ravennensem Episcopum scribens, haec habet: *De Neapolitana vero urbe, Exarcho instanter imminente, vobis indicamus, quia Arechis (Dux Beneventi) ut cognovimus, cum Arnulfo (Spoleti Duce) se fecit, & Reip. contra fidem venit, & valde insiliatus est eidem Civitati: in quam, si celeriter Dux non mittatur, omnino jam inter perditas habetur.* Nec ad perficiendum, quod Pontifex suaserat, tempus aliquod intercessit; statim enim missus fuit *Scholasticus vir memorabilis, qui Judex Campaniae ab eodem Gregorio vocatur: ac postmodum Campaniae Dux* Lib. II. ep. 15. An. DXCIII. Cui successit *Maurentius militum Magister* An. circ. DXCVII. ut ex epist. ejusdem Pontificis; & *Gadiscalus Dux Campaniae* ab eodem Gregorio adpellatus Ann. DC. Lib. VIII. ep. 12. Post triennii spatium (a) *Guduinas Dux* Lib. XII. ep. 5. quo vel Neapoli profecto, vel fortasse demortuo, *Constantius Tribunus Militum Neapolis urbis custodiae* ab eodem Pontifice *datus est*, paulo ante felicem illius obitum, Lib. XII. ep. 24.

Hi profecto Graecorum Campaniam, Consularium instar Provincialium, rexere, postquam Langobardi ejusdem Provinciae partem non modicam occuparunt, pauloque post usque ad Ann. circ. DCCLX. etiam Duci Neapolitano Cajeta subdebatur, quum utraque urbes in Iconomachorum conatus foederatae restitissent, usque ad Caroli M. Imperatoris in Italiam adventum, quo Cajeta Pontifici

(a) De Guduino hoc Duce meminit Georgius Cedrenus Hist. compend. ad An. XVII. Mauricii Imperatoris To. I. pag. 399. edit. Regiae, & Theophylactus Samogatta, Lib. VII. c. 11. & 12.

tifici concessa, ut alibi dicam. Quem igitur *Judicem*, aut *Ducem* Campaniae S. Gregorius vocavit, illius Provinciae, quamvis diminutae Praefes, atque Rector fuerat, vicesque Consularis agebat. Duces indubie aliquando ii dicebantur, qui limitibus Imperii tuendis cum militaribus copiis praerant, ipsique Ducis ac Praesidis simul officio fungebantur, ut patet ex L. 3. ad L. Jul. repetund. Cod. Theod. ubi *Matronianus Dux*, & *Praefes Sardiniae* adpellatur; & alibi L. 133. de Decur. idem dicitur *Dux*, & *Corrector*. Apud eruditos viros etiam valde notum est, his *Ducibus* rerum civilium, ac militarium curam ab Augustis fuisse commissam, ut habetur ex L. 32. §. 1. Cod. de Appell. eaque plenissime illustrantur a Gothofredo in Comm. Cod. Theod. & ab Altaferra de Ducib. & Comitib. Prov. Gallicae. Hi *Duces*, seu *Militum Magistri*, *Judices* etiam militares antea dicebantur, qui adhibitis Adfessoribus, sive Jureconsultis, in Provinciis jus dicebant: Testis Lactantius de Mort. Persec. c. 22. ubi praeter mala, quae Maximiano Herculio imperante contigere, conqueritur: *Judices militares humanitatis literarum rudes, sine adfessoribus in Provincias immisos*. Quare cum ad horum Tribunal civiles causae etiam post Maximianum deducerentur, cautum fuit a Constantio primum, deinde ab Arcadio Augustis, ne civiles causas cognoscerent, ut notat Gothofredus ad L. 9. de Jurisd. Cod. Theod. Equidem apud Johannem Diac. in Chronico Episc. Neap. apud Muratorium, de Gratioso Episcopo XXX. hoc testatum habemus: *qui veniens (ait) omnes Judices, seu exercitus Romanus, timore ducti, sese cum Donato Magistro Militum (Constantii Augusti, Heraclii filii) junxerunt*. Imo ex Capitulari Arechis primi Principis Beneventi (quod inferius dabimus) apertissime patet, *Judicem tunc Neapolitanae urbis* cum praedicto Principe pactum fuisse, seu foedus sanxisse, ut ex ejus Titulo: *De Pacto Arechis Principis Benev. cum Judice Neapolitanorum*.

Atque ut inductorum quorundam hominum, qui eosdem fuisse *Judices* Neapoli, ac *Cancellarios* credidere, senten-

tentiam refellamus, breviter heic adnotare existimavi, *Cancellarium Campaniae* (aliquando etiam *Neapolis* adpellatum, ubi pro temporum ratione, aut alibi, residere dabatur) non civilem aliquem Praesidem fuisse, sed Magistratum Campaniae officium erat, quemadmodum in nonnullis aliis Italiae Provinciis recensentur. De *Lucina Campaniae Cancellario* mentionem facit Cassiodorus, ad quem scribit, dum esset Praefectus Praetorio, ut ex ep. 37. lib. 11. At nunquam Cancellarii Provinciarum iidem aut Rectores, aut Praesides fuere; sed Rectorum Provinciae secreta hauriebant, Secretarii custodes, eorumque erat turbae impetum, secretarium ingredi volentis, reprimere; & Consistorii Praetoriani Secreta custodire, ut passim Scriptores, & praecipue Gothofredus in not. ad L. 3. Cod. Th. de Adfess. Domest. & Cancell. Ad instar Praesidum solummodo Cancellarii Provinciarum, qui suo jam munere functi, antequam discederent, per quinquaginta dies in Provincia morari debebant, ut cautum est in L. 3. Cod. Justin. de Adfess. & Domest. lata A. 403. Imo in dicta L. 3. Cod. Theod. lata A. 423. praecipitur, ut *Consulares, & Domestici* post abdicatam administrationem per triennium totum nec militiam deserant, neque de Provincia discedant. Errant igitur, qui Cancellarios Campaniae Neapoli quandoque immorantes, cum Praesidibus, sive Rectoribus confundunt: cum alia omnino ab iis, ut diximus, fuerint munera. At a quo defleximus itinere, tandem redeamus.

Tempore igitur S. Gregorii Papae, scilicet cadente sec. VI. nomen *Judicis*, *Ducis*, *Militum Magistri*, aut *Tribuni* Neapoli audiri coeptum est, qui ab Exarchis Ravennatibus, aut Graecis Augustis creabantur ad Neapolitanam Campaniam tuendam. Neque tunc ab urbis suae Senatu, aut Populo eligebantur: quod tamen posterioribus seculis accidisse scimus, ex Chronologo nostro, ut infr. n. 8. aliquem e suis Patriciis eligentes, vel e Siciliae Provincia evocantes, ut inferius adnotabitur. Nec mirum. Quum enim Italia Graeci exspoliati fuissent, ac Raven-

nae postmodum Exarchatus extinctus, Constantinopolitanus Imperator, ne umbram saltem Italici Regni amitteret, ea quae a Langobardis victoribus in Provincia Campania, aut Lucania, Brutiorum, aut Calabriae maritima loca sibi supererant, summa cura tueri conatus est, Ducique Neapolitano, cui Ducatus alii Provinciae suberant, Campaniae nostrae custodiam commendavit. At quoniam difficillime ob Ducum vel muneris dimissionem, vel obitum, locorumque distantiam, ab Augusto sibi successor expectandus erat, ille ex Principis fortasse indulgentia, aut necessitate, Patriciorum civium, populique suffragio eligebatur, ne hostes, occasione arrepta, urbem opportunius occuparent. Hinc colligendum puto, ab his eo temporis Ducibus praeclaros illos titulos assumptos, Patriciorum scilicet, Antipatorum, Protosebastorum, Eminentissimorum Consulium, aliorumque, de quibus Caesar de Engenio, Carm. Falconius in Vit. S. Jan. Capacius in Hist. Neap. alique passim meminere; necnon Tabularia Monasteriorum nostrae urbis. Immo (si divinare liceat) ea fortasse ratione etiam Neapolitani Antistites Archiepiscoporum sibi adpellationem tunc vindicare studebant, quod Ducatus Neapolis, & Provinciae Campaniae Graecis Augustis subiectae tanquam Primates, & Metropolitae censerentur; Constantinopolitanis Patriarchis facile annuentibus; quod patet ex Johanne Diacono in Sergio XXXVI. Episc. Neap. *Sergium elegerant Pontificem. Hic dum a Graecorum Pontifice Archiepiscopatum nancisceretur, ab Antistite Romano correptus veniam impetravit*, & Constant. Porphyrog. de Themat. Imp. Orient. qui Neapolim urbem *Metropolim* appellat. Quam profecto nomenclaturam, postquam Capuae, Beneventi, & fortasse etiam Salerni vigeret, Neapolis etiam Summo Pontifice annuente, postmodum consecuta est, ut alibi opportunius redibit sermo.

Ex eo igitur, quod, Augustorum indulgentia, Duces sibi Neapolitani crearint aliquando, plerique crediderunt, Neapolim quoque Rempublicam fuisse, quae suum sibi Consulem, ac Ducem renunciaret. Sed sciendum profecto,

cto, multoties e Byzantina Sede, vel e Sicilia Duces Neapolim missos, quamobrem non Rempublicam, sed Urbem Orientis Imperio subiectam fuisse manifeste colligitur. Imo eo quoque tempore, quo Cives sibi potestatem Ducum eligendorum vel concessam, vel usurpatam habebant, Ducatus successionem in Sergiorum familia legimus in Chronico nostro, & patri filium, vel nepotem, aut quoquo modo sanguine conjunctum ex Imperatorum conniventia successisse. Cur ergo Neapolim Rempub. putabimus, cum Ducum suorum aliquando saltem haud liberam electionem, sed hereditariam & perpetuam administrationem agnoscimus? Immo ex eodem Chronico nostro suprema Graecorum Augg. creandi potestas evincitur; & quidem num. 7. habet: *Teodistus a Neapolitanis electus in Ducem, ut obedirent mandatis Domini Imperatoris*. Non igitur plena omnino eligendi facultas penes populum erat, sed quod a civibus Principis indulgentia constituebatur, id ipse, cogente necessitate, ratum habebat. At haec tute ex Chronico ipso facile intelliges.

Heic etiam obiter adnotandum existimo (cum de hujus Regni monetis plenissimum quam primum tractatum habebimus a V. Cl. Antonio Clarito Regiae Siciliae Neap. Archivario) eadem ex causa Neapolis Duces cudendi nummos facultate caruisse: nullam enim hactenus illorum monetam vidimus, quaeque Sergii Ducis, ejusque filii Athanasii Episcopi seculo IX. cusae fuere, nondum moneetae valorem habuisse censendum est; sed potius in honorem S. Januarii praecipui Neap. Urbis Tutelararis excusas fuisse, quasi bullas officii, ac pietatis ergo; ejus enim imaginem praesefereunt cum epigraphe *S. Januarius*, & in averfa parte: *Sergius Dux, & Athanasius Episcopus & Dux*, qui fortasse eas bullas obsignare mandarunt ad illius sancti cultum, pietatemque fovendam. Ceterum Neapoli tam argentei, quam aurei, & ex aere nummi Imperiales Byzantini excudebantur, sicuti in universis Graeci Imperii Regionibus, ut alibi dicendum.

Age nunc videamus, quatenam loca Neapolitano Ducum.

ci paruerint, suiue Ducatus qui fines fuerint. Verum cum huic Ducatui varios quandoque limites descripserint Auctores, hinc profecto fit, ut non in omnibus perinde finitimis urbibus dominati sint Neapolitani Duces. Ac quidem usque ad Carolum Magnum Imp. qui Langobardos Italia expulit, Graecique etiam Imperii fines restrinxit, Neapolitani Duces Siciliae Patricio subdebantur; tametsi dignitatem quandam, seu primatum, super alias Ducatus urbes Neapolis praeferebat, ut Peregrinius noster in suis Dissertationibus hoc in opere recudendis innuit. Hinc quae, ut supra notavi, memorat Constant. Porphyrog. de Adm. Imp. cap. 27. duos scilicet Patricios in Italiam a Graecis Augustis, Imperio Romano Byzantium translato, missos fuisse, unum nempe *ad Siciliam, Calabriam, Neapolim, & Amalfim* administrandam: alterum ut *Beneventum, Capuam, Papiam*, aliasque *Longobardiae* civitates regeret, falsi omnino evincitur. Quum eo temporis usque ad Iustini Aug. aevum, Regni nostri Neapolitani Provinciae suis Consularibus, Correctoribus, ac Praesidibus paruisent, ut in synchronis Scriptoribus, inscriptisque lapidibus clarissime patet. Exarchatu Ravennate exinde creato, cui immediate locorum Translyberinae Langobardiae, & Romani Ducatus regimen commissum fuerat, illi tantummodo aliarum Cistlyberinae Italiae Provinciarum cura demandata, Neapoli Duce constituto, Cajetae altero, aliisque Amalfi, & Surrenti Ducibus sive Comitibus, qui a Neapolitano dependebant; omnesque insimul Exarchae primum parere tenebantur. Quo quidem extincto, tunc Patricii duo (ut asserit Porphyrogeneta) mitti debuerunt, quorum alter Siciliam, Brutios, Acropolim, & Ducatum Neapolitanum cum suis dependentibus Ducatibus Amalfitano, scil. Cajetano, & Surrentino, regebat: alter vero, qui aut Tarenti, aut Brundisii, aut Hydrunti residebat, Veterem Calabriam, Lucaniam, Apuliam administrabat, ut ex eodem Porphyrog. de Them. Imp. Orient. qui duo haec solummodo Langobardiae Themata enumerat; deinde aut memoriâ lapsus, aut sibi ipsi more suo

suo contradicens, res, temporaque confundit; atque ita quidem ad seculum usque IX. persecutum fuisse, Scriptores pene omnes adfirmant.

Quumque Lucaniâ, Apuliâ, Calabriâ, Brutiisque quibusdam urbibus potiti fuissent Langobardi, Tarento, Brundisioque etiam subactis, sub uno tantummodo Siciliae Patricio, qui reliquam Langobardiae Cistlyberinae partem regebat, omnes Brutiorum, Acropolis, & Neapolitani Ducatus urbes moderabatur, ut ex cit. Peregrinio in Diss. aperte demonstrabitur. Igitur ne res, aut aetates confundantur, planumque omnino Lectoribus fiat, sub Exarchis primo Neapolis Ducatus considerandus est; deinde sub Patriciis Siciliae; postremo jam e Sicilia Graecis pene eliminatis, aliisque Regni nostri Provinciis ad meridiem a Langobardis occupatis. Sane sub Exarchis Ducatus Neapolis amplior extendebatur, quum nondum Langobardi Capuae fines meridianos praetergressi fuissent, aut Salerni vicinia. Neque heic praetermittendum existimo, hallucinatum fuisse Jannonium in Hist. Civ. Neap. Tom. I. asserentem *fecisse Neapolites notabiles acquisitiones sub Imp. Mauricio*, VI. exeunte seculo: quum ab epist. S. Gregorii Magni Lib. X. quam profert, dicatur solummodo tentatum fuisse Neapolites exspoliare Insulis sibi pridem adnexis, quas ipsi Mauricius confirmavit, non autem eas rursus concessisse. Quâ igitur *notabiles* illae acquisitiones, quas Jannonius memorat?

Fines igitur Ducatus Neapolitani erant (subacta jam a Longobardis peculiari Capuae Campania, quae a Lyri fluvio ad Literni usque cursum ab ortu ad occasum protendebatur) Liternum urbs seu Patriense Castrum & Lacus, Cumae, Misenum, Puteoli (qui Aenariam, Prochyten, Nesida, Capreasque insulas e conspectu habent); inde a Minervae Promontorio ab utroque latere Amalfitanus, ac Surrentinus Ducatus Tyrrheno mari abluti, Stabia, Lactarium, Nuceria, Sarnum, Nola (quae Coemeterii vulgo nomen tunc temporis obtinebat) Abella, Atellanumque castrum, cujus ager Acerrano, Nolano, Abellano,

Iano, ac Liternensi conjunctus, totum illud spatium simul occupabant, quod a Clanii sive Literni fontibus ortum versus ad Patriensis usque Turris locum, quo se in mare exonerat, ad occasum, exstare dignoscitur: ibique plures Vici seu Villae erant, quae Liburiam Neapolitanam incolentibus commoda, sedem, domiciliaque suppeditabant, ut in Diss. de Liburia fusius differemus. Atque haec sane hujus Ducatus extensio ad medium usque VIII. seculum perduravit. Ducatus autem Cajetanus a duobus aliis fluminibus includebatur, Lyri nempe seu Gariliano, & Usente non procul a Terracina excurrente Boream versus: ejusque fines erant Minturnae, Formiae, montesque ii, qui urbes hasce circumeunt, Itrum sive Itrium, Fundi, Terracina, Spelunca, quibus Cajeta in Promontorii angulo praeerat, illique etiam adjuncta Pontia Insula, quae Cajetae Ducibus suberat, ut patet ex Chron. Johannis Diaconi, in quo legitur Sergius Neap. Dux huic Insulae statim occurrisse, quum a Saracenis Ann. DCCCXLVIII. oppugnabatur. De hoc vero Ducatu infra redibit sermo; de Neapolitano nunc differamus. Postquam igitur Langobardi Samnium, Lucaniam, Apuliam, & Campaniam subdidere, Neapolitanum Ducatum, eorumque Liburiam invasere, ut ex Erchemp. didicimus. Quo factum est, ut Abellam, Sarnum, Nolaque, seu Coemeterium, jam moenibus suis exutum ab Alarico Rege, ut sup. monuimus, occuparent Langobardi, qui Capuae scilicet degebant; sensimque Liternum, seu Patriense Castrum, aliaque ultra Clanium inferioris notae loca, ut ex Capitulari Sicardi Principis, infra adducendo, habemus. Qua de re ulterius etiam arma inferre ausi sunt, Cumisque expugnatis, ut Paul. Diac. Lib. VI. c. 40. perhibet, & Anast. Bibl. in Gregorio II. (sub cujus Pontificatu Ann. DCCXVII. Langobardi Cumas occuparunt) Puteolis, Miseneque Castro minitabantur: quod sane sub Sicardo Benev. Principe subversum est, ut Johann. Diac. de Transl. S. Sossii apud Sarnum, & Peregrinium loc. cit. Sed Johannes Neapolis Dux (cui *Cumani* ob id nomen datum fuit)

non-

nondum hortationibus, sed auxiliis quoque a praedicto Gregorio PP. II. impulsus, gloriaeque suae stimulis sollicitatus, Cumanum Castrum aggreditur, brevique suo restituit Ducatui, Langobardis inde depulsis, Comitesque ibidem (sicuti & Miseni, Puteolisque aderant, de quibus etiam Capacius Hist. Neap. Lib. I. c. 9. differit) remisit, qui Neapolitano Duci suberant, eorumque Comitum meminit S. Gregorius Magnus in Epist. Chron. ined. Comit. Cap. veteraque Neapolis, & Casini Tabularia (a).

Neque tum fortasse Duces Amalfitani, ac Surrentini (qui Comites annuales etiam adpellabantur, ex Anon. Salern. & Amalf. Chron. MS.) ab alio dependisse autumo (ut etiam Peregrinio visum est) quam a Neap. Duce, qui illic Duces, Comites, sive Praesides, ac Rectores Reipub. destinabat, aut saltem electos confirmabat: Neque urbs foederata solummodo, sed aliquomodo subdita censebatur. At ne Amalfitani cives (quorum gloriam haud

(a) Cumae quamvis desolatae adhuc in Feudum concessae fuere a Nortmannis Regibus, eorumque Audegavensibus successoribus. Postrema, quam habemus in Tabulario Reg. Siculae Neap., hujus Feudi mentio est venditio peracta a *Mabilia Johanni de Laja Curianz Vicariae Regenti A. 1322.* ibique fines, ejusque jura describuntur exigenda pro Plateatico, Dogana, Taberna, Fusariis, Pascuis, Piscibusque, qui ibidem capiuntur. Feudum istud situm describitur prope balnea Tripergulae, Palatium dictum de Balvedere, urbem Puteolos includens, Terram dictam de Campo Galli, Terram dictam ad Fumarole, & Septimana, cum medietate litoris Cumani: sicuti plenius legitur in Regesto Caroli Ducis Calabriae sign. 1322. lit. F. fol. 66. Nunc ejusdem Feudi, locorumque ipsi adnexorum memoria perit, Tripergulae quoque Pago ab novi montis eructatione duobus ab hinc retro seculis confepulto. Quoad Puteolos spectat, ad seculum usque X. (sicuti & Insulae Neapoli proximae) Duci Neapolitano suberant. At quum chartae meminerint Puteolanos Langobardos Comites post A. M. conjectandum puto, Pandulfum Caputferreum postquam Neapoli, ejusque Ducatu potitus esset, Puteolis Comitem adsignasse Langobardum, qui in urbe illa dominatus est, pluresque ibi per annos resedit: itaut An. MXLVI. Johannes Neap. Dux Puteolos obsidione vallavit, exitu fortasse infelici, quod habemus ex Act. S. Severi Episcopi Neap. ap. Bolland. die 40. April.

haud imminutam volo, quosque summopere colo ac veneror) quod injuriâ fortasse affecti mihi succenseantur, attentius expendant, oro, quae Erchemp. enarrat num. 26. & 27. in quibus a Duce Neapolis Amalfitanos in Capuam, ejusque agros missos fuisse, ait, quod & Anon. Salern. atque Ostiensis confirmant, & clarissime in Capitulari Sicardi Principis Ann. DCCCXXXVI. ubi legitur: *Promittimus nos Sicardus Princeps vobis Joanni electo S. Eccl. Neapolitanae, & Andreac Magistro Militum, vel populo vobis SUBJECTO Ducatus Neapolitani, Surrenti, & Amalfi, & ceteris castellis, vel locis, in quibus dominium tenetis &c. & inferius: Impleantur tam vobis, quam omnibus civitatibus vel Surrento, vel Amalfi, & ceteris castellis vobis SUBJECTIS terra, marique, &c.* Quare indubium, Amalfitanos, aequae ac Surrentinos Neapolitano Ducatui inclusos, usque ad initium XI. seculi, ut vidimus, ejus Duci paruisse. Quod & perspectum clarius habemus in obsidione urbis Amalfis ab Arechi Benev. Principe, quum Neap. Dux, exercitu comparato, Amalfim properavit, eique praesto fuit, atque a belli angustiis eripuit, ut Scriptores, & Hadriani PP. Epist. 28. adfirmant: uti multoties in perpetuis fere Langobardorum in Surrentum, & Amalfim urbes obsidionibus, ac irruptionibus ex Ostiens. Lib. II. cap. 64. & Peregrinio discimus; sed Neapolitanorum Ducum operâ liberatae, usque ad sec. X. & XI. quibus Landulfus Capuae, & Guaimarius IV. suam dignitatem omnino retinuerunt. Augustis tamen Occidentalibus aliquando suberat Amalfis, quum Sergius Neap. Dux Athanasii Antistitis insensissimus hostis, cum in Castro Luculano detentum haberet, ipsumque liberare vellet Ludovicus Aug. A. DCCCLXIX. Amalfitanis praecepit, ut sanctum Praesulem e Castro educerent, & Surrentum incolumem transferrent, quod statim, nec periculo procul, classe ad hoc adparata, confectum fuit. Quod quidem in Augustum subjectionis argumentum praesefert. Nuceria, quae Neap. Duci parebat, jam fortasse primum a Salernitani Dynastis subiecta erat, quum ejus Principis exer.

exercitus libere ab Salerno Capuam pluries immissi fuerint, viamque sibi Nuceriâ, Nolâ, Sueffulâque confecerint: quod quidem neutiquam absque periculo contigisset, si Nuceria adhuc seculo X. in potestatem Neap. Ducis mansisset. Neque diu post Surrento, & Amalfi Neapolitani Duces praesfuere, quum post seculum Chr. XI. Surrentum a Langobardis Salernitanis subactum fuerit A. MXL. moxque etiam Amalfis, ut supra. Quibus urbibus despoliatus Ducatus Neapolitanus nimis profecto contractus est: Exarchatu Ravennensi a Graecis etiam amisso, atque aliis Ducatus Romani oppidis, illique adjunctis: indeque Ducatu Cajetano, qui Romano Pontifici ab Imp. Carolo Magno Graecis erepto concessus fuit, ut ex Ep. Hadriani PP. aperitur. Nec diu post Graeci Ducatum illum iterum occuparunt, Praetorque ibi Siciliae, sive Patricius resedit, ut ex ejusdem PP. Ep. 73. ad eundem Carolum M. Augustum apud Peregrinium Diss. V. rursumque Romanae Sedi restitutum legimus apud Erchemp. n. 65. & Ostiens. Lib. I. c. 42. qui adfirmat, Pandenulfum Capuae Comitem rogasse Johannem Pontificem, ut sibi Cajetam cederet, quae tunc sub Sedis Apostolicae dominio erat. Nec dubium, quin Johannis VIII. aevo (ut ex ejusdem PP. Epist. 69. & 74.) loca permulta Romanus Pontifex circumcirca Cajetanum Castrum obtinuerit: quamvis Cajetam haud prorsus amissam eo temporis Graecis Imperatoribus fuisse, veteres illius urbis, & Cass. Monasterii, eorundem nominibus postea inscriptae chartulae memorent. At revera postremis inde Langobardorum temporibus Capuano Principatui Terracinam usque adjudicatus fuit Cajetae Ducatus, quo Dynastiam illam usque ad Neapolitani Regni fines ex Ostiensis, aliisque mirifice propagatam scimus.

An autem Cajetanus hic Ducatus Neapolitano pleno jure subesset, Scriptores omnino silent. Quod vero a conjectura minime abhorret, in medium adferam. Sane sub hujus Ducatus initio Cajetae Duces ab Ravennatis Exarchae imperio pendebant, nec quicquam cum Neapolis Du-

Duce iis commune erat, quam quod Graecis Augg. eorum-
quem Exarchis, aut Patriciis, sive Praetoribus, Siciliae
subjectionis specimen quoddam praestarent, atque sibimet
invicem auxilia praeberent: quod quidem in obsidione Ca-
jetae, Pontiaeque Insulae ipsi adnexae, a Saracenis A.DCCC-
XLVII. & DCCCXLVIII. sub Sergio Duce compertum ha-
bemus, qui Caesarium suum filium cum suis, & Amalfi-
tanis terra, marique copiis transmissis, ad Cajetae Ducatus
conservationem destinavit, ut infra videndum erit. Qua-
re perpetuo eos foedere adjunctos esse censendum est, &
utrumque Ducem commissae sibi Provinciae curam dis-
junctim subiisse: non autem alter alteri vel ad Praefe-
cturam destinatus, vel ab altero dependens, sicuti quod
ad Ducem Neapolitanum erant Surrentinus, & Amalfita-
nus Duces, seu Comites, qui a Suprema Neapolitani Du-
cis potestate confirmationem saltem suae dignitatis fortasse
exspectabant, tributaque, arma, ac stipendiarios milites,
navesque in jus foederis, & subjectionis persolvere quotan-
nis debebant, ut a Neap. Duce auxilia, quum necessitas
cogeret, merito exigent. Neque profecto exemplum
quodpiam nobis Chronographi suppeditant, in quo Dux
Cajetae (qui suis quoque Comitibus praeerat) vel a Nea-
politano missus fuerit, vel contra. Aliquando tamen se-
quioribus seculis Cajetae Ducem Neapolitano subiectum
Scriptores aliqui autumant: at quod ipsi venditant, ve-
rum sit, necne, heic explanare nihil moror; quum ex
Chartis, & Scriptoribus nihil omnino certi colligendum
videatur. Ulterius progrediamur.

Igitur quum Neapolis Duces inter perpetuos Lango-
bardorum insultus, eorumque in Liburiam incursiones,
sub Sicardo praesertim Principe, illis obsisterent, nec
suis dumtaxat viribus possent contendere, illorum amici-
tiam, foedusque implorare, tributaque annuatim pro Li-
buriae agris (secus vero pro Cajetano Ducatu, ut patet)
iis pendere *Collatae*, & *Pristinae* coacti sunt, quod infra
in Capitulari Sicardi Principis opportunius explicabitur.
Immo hoc tributum discordiae causa fuit, bellorumque
per-

perpetuus fomes; quum enim paucis vix lapsis a foedere
confirmato annis Neapolitani Duces illud exsolvere rennui-
sent, exercitus statim in eorum Liburiam immittebantur,
qui agros undique ferro flammisque vastabant, captivos
eorum incolas adsportabant, urbemque ipsam Neapolim ob-
sidione vallabant, quod ei debitum Langobardis tributum
praestarent, novoque ii sacramento in posterum praestandi
se obligarent, quod ex Capitularibus, ex Erchemp.
Anon. Salern. aliisque Chronologis apertissime colligitur.
Quinimo & Imperatoribus Occidentis Ludovico Pio, Lo-
thario ejus filio, ejusque nepoti Ludovico II. tributum
alterum a Neapolitibus solvendum erat, ut testatur Er-
chemp. n. 10. & Anon. Salern. ut supra, qui epistolam illam
producit, quam Ludovicus Junior Basilio Augusto Con-
stantinopolim misit A. circ. DCCCLXX. vel DCCCLXXI.
juxta Baronii sententiam n. 54. & seqq. in qua epistola palam
fatetur Francorum Augustus: *Postremo de Neapoli nobis
fraternitas tua monuit, quasi miserimus populum nostrum
ad incidendas arbores, & messes cremandas, & hanc (Nea-
polim) ditioni nostrae subdendam: cum licet ab olim no-
stra fuerit, & parentibus nostris Imperatoribus tributa
persolverit; verum nos praeter solitas functiones nihil exe-
gimus &c.* Quibus ex verbis conicere facile possumus, hanc
tributi pensitationem a Neapolitibus Occidentalibus Imp-
p. solvendam a Caroli M. aetate praescriptam fuisse, quo tem-
pore Ducatum Cajetanum, totamque illam Campaniae
partem, quae sub Graecorum potestate erat, Franco-
rum imperio cessit. An vero tam Langobardis, quam
Francis isthaec tributa a Neapolitanis eodem tempore praes-
tarentur, incertum. Attamen cum anno DCCCXXXVI.
jam Sicardo Beneventi Principi exsolvendum *Collatae*, &
Pristinae tributum constitutum fuerit ut supra; & in Ep.
Ludovici II. Ann. DCCCLXX. adfirmarentur tributa a
Neap. Ducibus debita Imp-
p. Occidentis *Parentibus no-
stris* ab exitu fortasse VIII. vel IX. seculi initio, jam pa-
tere mihi videtur, tam Francis Augustis, quam Lango-
bardis Benev. Dynastis tributa a Neapolitanis eodem tem-
pore

pore persoluta. Quinimo iisdem quandoque Impp. Francis paruisse Neap. Duces aequae certum est. Anno enim DCCCXXXVIII. Andreas Dux ad Lotharium Aug. nuncios misit, ut suae urbi auxilium in Saracenos suppeditaret, ut enarrant Chronologi: ex quo patet, non tam jure foederis, sed subjectionis Occidentales Augustos Neapoli aliquomodo praeesse. At neque tantummodo Francis Augg. Langobardisque Principibus vectigalia tributa certissimum est; quam etiam Saracenis aliquando sibi foederatis, quum Sergius Dux A. circ. DCCCLXXI. *unionem fecit cum Saracenis, & pactizavit dare eis adjutorium quocunque tempore necessitatem habuerint*: eisque domicilia prope urbem constituit, victumque quotidianum, atque cibaria spoondit. Pro quibus *subventionibus*, atque *adjumentis*, quamvis *aurum atque argentum* Saraceni erogare tenerentur; indubium tamen est, pluries per vim vectigalia, cibariaque a civibus extorsisse, quum Neapolim multoties invasissent, ejusque agros, domosque depopulantes, eorum quoque adolescentulas, juvenculosque rapientes *suo mancipabant servitio*: quod ex Scriptoribus, aliisque veteribus monumentis ostenditur. Id quoque ab Athanasio Sergii Ducis successore confirmatum fuit cum infidelibus Saracenis, stationemque eisdem impertivit peculiarem Neapolis agrum seu Villas, ortum versus, & circa Vestevum montem: loca scil. Retinae, (sub qua olim Herculaneum oppidum a montis hujus cineribus sepultum, ut memorant; neque de eo heic differendum pluribus consentaneum videtur) ad Turres, S. Georgii, aliaque ad litus loca finitima, de quibus alibi opportunius: insuper & portum iisdem liberum promississe Neap. Duces ex Chron. infra Duc. Neap. n. 12. conicere possumus. Quod profecto cum Saracenis foedus S. Ecclesiae maximopere displicuit; nec facile Neapolit. Civitas anathematis vinculo, quo ob id illigata fuerat, a Johanne PP. VIII. absoluta fuisset, ut alibi diximus, nisi disrupto impio foedere, expulsisque e Neapolitano agro Saracenorum cohortibus.

Age nunc videamus, an ultra tributa Langobardis pri-

primum a Neapolitanis Ducibus praestita; ab iis quandoque subjugata fuerit urbs Neapolis. Negat omnino Auctor Tabulae Chorographicae medii Aevi apud Murator. Script. Ital. Tom. X. Sect. 24. num. 142. *Langobardis (ait) numquam cessit Neapolis, etsi saepe tentata; illis tamen tributum solvebat . . . ita exposit Imperatoribus Francis*. At quam vere, ac recte locutus fuerit, inferius dicam. Quae postea adjungit Anonymus heic, prorsus nova, ac fabulosa quisque esse perpendet: *Utique (addit) Comes Compisae, sive Johannes Compisus Langobardus illam (Neapolim) occupavit; sed statim ejectus, & occisus A. DCXVI.* At unde isthaec mira expiscatus fuerit Anonymus monumenta, ignoramus. Paulum Diac. assert. Lib. IV. cap. 35. sed Johannem Consinum neutiquam Langobardum fuisse perhibet; potius Graecum quendam Neapolis Ducem, aut civem, qui Patriae libertatem opprimere tentarat, & ab Ravennae Exarcha depressum statim, atque occisum fuisse adserit, Duce alio Neapoli substituto, ut infra. Quod & clarius Anast. Bibl. in PP. *Deus dedit* confirmat: *Venit Neapolim (Exarcha) quae tenebatur a Johanne Consino (a) intarta (sive rebella, ut explicat Peregrinius in Dist. V. quem consule) & interfecit eum*. Si rebellis Consinus, quare Langobardus reputandus erit, secus Graecus, aut Neapolitanus? Camillus noster, tametsi multa de Neap. Ducatu verba fecerit, hoc nihilominus reticere fortasse dignum putavit; ne quum Capuae Principis gloriam extolleret, Neapolitanorum suorum splendori aliquomodo officere videretur. Multiplici a Langobardis obsidione Neapolim tentatam, plane scimus, traduntque Chronologi omnes. At frustra conatos ab seculo VI. ad XI. usq. Scriptores iidem fatentur. A Zotone Beneventi Duce Neapolim primum obsidione vallatam fuisse sub Reduce hujus urbis Antistite in Tom. I. hujus operis explicavimus. Sub Sicone, Sicardo, ceterisque Langobardorum Dynastis

C 2

(a) *Intarta* habet Jo: Diac. in Epp. Neap. in Johanne, num. 28. *Elen-therius Patricius & Eunuchus factus intarta assumpt Regnum.*

ffis rursus obsessam cognoscis. Nunquam tamen ab iis subjugatam volunt; licet ad pensitanda tributa, vel ad obfides constituendos aliquando fuerit adaeta. At quum A. MXXV. Pandulfus de Sancta Agatha Capuae Princeps (quem Henricus Imperator Principatu exturbaverat, & in Germaniam, suam ob crudelitatem, rapinas, ac scelera relegarat, & Pandulfum Teani Comitem Capuae Dynastiae suffecerat) e vinculis ereptus, Capuanum sibi Principatum vindicasset, Teanensi depulso; qui Sergii Ducis Neap. fretus auxilio Neapolim fugiens nova belli semina in aemulum meditabatur; Sanctagathensis, ut se a tam vicini, potentisque hostis machinationibus, periculisque tandem eriperet, Neapolitanam urbem aggrediens, Salernitani Principis Guaimarii, Northmannorum, Graecorumque auxilio (ut aemulis Theutonicis obfisterent, qui Teanensi vires suppeditabant) vi, dolisque submisit, Pandulfo Teanensi Romam, ubi obiit, ac Duce Sergio in Apuliam clam fugae datis, ut eorum vitam excidiumque libertate saltem compensarent. Quo factum est, ut direpta urbe, civibusque oppressis, Ducis titulo decoratus est Capuae Princeps Pandulfus, ut ex chartis Chron. S. Vinc. in Vulturno, S. Mariae in Cingla, Monasterii Monialium S. Johannis Capuae, aliisque patet, hoc scilicet titulo: *In nomine Dom. nostri Jesu Christi Dei Aeterni XIII. Anno Principatus Domini Pandolfi, & IX. Anno Principatus Domini Pandolfi ejus filio gloriosis Principibus; nec non & primo Anno Principatus Neapolitanorum ipsorum gloriosorum Principum mense Aprilis XI. Indict. Actum Teani.* Haec in Chron. Vulturnensi apud Murator. Tom. I. Par. II. Script. Ital. in charta Monast. S. Johannis Capuae legitur confirmatio quaedam *bonorum Audoaldi Clerici in pertinentiis de Caserta Anno XIV. Principatus Dom. Pandolfi, & X. Anno Principatus Pandolfi ejus filii, & II. Anno Ducatus Neapoles eorundem gloriosis Principibus mense Junio XII. Indict. Actum Neapole.* Sicuti hoc idem profertur in charta alia Monast. S. Laurentii Aversae *data mense Marcii. Actum Capuae feliciter.* In Chronico ta-

men Cinglensis Monasterii habetur: *An. MXXVII. Ind. X. mense Nobembri. Pandulfus Princeps Neapoles comprehendit, & eam funditus depopulatus est. Sergius Dux, & Comes Teani in fugam se commiserunt, & Capuae Princeps factus est Dux Neapolitum annos duos, & mens. sex. An. MXXX. Ind. XIII. mense Aprilis. Sergius Dux cum Francigenis, (idest Northmannis) Grecis, & Neapolitibus urbem suam regreditur. Et post aliquot dies per dolum optinuit eam, Capuanitis depulsis.* Dicendum igitur, neque Ostiensem Lib. II. cap. 58. neque Anonymum Cassin. in Chron. A. MXXVII. nobis vera minutim retulisse. Ille enim, Ostiensis, nempe inquit: *Sed anno sequenti (i. A. MXXVII.) & ipsa quoque Neapoli a Capuano Principe (Pandulfo) capta, & Sergio Magistro Militum exinde pulso, rursus Teanensis (Comes) Pandulfus a facie ipsius Romam aufugiens, ibidem exul defunctus est: tenuitque Neapolim Capuanus Princeps per annos ferme tres.* Alter, videlicet Cass. Anon. ait: *A. MXXVII. idem Pandulfus Princeps ingressus est Neapolim, & obtinuit eam anno uno, & mens. V. ubi allato primum Ostiensis textu, notavit Peregrinus noster: Igitur in Anonymo scriptum prius fuerat: obtinuit eam annis II. & mens. V. altera autem unitatis nota in vetustissimo codice exoleta recentiores librarii scripsere anno uno &c.* Ex Cinglei Chronico adparet, nondum unitatis notam in Anno fortasse exoletam fuisse, sed etiam in mense.

Quomodocunque tamen se res habeat, clarissime patet, Pandulfum Capuae Principem annos duos, & menses sex, scil. a Novembri A. MXXVII. ad Aprilem MXXX. Neapolis Ducatum tenuisse. Quapropter qui Neapolim nunquam a Langobardis subjugatam, aut possessam fuisse ajunt, hallucinati profecto sunt: quum verissimum sane sit, urbi huic, ejusque Ducatui ab A. MXXVII. ad MXXX. Capuae Principem dominatum fuisse, eoque Ducis titulo insignitum in Chartis, & Chronologis agnoscimus. Exeunte Aprili MXXX. iterum Sergius Northmannorum auxilio Ducatum recepit, atque exinde hisce non tam foedere, quam

quam adfinitate conjunctus Ducatum pacifice retinuit : Johannique ejus filio Ducatum reliquit . Immo ut a Langobardis in posterum securior Neapolis Ducatus evaderet, Northmannis Atellae Castrum , proximumque agrum in Liburia Occasum versus concessit Sergius Dux , ut novam Aversae urbem extruentes , Langobardis viam Ducatum Neapolis invadendi praecluderent . At quam mendax , atque futile hominum consilium ! Quos ipse sibi amicos , ac defensores promiserat , iidem Neapolitanae libertati pedetentim laqueum pararunt . Northmanni enim posteaquam Capuae Principatu , pulsus Langobardis , potiti sunt, Neap. quoque Ducatum opprimere fategerunt , eumque obtinuit Rogerius (quantumvis pluries urbem bellis impetivisset) A. MXXXVII. (secus vero MXXX. ut nuperus Hist. Neap. Scriptor , Jul. Caes. Capacio inhaerens , adfirmat Tom. III. Lib. IV. in fin. ubi fabulosam Neap. Ducum seriem farcit) quo Innocentio PP. II. & Conrado Imp. Augusto ex Apulia profectis , Rogerius ipse a Duce Neap. seu Magistro Militum Sergio fidelitatis *homagium* accepit mense Septembris , ut habet Falco Benev. in Chr. Quem Sergium paulo post, Regio exercitu in Apulia profligato, peremptum fuisse narrat idem Falco . Quare A. MXXXIX. *Cives Neap. venerunt Beneventum , & civitatem Neapolim ad novam Regis fidelitatem tradentes , Ducem filium ejus (Anphusum Capuae Principem) duxerunt , & ejus fidelitati colla submitunt .* Quod & Alex. Telef. Lib. II. cap. 67. confirmat : *Qui (Sergius) venit ad eum (Rogerium) , qui genibus flexis , manusque suas manibus ejus immittens suum ei homagium subdidit , fidelitatemque juravit .* Quod & repetunt Romuald. Salern. & Cinglens. Chronologi ; & Petr. Diac. in Chr. Cass. Lib. IV. *Petrus autem Cardinalis Rogerio Duci Apuliae coronam tribuens , & per privilegium Capuae Principatum , & Ducatum Neapolitanum cum Apulia , Calabria , & Sicilia illi confirmans .*

Rogerus itaque Rex urbe Neapoli potitus , postquam Capuae , ac Salerni Principatum , totamque Apuliam , Calabriam , reliquasque hujus Regni Provincias suo sub-

misit.

misisset imperio , e Dynastiis minoribus supremam omnium Provinciarum potestatem , ac dominationem complectens , Rex tam Siciliae ultra Pharum (quae proprie Sicilia dicitur) , quam citra (quae Neapolis adpellatur) coronatus est : illoque ex tempore successoribus Regibus nomen omenque dedit , (perinde ut nunc est) extinctis cunctis aliis Salerni , Capuae , Beneventi Principatibus Langobardis : necnon Apuliae Ducatu , aliisque minoribus Comitatus Northmannorum , ut plenius alibi in Dissertationibus explicabitur .

Absoluta jam brevi Ducatus nostri Neapolitani descriptione (ceteris , quae ad clariorem ejusdem urbis Historiam , notionemque conferunt , praetermissis , & Spartam hanc meis Cl. Viris Neapolitanis illustrandam relinquendo) reliquum est , ut ulterius progredientes ad Chronici Ducum ejusdem urbis descriptionem , Authorem , filium , ceteraque deveniamus . Ac profecto viro Cl. Johanni Bernardino Tafurio Neritonensi Patricio tam de literaria Republica benemerito , satisque eruditis Italiae viris noto , ac satis commendato plurimum debemus , qui praeter alia *rerum insignia* monumenta hoc tam praecclarum thesaurum hactenus ignotum nobis ostendit , ac detexit . Is igitur inter Barthol. Tafurii (a) Abavi sui gazas hunc MS. codicem servarat incolumem (inventum olim , ut perhibet Franc. Franza in monum. urbis Tropeae MS. apud P. Carolum Borrellum in suis Miscellan. in Tabulario Monasterii Squillacensis in Calabria sec. XVII. initio cujus autographum deperditum flemus) usque ad Annum MDCCXLIII. quo vetera inter aliquot Regni Neapolitani monumenta typis illum committere meditabatur . At quum Neritina urbs dire anno antedicto terrae motu quasiata fuisset , ipsiusque Tafurii domus partim foret excisa , Bibliotheca ruinis oppleta , sub ipsis diu latitantes , imo sepulti , lacerati , ac pene consumti codices , pluvis super-

(a) Barth. Tafurius sui temporis doctissimus vir adpellatus fuit a Scip. Ammirato in suo de Neap. Famil. libro , Tom. I. p. . . .

supervenientibus, integre deperditi fortasse forent, nisi Cl. Tafurii diligens cura, ac sedula sollicitudo accessisset; qui, quum primum potuit, e ruinis illos recuperandos curavit. At pro dolor! ex codicibus deperditis, quidam vix sedulitate summa, non tamen integri foras eruti; ex quibus Chronicon hoc nostrum; cujus finis desideratur, nedum una vel altera pagina etiam carens, uti erat, sed characteres complures conspurcatos, ac pene deletos, lacunasque quamplurimas praefert. Utut illud igitur est, Lector humanissime, heic tibi legendum offero cum adnotationibus quibusdam Thomae (a) Tafurii, Jo: Bernardini filii dignissimi, qui suae eruditionis, patrem aemulatus, partus quosdam literariae Reipubl. jam donavit, aliosque quamprimum daturum pollicetur.

Codex charta gossipina exaratus est, characteribus minutis, sed elegantibus: qui exscriptus creditur (antequam autographus periret) seculi XV. initio, quo quidem tempore ea scribendi forma, iisque characteribus utebantur diligentiores nostri amanuenses. Auctor quidnam fuerit, fatetur ipsemet num. XV. in fine: Ubaldus nempe Monachus, & fortasse Cancellarius Coenobii SS. Severini, & Sossii Casinensium Neapolis, qui vivebat sub Everardo Abbate circiter A. MCLXXIV. regnante Guilelmo II. utriusque Siciliae Rege, qui pietatis operibus maxime intentus, sacrorumque ministrorum decori, atque Ecclesiarum instaurationibus, *Boni Regis* nomen adquisivit. Hoc ex eodem Chronologo, & ex chartis praecitati Monasterii discimus. Ille in Sergio Duce num. XXIX. in fine, de instauratis quibusdam Coenobii aedibus verba faciens, ait: *illae combustae pro inopia coenobii . . . non sunt instauratae . . . solummodo hodie supplicibus mei Abbatis Everardi, & largitione Regis nostri Guilelmi datum est principium illas resarcire.* Monasterii vero chartae adfirmant, Everardum Abbatem ibi praefuisse A. MCLXXIII.

& se-

(a) Et ipse etiam sui ingenii partus edidit, majoresque in diem Resp. Literaria exspectat.

& sequentibus usque ad A. MCLXXIX. & in iis aliquando Averardus, Aberaldus, & Aeberardus vocatur. Hinc dicendum circa An. MCLXXV. (ut opinatus est etiam Cl. Tafurius Tom. II. Script. Regni Neap. pag. 326) Chronicon istud ab Ubaldo fuisse descriptum, vel ab Emortualibus, seu Necrologiis ejusdem Monasterii; vel ab ipsius Tabularii monumentis, ut ipsemet fatetur.

Stilus haud insolentem illius aevi latinitatis barbariem sapit. Voces ibi quaedam Italo-latinae potius sonant: orthographia praeter modum rudis, incultaque (quod aut Auctori, aut amanuensis incuriaetribuendum sit, ignoramus): phrasis saepe insulsa, quandoque inepta; sed sincerum historiae stilum referens, non tam Monachi, quam seculi characterem praefert. Sed nec erroris, aut falsitatis nota raro signandus est, quum res potissimum scitu digniores minutim, & sincere describat, seriemque Ducum, aetatem, merita, aut vitia, moresque fuco procul expromat.

Ac profecto si exemplar hujus Chronici integrum haberemus, totam profecto Neapolitanorum Ducum chronologicam seriem (qua quidem indigeremus, quum series isthaec adhuc mutila, incompletaque remaneat, multique Duces a Capacio, aliisque etiam nuperis nostris Scriptoribus, aut ficti omnino sint, aut iidem multiplicati, aut de novo excogitati) facile cognosceremus a Ducum initio ad Rogerium usque I. utriusque Siciliae Regem, postremumque Neapolis Ducem, ab seculo nempe VII. quod deficit, ad XII. id est ad A. MCXXXV. quo Ducatus extinctus; & ultra quoque sub utroque Guilelmo I. & II. Rugerii successoribus.

Attamen quae vel temporis edacitas, vel multiplex infortunium ex hoc abstulit Chronico, majori, qua potero, diligentia, ex Johanne Diac. in Chron. Episc. Neap. aliisque synchronis Historicis, chartisve supplere, & illustrare curabo. Haec in adnotationibus patebunt; ibique quas ipse, quas juvenis Tafurius, quas Muratorius in Joh. Diac. notas dederint, distinctim adferam, ne quid

ad hanc rem illustrandam omnino deficere videatur. Utque per partes hoc Chronicon explanetur, illi numeros adjicere placuit, exemplum a Peregrinio nostro mutatus, qui a se editos Chronographos numeris distinctim ordinavit.

Ceterum hocce ex Chronico multa quidem Historiae nostrae obscura illustrantur; quaeve in aliis aut confusim, aut mutile enarrantur: immo de iis quandoque verbum nullum apud Scriptores. Nec parum sane utilitatis, aut commodi nobis tribuunt illa Ducum nostratium quae minutim nobis Ubaldus expendit gesta; aetas, qua vixerint; emortualis annus, quive vel Ducatum susceperint, vel in ipso aut hereditario jure, vel populi electione, vel a Graeco Siciliae Patricio delegati successerint. Legentibus haec omnino patebunt: sique alii, aut ego hallucinatus quandoque fuerim; sin certa, vel verisimilia saltem adfirmaverim, ipsi plane intelligent. Si quid vero in iis quod sibi parum arrideat, vel imprudenter adsertum offendant, ipsi sedulo emendare curent, nec meam incertitiam accusent, qui hoc pacto literariae Reip. bono consultum putavi.

In sequentibus, quae sequuntur ad Chronicon Ducum Neap. Adnotationibus, quae literis signantur, Francisci Mariae Pratilli adnotationes sunt. Quae numeris, Muratorii. Quae notis aliis, juvenis Tafurii. Haec monenda primum duxi, ne confusionem legentibus gignant.

CHRONICI NEAPOLITANI

Antehac nunquam editi

FRAGMENTA.

Deest initium.

I.

Ominus (a) Papa misit suos Ambassiatores ad Ducem Joannem, ut ejiceret Longobardos, qui sub eorum potestate subjugaverunt Cumam, cum magna displacentia Domini Papae. Dum Joannes cum suis gentibus ivit; & Cumam suo dominio subegit, occidit multos Longobardos, & alios captivos Neapolim misit: Dux Joannes noluit Neapolim redire, sed Cumae remansit, & eam multis partibus muni-

D 2

(a) Quum hujus Chronici initium desit, incertum an ab Ducatus primordiis exordium coeperit Ubaldus, vel a sui Monasterii exstrukione. Equidem SS. Severini & Sosii Coenobium quondam Neapoli exaedificatum fuerit, ipsi etiam Monachi, nosterque diligentissimus Caesar de Engenio in suo Neap. Sacrae opere ignorarunt. Dicerem potius, ab Ducum initio suam Ubaldum Historiam descripsisse, quum titulum ei imposuerit: *Chronicon Ducum Neapolis*: quae fortasse verba hoc profecto indicare praemonstrant. At vere ne Chronologus noster ab Ducatus institutione suam duxerit initium, an secus, dignum heic supplere existimavi Ducum omnium, sive Consulium, & Magistrorum militum nomina, quos hactenus apud Scriptores, & veteres Chartas hujus urbis invenire licuit: quod legentibus

sane neque inutile, neque injucundum fore judicavi.

Primus Neapolis Dux, cujus memoriam nobis Scriptores prodidere, fuit *Scholasticus*, qui quamvis a S. Gregorio Magno Pontif. Lib. II. Epist. 1. *Judex Campaniae* vocatus fuerit, postmodum ibidem Epist. 15. A. DXCIII. Dux Campaniae & *Vir memorabilis* adpellatus: nihilominus, ut supra notatum est, Campania tunc temporis ea solummodo reputabatur, quae a Langobardis nondum occupata fuerat, ejusdemque Provinciae caput a Graecis existimabatur Neapolis, in qua fortasse urbe Dux militiae, sive Magister, & Provincialis residebat Praefectus, ut alibi dictum. Huic absque dubio successor post A. DXCIII. quum vivebat idem Dux, datus est, & fortasse An. circ. DXCVI.

Maurentius Magister militum,
ut

munivit, & providit de militibus, ut denuo venienti Romualdo ad eam deprehendendam possit resistere. Post divulgationem istius victoriae Dominus Papa valde gavisus est, & misit suos ambaxiatores ad congratulandum cum ipso Duce Joanne, qui fuerunt hilariter recepti, & honori-

ut ex ejusdem S. Greg. M. Epist. Lib. III. 72. & 74. Post quem *Gudiscalus Dux* missus est A. DC. Idem Lib. VIII. Epist. 12. Eumque post triennium secutus

Guduinus Dux A. DCIII. ut apud eundem Lib. XII. Epist. 5. ejusque Ducis meminit Cedrenus Hist. Com. ad A. XVII. Mauricii Imp. Tom. I. pag. 399. edit. Regiae, & Theoph. Samogatta Lib. VII. cap. 11. & 12. Eo aut fortasse demortuo, aut alio translato,

Constantius, seu *Constantinus Tribunus militum Neapolis custodiae* ab eodem Pontifice Gregorio M. datus est (ut ex Epist. 24. Lib. XII.) quod Provinciam Campaniam regeret, ejusque caput Neapolim; plurimum enim S. Pontificis intererat, ne Langobardi Graecorum Dynastiam subigerent, vel restringerent. At quantum Neapoli praefuerit Constantinus Tribunus militum (qui paulo ante S. Gregorii obitu deputatus praefuisse fuerat, nempe A. DCIV.) quaeve ipse in aemulos Langobardos tunc patriverit, vel quando, quaeve ex causa discesserit, vel decesserit; aut quisnam ipsi successerit, ignoramus.

A conjectura haud abhorret, post Constantium Tribunum, seu militiae Magistrum in Ducatu Neap. Johannem illum *Consinum* successum, qui urbis sibi commissae libertatem opprimere, Regniq. coronam vindicare tentavit, ut narrat Paul. Diac. Lib. IV. cap. 25. & Anast. Bibl. in *Deusdedit*, quos superius memoravi. Sed antartam illum, sive rebellem Eleutherius Exarcha statim accurrens devicit, ac profligavit An-

DCXVI. occisoque Johanni Ducem alium Eleutherius sufficere debuit, nobis ignotum: ignotique sunt alii ad A. usque DCCIV. quo

Dux, Consul eminentissimus, Magister militum, atque Patricius Neapoli praesidebat *Maximus Ocellarius*, cujus mentio habetur in charta quadam Monasterii Monialium S. Sebastiani Neap. a P. Carolo Borrello Cler. Min. transcripta, & in suorum MSS. Thesauo in Bibl. S. Josephi ejusdem Ord. adservato signata A. VII. Fl. Tiberii Imp. Aug. Ind. II. quae notae indicant A. DCCIV.

In charta alia Monasterii S. Marcellini apud Chioccarellum in Catal. Episc. Neap. pag. 77. (quam aptius exscriptam legi in MSS. P. Borrelli) duorum Ducum, seu Consulium, nobis adhuc ignotorum, memoria occurrit: scilicet *Georgii* (*Sergii* legerat Chioccarellus) atque *Gregorii Protospatarii*. Charta isthaec concessionis in emphyteusim exarata fuit A. DCCLXII. sub Constantino Augusto, & Leone Porphy. ejus filio A. XII. necnon Paulo I. Pontifice: qua *Stephano Consuli, & Episc. Neap.* a Monasterio S. Marcellini concessa fuit domus cum horto posita in platea, quae dicitur ad *Moneta* in Regione Portanovensi prope bona quondam bonae memoriae Theodonandae eminentissimae feminae relictas, quondam *Georgii Ducis* juxta bona quondam *Gregorii eminentissimi Consulis, Imperialis Spatharii, ac Ducis*. Quibus ex verbis duo nobis innotescunt Neap. Duces, qui seculo VIII. post *Maximum Ocellarium* praefuisse debuerunt, scilicet ante Johannem (cui Cumani nomen ob recuperatam Cumani-

norifice pertractati. (b) Mortuus est Dux Joannes morte naturali, & factus est Dux Civitatis Neapolis

721.

II. **E**Xilaratus, & eo anno primo Aprilis fuit mortalitatis magna in civitate Neapolis, & mortua est de-

marum urbem) a quo Ubaldi nostri Chronicon initium desumit, planeque seriem suam persequitur usque ad Pandulfum Capuae Principem, in quo deficit Chronicon, quod supplebimus ad seriem hujus chronologicae complementum.

(b) Gregorium fortasse eminentissimum Consulem, & Imperialem Spatharium, ut dixi, subsecutus est Johannes Dux, Consul, & militum Magister An. circ. DCCXIII. Hinc mutilum Ubaldi Chronicon incipit. At quae de Johanne Neap. Duce deperdita desideramus, ex Johanne Diac. in Sergio Episcop. suppleri facile possunt. Ejusdem verba haec afferro: *Sergius Episcopus XXXVII.* Hic dum adhuc sub Presbyteri habitu degeret,

Romuald Rex (Dux) Langobardorum pacis fraude simulans, misso exercitu Cumanum Castrum (1), quodam tradente, invadit. Ad quem dum Johannes Magister Militum, cum suis adire festinaret, ad exsequendam benedictionem (2) divinitus iste, de quo dictum est, Sacerdos inventus est. Data illico oratione, Dux (3) ille praescius votum Deo vovit dicens: Si Domino annuente prospere recepturus Castrum advenero, post decessum Pontificis (i. Laurentii Episc. Neapolitani) si advixero, istum Episcopum ordinabo (4). Quod & factum est. Abierunt, ipsumque Castrum intrantes receperunt; atque stabilientes, incolumes sunt omnes reversi.

Ab Anastasio Bibl. Paulo Diac. Sigo-

(1) De capto a Langobardis Cumanum Castro videndus quoque Anast. in Greg. II. Hic enim Pontifex nihil non egit, ut illud Graeco Aug. recuperaretur, ac Neapolitanae ditioni rursus conjungeretur.

(2) Nempe antequam ad pugnam educerentur milites, antiquitus etiam mos erat, ut a Christi Sacerdotibus benedictione donarentur. Ad id *Sergius delectus* fuit.

(3) Ab Anast. quoque appellatur Johannes Dux Neap. Aequae titulo Magistri Militum, ac Ducis fruebantur, qui Neap. olim urbem pro Graecis Imperatoribus regerant. Idem vero significabatur utroque nomine. Sunt qui putant, iis temporibus Neapoli-

polim Remp. fuisse, & a Praefecto gubernatam, qui nullius Principis juri foret addictus. Mihi nondum erepta est dubitatio, fuisse adhuc supremam in Neapolim ditionem CPnis Augustis intactam.

Haec siquidem probatissimorum Scriptorum communis sententia est post Peregrinum. Pratill.

(4) Id est eligendum curabo. Hinc deducit Ughellius, a Ducibus Neap. aliquando Episcopos illius urbis fuisse electos. Verum id minime consequens est. Profecto non modicae partes erant Duci in electione Episcopi. Sed simul ad illam confluebant vota Cleri, & populi.

cima pars personarum hominum, & mulierum (c). Dominus Dux ad instigationem Domini Imperatoris Leonis ivit contra Dominum Papam, & Romanos, & pugnavit cum eis. Duravit praelium a mane usque ad tertiam, & Dux Exilaratus cum Adriano ejus filio, & sequacibus fortissime, & viriliter diu pugnavit, licet propter multitudinem inimicorum fortunam belli nequiverit tolerare, remansit occisus, sicut & Adrianus, & alii partim interfecti, partim captivi, & alii fugati (d). Et in Ducatu electus fuit (e).

Sigonio, aliisque apud Baronium A. DCCXV. quae narrat Johannes Diac. de Sergio Presbytero, reticentur, sicuti a Chronologo nostro. Verene, an falso locutus sit, ut miraculotenus Sergii electionem posteris mandaret, ipse viderit. Quod certum est, Gregorium II. Pontificem pluries Romualdum Beney. Ducem rogasse, ut Cumas restitueret; at frustra: quare gravi ipse anathemate percussus est: Johannem interea Neap. Ducem expostulans, ut, valido comparato exercitu, Cumas recuperandas satageret, septuaginta auri pondo eidem Duci Neap. pollicitus, si eas vindicaret: quod quidem accidit, Langobardis fere trecentis cum eorum Gastaldo occisis, vivis vero pene quingentis comprehensis, & Neapolim captivis abductis, auroque statim a Pontifice exsoluto, ut praecitati Scriptores affirmant.

(c) De hac gravissima Neapolis, totiusque Campaniae pestilentia Johannes Diac. aliique Scriptores passim.

(d) Anastas. apud Baron. A. DCCXXVI. praelia inter Pontificios Langobardis sociatos pro sacrum imaginum cultu, Graecosque Iconomachos, quibus Exhilaratus Dux favebat, plenissime enarrat, quem consule. Autumant alii, non in praeflorente relictos fuisse Ducem Neap.

& Adrianum filium; sed a Romanis captos in pugna fuisse, & postmodum jugulatos. Jannon. Histor. Neap. Lib. V. §. 3. in princ. (Sigonius ad A. DCCXXVI. pro se, & Maimburg. Hist. Iconocl. Lib. I. adducens) ait, Exhilaratum, ejusque filium a Neapolitanis Graecorum impietati resistentibus ibidem occisos fuisse. At Chronographo nostro credendum magis, cui veritatem e veris, sincerisque fontibus haurire licuit. Neque fictum illum Petrum Ducem ab eodem nupero Historico Neap. Exhilarato successisse adfirmo, quum ab Ubaldo nostro reticeatur; neque apud alios prorsus invenire licuit. A Capacio fortasse haec mutuatus est Jannonius, ut novum fingeret Neap. Ducem, ut mox dicemus. Sigonius itidem, & Memburgius, ut supra, omnino haec ne somniare quidem ausi sunt, quos consule.

(e) Post Exhilaratum Ducem enumerat Capacius in Histor. Neap. Lib. I. Petrum, & Eustachium: illum ex perperam intellectis Anastasii verbis; alterum, quod Constantino poli missus fuerit Ravennae Exarcha contra Pontificem; & Neapolim advenit: Hunc inter Neapolitanos Duces (ejus sunt verba) ea tantum de causa recensco, quod in ea urbe fuerit, ut quod Exhilarato Imperator commiserat, ipse infestam rem exsequeretur.

III. **T**EODORUS, qui fuit clemens, pius, & amator pacis & quietis. Saraceni, qui a Calabria, & Sicilia de continuo veniebant ad infestanda loca circum circa Neapolis a Domino Duce Teodoro semper fuerunt victi, fugati, & debellati. Tempore istius Ducis Neapolim venerunt plures Monachi fugientes de civitate Constantinopolis, qui nolebant obedire mandatis Domini Imperatoris Constantini, & exportaverunt multa corpora Sanctorum, & fuerunt hilariter recepti, & hospitati a Domino Duce; partim de illis iverunt ad Dominum Papam, & partim Neapolim remanserunt (f). Alphanus Secretarius Domini Imperatoris venit Neapolim, & praecipit, quod non obediatur Domino Papae, neque transmittatur ei pecunia sui redditus (g). Mortuus est morte naturali Dux Teodorus, & loco ipsius electus in Ducem

IV. Ste-

queretur. Plurimos profecto Duces habuisset Neapolis, si ex Capacii sententia computandi omnes essent, qui Byzantio Neapolim venerant.

(f) Theodorus iste Dux & Consul Neapolis idem est, qui a Capacio in Catal. Duc. Neap. primo loco adnumeratur; ejusque est marmorea illa tabula Graecis characteribus insculpta, quae servabatur in Aede SS. Petri & Pauli, male ab eodem transcripta, pessimeque explicata, quum crediderit, Theodorum hunc sub Constantino Magno Ducatum suum exercuisse. Chronologus noster veritatem aperuit. Hic enim Dux Templum instaurare debuit, & praesertim illud, in quo Graeca inscriptio affixa legebatur, quum ejus pietatis encomia proferebat, ut vides. Fallitur profecto Jannonius qui credit, Theodorum Ducem vixisse A. DCCXVII. quo Johannes Cumanus, ut vidimus, Neap. Ducatum regebat, ipseque etiam testatus est. At neque hic primum, neque postremus Jannonii error.

(g) Patrimoniorum videl. Romanae Ecclesiae, pro quibus colligendis Subdiaconi in Campaniam a Summis Pontificibus mittebantur, qui Provinciae Internuncii, sive Subdelegati dicebantur, & Ministri Regionarii, atque Patrimoniorum S. R. E. Rectores. Iphis onus incumberebat exigendorum, colligendorumque fructuum ad fundos Patrimoniales pertinentes, plenamque etiam in Ecclesiasticas res jurisdictionem exercebant, quod clare ex Epist. S. Gregorii M. patet, in quibus plures ille Campaniae Provinciae Subdiaconos memorat, eorumque ministeria, ac jurisdictionem. Inscriptio etiam Theodimi Regionarii Subdiaconi, & Recloris Sedis Apostolicae visitur adhuc Neapoli in Ecclesia S. Andreae, cujus quoque meminit Baronius Tom. XI. & Anastas. Bibl. in Greg. PP. II. Patrimonia isthaec Campaniae Provinciae plura erant, a Subdiaconis exigenda, pauperibusque eroganda, de quibus alibi fusius differendum.

IV. **S**tephanus, qui in primo sui regiminis ingressu praecepit, dari pecuniam sui redditus Domino Papae (h), & quod unusquisque debitam obedientiam Romanae Ecclesiae exhibeat, quapropter valde amatus fuit ab eodem Domino Papa (i), & promisit, quod si contingerit, quod Dominus Imperator mitteret adversus Romam suos milites, ipse Dux adiutorium ferret ei cum suis militibus. Mortuo Paulo Episcopo Neapolitano, Clerus, & Populus Neapolitanus pro Episcopo voluit Ducem Stephanum, qui in A. DCCLXIV. Ecclesiae (l) possessionem accepit. Dominus Dux, & Episcopus misit ad Papam suos milites ab ipso quaesitos ad custodiendam civitatem Romam. Euprassia filia ipsius Ducis, & Episcopi fuit uxorata cum Theophylacto. Et Caesarium alium ejus filium socium voluit suo regimine. Divulgata fuit fama, quod Dominus Imperator Constantinus (m) mortuus erat, & val-

(h) Scil. Patrimoniorum Romanae Ecclesiae, quae in Campania exstabant, ut supra notatum.

(i) i. Paulo. Vid. Anast. Bibl. & Binium.

(l) De Stephani Consulis ac Ducis Neap. ejusdemque postmodum Ecclesiae Episcopi, haec habet Johannes Diac. Stephanus Episcopus sedit An. XXXIII. mens. V. dies XXVII. In eo siquidem anno, quo Episc. Paulus defunctus est, irato Deo, tanta defaevit clades in Neapoli, ut patris interitum mors subsequeretur filiorum, & ad sepeliendum rarus superstes inveniretur. Unde etiam prope omnes Clerici ejusdem Episcopi vitam finirent, ac per hoc omnes Neapolitae ad praedictum accedentes Praesulem magnis postularunt precibus, ut Ecclesiae sanctae providus Pastor accederet. Quorum petitiones non renuens Romanam Sedem laicus, & adhuc Consul adiit. Nam Parthenopensem Ducatum laudabili quiete XII. rexit an-

nos Quem Dominus Stephanus (III. hujus nominis Papa) tantam populi devotionem cum in eum cerneret, tonsam ibidem, atque regulari promotione Episcopum consecravit. Qui mox ab eo cum benedictione dimissus, suam repedavit ad urbem, & honorifice susceptus est. Sic de divinis coepit studere rebus, ac si puerulus in eis fuisset educatus. Uxor quoque ejus, adhuc illo Consule, ex multis obierat annis Qui decursu septuagesimo aetatis suae anno pacis migravit e seculo. Sepultus est autem in Monasterio S. Januarii intra Apsidam Ecclesiae S. Stephani Protom. Indictione XIII. (non VIII. ut habet Muratorius) videl. A. DCC-LXXXIX. quo, ex Ubaldo nostro, Stephanus Dux, & Episcopus Neap. defunctus est.

(m) Scil. Copronymus, perfidus Iconomachorum fautor; & S. Sedis, Catholicorumque omnium persecutor.

valde laetatus est Dux Stephanus, deinde compertum est, quod non fuit verum. Aragisius (n) Dux Beneventi Amalphim civitatem maximam natura, & arte, & viribus bellantibus munitam, undique & terra, & mari, suorum militum confidens valore, non dubitavit affidere (o), & omni die terrifico insultu muros hostiles non cessabat concutere. Amalphitani ex diversa parte, & jactu lapidum, atque telorum creberrimo, satis audaciter civitatem nituntur propugnare. Posteaquam viderunt neque dolis, neque viribus, quas praesentes habebant ab oppugnatione Beneventanorum posse liberari, Legatos Neapolim pro implorando auxilio miserunt, quod promissum statim fuit a domino Duce, & filium suum Caesarium eis misit cum multis militibus. Postquam ambo exercitus convenerant, utrinque bellum violenter incipitur. Beneventani in principio fortiter feriendo, primis Neapolitanorum, & Amalphitanorum incursionibus audacissime resistunt. Caesarius tanquam leo cum sua acie audaciam multiplicavit, ipsis oppositis lanceis eos per latera transfigendo multos eorum interficiebat. Superatis Beneventanis, totus exercitus velocissime in fugam convertitur, quos Caesarius persequendo aliis in vinculis positus, alios innumerabiles interficit. Postquam Caesarius adepta victoriae laetitia fugientem Aragisium manus suas videt evasisse, suos ulterius persequi prohibet, & hoc accidit anno 786. In sequenti anno Aragisius pacem inire voluit cum Duce Stephano, & Caesarius ad instigationem ipsius Aragisii profectus est cum suo exercitu Terracinam (p), quod aegre tulit

(n) Qui aliter Arechis dicebatur, Beneventi Dux, & postea I. ejusdem Princeps.

(o) i. obsidere.

(p) Terracina ab Graecorum ditione tunc fortasse distracta fuerat, & S. Rom. Ecclesiae a Carolo M. cum aliis quamplurimis donata. Quare Arechis ab Irene Augusta impulsus, ut Pontifici bellum infer-

ret, Ducem quoque Neapolis hortata est, ut Beneventano Duci adjungeretur, & urbes ab ejus Imperio distractas, ac Pontifici Hadriano concessas recuperaret: quod aegre quidem tulerat S. Pontifex. Vid. Constit. Ludovici Pii, Nat. Alex. Pagium ad A. DCCLXXXVII. §. 7. & 8. alioque.

tulit Dominus Papa . In anno altero mortuus est morte naturali Caesarius cum magna displacentia Ducis Stephani sui patris (*q*). Venerunt Neapolim Isamus , & Leo ambaxiatores Domini Imperatoris , & excepti fuerunt cum magno honore , & laetitia . Demum anno 789. mortuus est Dux Stephanus morte naturali , & Ducatui successit

789.

V. **T**heophilaetus maritus Euprassiae filiae Ducis , & Episcopi Stephani (*r*), qui noluit esse de partito

(*q*) Sepulchralis Caesarii Consul tabula adhuc exstat, eamque suo loco cum aliis Ducum Neap. Inscriptionibus dabimus. Heic solummodo adnotare visum est, ex hac Caesarii Inscriptione Chronico nostro addi posse, illum obsidem Arichi Benev. Duci datum, dum adhuc puerulus esset, ut cum ipso pacem firmaret Stephanus ejus genitor, cui Beneventanus Dynasta vel Liburiae depopulationem, vel urbis obsidionem fuerat minitatus. Ibi enim legitur *Nutritius obses Arichis, moderamine sancto Salvasti Patriam, permemorande tuam*. Caesarius obiit A. DCCCLXXXVIII. XII. Kal. Oct. Ind. XII. ut ex eodem sepulchri titulo. Quod quidem male interpretatus est nuperus Neap. Hist. Scriptor Troylus To. III. in Duc. Neap. adfirmans, Caesarium A. DCCCLXXXIV. diem suum obiisse. Utinam nec in aliis saepissime falleret! Quum post Caesarium, & Stephanum Theophilaetum e medio tulerit, Anthimumque reposuerit.

(*r*) Paucis se Ubaldu noster de Theophilaeto Duce, ejusque conjugis Eupraxiae expedit. Aliqua ad supplementum ex Johanne Diac. n. XLII. adjicere curabo. Ille quidem ait: *Defuncto igitur Stephano Episcopo, Theophilaetus gener ejus Consulatum regebat Parthenopensem. Qui*

obstinatus avaritia nolebat, quempiam ex Clericali officio promoveri ad Sacrum Ordinem, dicens: Nolo exinde amaricare Eupraxiam meam uxorem. Illa quoque quasi comperta occasione referebat: laetati estis de morte genitoris mei, mihi credite, nullus ex vobis ad Episcopatum ascendet. Diu autem ista vertentes coeperunt omnes acclamare: date nobis quem vultis, quia sine Pastore esse non possumus. Tum illa femineis flammis accensa hunc Paulum popularem, & laicum licet orbatum uxore, comprehendens tradidit illis. Sed cum nemo auderet illico tonsum electum sibi facere non post multos dies pergens ad Sedem Romuleam a Domino Hadriano Episcopus est effectus. Hic cum reversus esset, ex argento, quod Stephanus decessor ejus reliquerat, sanctum induit, & deauravit Altarium Ecclesiae Stephaniae. . . . Quae dicta igitur Eupraxia Religiosa femina fabricavit in Regione Albienfi Monasterium (quod quidem adhuc Dominae Albinae vulgo appellatur) quod Ecclesiae Sanctae Dei Genitricis conjunxit, in quo a praedicto Episcopo Abbatisa est ordinata. Haec acta fuere post mortem viri sui Theophilaeti, nempe post Ann. DCCCIX. quo Anthimus in Ducatu successit.

to Domini Papae, ne displacentiam daret Domino Imperatori. Morte naturali mortuus est, & in Ducatu successit

809.

VI. **A**ntimus, qui noluit mandatis Domini Imperatoris obedire, ut cum suo exercitu adversus Saracenos (*s*) ire debuisset; quapropter illi pervenerunt usque Neapolim devastantes pagos, & loca sine ullo obstaculo, & impedimento: inculpatus fuit a Michaële Patricio Imperialis exercitus Duce de intelligentia cum Saracenis apud Dominum Imperatorem, dum poterat defenden-

(*s*) De variis Saracenorum incursionibus plenissime verba facimus Tomo sequenti in Dissert. ad Chronicon Saracenico-Calabrum antecedenti anno typis primo divulgatum, quod emendatius, atque integrum, notisque locupletatum recudemus. Ceterum quae heic a Chronologo nostro Saracenica irruptione produntur, licet ab aliis reticeantur, verisimilia tamen fuisse arbitror: quum isthaec exeunte VIII. seculo, vel IX. ineunte accidisse a conjectura minime abhorreat. A DCCIC. Carolum M. Barcinone Saracenos expulisse post bimestrem urbis illius obsidionem Scriptores adfirmant; eaque tunc urbe potitus, Baleares etiam insulas ab eorum jugo felicissime liberavit. Verisimile est per id tempus Saracenos novas sibi sedes quaesitum, iisse, Neapolim praecipue, ut quae a Graecis parum defensa credebatur, vel sibi foederatorum, amicorumque Langobardorum opera; quippe qui Neapolites semper insento animo persequerentur. Qui vero haec Ubaldu finxit, cum in aliis minime insincerum se prodatur? Quid ab aliis haec Codicibus non effluxisse poterant, qui postea deperditi? Profecto Johannes

Villanus in Neap. Chron. (qui ceteroqui fabulosa quaedam enarrat, omnesque norunt emundatae naris viri) Saracenicam hanc irruptionem confirmat: & quamvis in anacronismum inciderit, ac ea, quae adferit, minime consentanea videantur, ea tamen neutiquam effingere potuisse autumo: sed vel communi tunc civitatis fama, vel ab aliquo vetusto Codice illa eruisse putandus est; idque vel maxime ex celebri S. Angeli miraculo confirmatur, quod tum accidisse refert; quodque a majoribus nostris (quicquid alii cum Peregrinio nostro opinati fuerint) perpetuo traditum fuisse non ignoramus. Credendum igitur vere Saracenos sub Anthimo ad haec loca appulisse, ac Neapolitanum agrum primum vastasse, postmodum urbem ipsam obsidisse: Ducemque illum aut improviso timore perculsum, aut cum se imparem ad resistendum agnosceret, hostibus ansam praebuisse, ut cuncta circumquaque vastationibus, ruinisque traderent, urbemque postmodum invaderent, ejusque partem aliquam occuparent; ac deinde ex ea propulsi. Sed de his alibi opportunius dicam.

fendere loca illa, & reliquit indefensa. Exivit tunc fama, quod exercitus Domini Imperatoris Neapolim veniebat, & non reverteretur, nisi prius non destruebat domus, & omnia bona Domini Ducis Antimi; qua de re Dux Antimus volebat Romam fugere, & non potuit, & prae timore post paucos dies mortuus est (t), & Ducatui successit

813.

VII. **T**heotistus, qui a Neapolitanis electus fuit in Ducem, ut obedirent mandatis Domini Imperatoris. Erat iste advena natus in Graecia, & in Sicilia educatus, & ob scientiam militarem, quam possidebat, valde amatus a Domino Imperatore. Tempore sui gubern-

(t) Culpa, quam Anthimo Duci fortasse perterrefacto, vel impotenti impegerat Michael Patricius, nempe prodicionis, ab Johanne Diacono. XLII. in fine indubie diluitur, ex iis quae de illius narrat pietatis, ac religionis operibus: In ipsis igitur diebus (inquit) Anthimus Neapolitanorum Consul ad honorem S. Pauli amplam construxit Ecclesiam, quam pulchriori decoravit pictura, ubi res multas, multosque obtulit servos. Et propter Leonis Romulei Papae Episcopatum (cujus tunc juris erat) Monasterio S. Andreae (*), quod Cella nova dicitur, connectit. Fabricavit, & idem Consul cum conjuge

(s) Constat hinc, & ex aliis subsequentibus locis hujus Chronici, tunc Neapolitano populo liberum fuisse suum sibi eligere Ducem, sive Consulem, ac Militum Magistrum. Verum minime hinc certo deducas, tunc nullam amplius Graecis Imperatoribus potestatem, ac ditionem in Nea-

(*) Hanc S. Andreae Ecclesiam, eam fuisse suspicatur Capacius, quoniam cum Pontificis jure connectit, quae ad Nili Sedile posita est, ad

sua Monasterium S. Cyrici, & Julitae, in quo duodecim statuit cellulas, quas hospitibus, peregrinisque censuit habitari, qui ex ipsius Ecclesiae alevantur rebus. In istis utique duabus Basilicis praedictus Episcopus (Paulus) sacras collocavit reliquias. Cum autem haec gererentur, defunctus est Anthimus Consul, & de Neapoleos Consulatu est orta seditio (s), cupientibus quidem multis honorem Ducatus arripere. Tunc Neapolitani cupientes magis extraneos, quam talibus suis subesse, miserunt Siciliam, & inde advectum quendam Theotistum sibi magistrum militum statuerunt.

politanos fuisse, eo magis quod eligentes Theotistum, mandatis Domini Imperatoris Neapolitani, quibus ipse fortasse Augustus insinuerat, obedierunt, ut ex Chronologo nostro perspectum habemus. Pratill.

Diaconiam dicta, in qua Theodimi S. R. E. Subdiaconi Regionarii sepulcrum exstabat, ut superius innuit. (Pratill.)

bernaculi pluries defensit civitatem ab incursionibus Saracenorum. Grimoaldus Dux Beneventi ad obsidendam Neapolim cum sua gente profectus est, nam Dominus Dux Theotistus voluit contra voluntatem Grimoaldi hospitari Dauserium Salernitanum (u). Videns Theotistus, se non posse resistere, pariterque sciens, quod durum est contra homines fortes dimicare, coactus juravit Grimoaldo in omnibus obedire, & donavit illi non paucam summam auri, & argenti, & sic exercitus Grimoaldi ad propria remeavit. Mortuus est Theotistus, & ei successit in Ducatu

817.

VIII. **T**heodorus Protospatarius, electus praecepto Domini Imperatoris contra voluntatem Neapolitanorum (x). Post quatuor annos illi se rebellaverunt, & alium sibi Ducem elegerunt, qui fuit

XII. An-

(u) Haec supra in Erchemp. & Salern. Anon. expendimus.

(x) En, quae de Theodori II. electione profert Johannes Diaconus loco cit. Cui (Theotisto) aliquantisper decursis temporibus (ut Graecorum

(6) Honorifici muneris genus, quod uni Constantinopolitani Caesares conferebant. Hoc etiam suspicionem creare potest, Neapolites nondum fuisse prorsus exemptos e Graecorum Imperio. Neque frustra noster interserit: Graecorum moris est. Erchempertus tamen ad haec tempora Magistrum militum memorat, qui tunc Neapoli regnabat. Et in Epitaph. Siconis Princ. Benev. apud Pergr. ut alibi, Neapolitani appellantur: Dominis solita Samnitum fraude rebelles.

(7) Id est Grimoaldum IV. cujus violentam mortem Erchemp. n. 8. describit.

(8) Siconem Benev. Princ. e Foro Julii originem suam duxisse, fortassis ignoravimus, nisi rem nobis hic

moris est) successit Theodorus Protospatharius (6). Interea Beneventani aliqui, antiqui hostis instinctu, Grimoaldum (-) Principem suum pene languentem peremerunt, & Siconem Forojuliensem (8), qui puerulus illuc

Scriptor servasset. In ejus Epitaphio dicitur:

Natus in Aufoniae praestanti corpore terra,
Francorum postquam caede subacta fuit.

Quem mater cernens eleganti luce nitentem,

Ad loca se rapuit non nocitura pio.

Nunc horum verborum sensum assequimur. Postquam Langobardicum Regnum A. DCCLXXIV. Franci sibi subjecerunt, mater Siconem eodem anno natum e Foro Julii detulit Beneventum, quo nondum penetrarant Francorum arma; aut si penetrarant, Principibus Beneventanis pacem, ac pene integram auctoritatem reliquerant.

IX. **S**tephanus, assumpto civitatis gubernaculo contendit cum Sicone Beneventanorum Principe, qui cum suo exercitu obsedit Neapolim cum instantia obstinata. Stephano igitur impugnantem (y) civitatem totis viribus defendente tempus quatuor mensium est elapsum, & asperitate hyemis cogente, Beneventana militia ad propria est reversa, expectans futuram aestatem, in qua sperabat se Neapolim sine dubio expugnare. Mense Aprilis denuo venit Sicon Neapolim cum sua militia, devastavit omnia circumcirca, & multum; sed frustra laboravit cum machinis, & manganis ad expugnandam, & obtinendam civitatem, qua de re desperatus finxit se capitulationem pacis, & concordiae facere velle, ideo misit suos Ambaxiatores intus civitatem, qui ingressi subverterunt multos de populo pecunia, auro, & argento, & aliis praeiosioribus donis adversus Stephanum. Quae conjuratio erat, ut statim ipsi conjurati uno impetu in Ducem latenter insurgerent, & ipsum aut caperent, aut interficerent, ut factum est (a), dum Stephanus debebat sub-

cum matre sua Abula venerat, Ducem fecerant . . . In ipsis denique diebus Theodonanda uxor Anthimi quondam Ducis in suo Praetorio fecit Monasterium (*) S. Marcellini, in quo Abbatissam suam neptem cum Ancillis Dei posuit. Eodem in tempore Neapolitani Theodorum successorem Theodisti Ducis propellentes Stephanum nepotem rescripti Stephani Praefulis (**) Consulem elevarunt. Cujus invidia commotus Sico Beneventanorum Princeps multa mala, nunc obsidendo, nunc depraedando Parthenopensem irrogavit civitati,

(*) Etiamnum hoc Neapoli Monasterium exstat, de quo meminit Capicius, Chioccarellus, Engenius, alique (Pratill.)

cupiens eam aliquo modo suo pessimo dominatui subjugare: cetera sequentibus notis inferentur.

(y) Impugnatam. Amanuensis fort. sphalma.

(a) Haec itidem Johannes Diac. adfirmat: Sed cum exinde (Sico) non valeret ad effectum sui venire, impios cives ejusdem urbis, datis multis muneribus, misit in lethale consilium ipsius Ducis. Quid multa? Aestivo tempore, quando segetes reponuntur, eidem Duci pacem petenti, suos transmisit Legatos, dans eis in praeceptum, ut dolosis loquerentur

(**) Scil. Stephani I. qui Consul, & Episcopus fuerat Neapolis, ut supra (Pratill.)

subscribere tractatum pacis. Et pro ipso unum de principalibus conjuratis elegerunt in Ducem, qui fuit

826. (*)

X. **B**onus fatane minister potator humani sanguinis, inimicus Ecclesiae, Saracenorum refugium, credens firmiter omnes illos conjuratos, qui interfecerunt Ducem Stephanum, contra se etiam conjurasse inauditam stragem, & occisionem de illis perpetravit. Ubique luctus erat, ubique clara mortis imago. Alii oculis privabantur, & alii eorum genitalibus amputatis includebantur in carceribus tenebrosis, ubi moriebantur famis horribili cruciatu: si quis in fuga prehensus fuisset sine audientia pedibus, & manibus privabatur; nec aliqua eos poterat excusatio liberare. Talis fuit status in illo tempore Neapolitanorum, & tale fuit gubernaculi principium Ducis Boni (b). Posuit etiam in civitate maxima onera, & datia, ut posset pecuniam a Neapolitanis extorquere durante tempore vitae suae. Expoliavit Ecclesias de ar-

gen-
tur Neapolitanis. Illi quoque venientes, ut conceptum (irato Deo) perficerent malum, simulaverunt se in ipsius Episcopii aedibus applicare. Postera igitur die Stephanus Consul cupiens desideratam pacem sancire, junxit secum eis ante fores Ecclesiae Stephaniae. Tunc fautores Siconis impetum facientes peremerunt (g) suum Consulem coram Legatis ejus. Sed Do-

minus Judex justus, qui nil sine abi-re inultum, permisit unum ex his intersectoribus, Bonum nomine, Ducatum arripere &c.

(b) Qui (Bonus Dux) mox ut Consul factus est (prosequitur Johann. Diac.) ex suis complicitibus alios lumine privavit, alios perpetuo relegavit exilio. Distinctius sane Ubaldu haec protulit.

(g) Bellum Neapolitanis a Sicone illatum memorant etiam Erchemp. & Anon. Salern. sed nulla facta mentione caedis ac proditoris hujus. Peritior tamen in Patriae suae rebus

consensus est noster. Stephani Ducis Epitaphium adhuc Neapoli visitur. Alibi cum Ducum aliorum Inscriptionibus dabimus.

(*) Nutat heic Ubaldu nostri Chronotaxis, (nisi amanuensium error in annorum numero irrepserit) quum Stephanus Dux diem suum obierit A. DCCCXXIX mense Majo, ut in ejus Epitaphio. Et ex Charta Monasterii Monial. S. Sebastiani Neap. a Bor-

rello in ejus M. SS. relata, habetur Andreae Ducis, & Consulis nomen sub die XI Martii DCCCXXIX. Ind. VII. quo fortasse anno defunctus est. Quare Stephanus Ducatum Neap. vexit Ann. VIII. scilicet IV. ut Scriptores nostri communiter adserunt.

gentis, mobilibus, & aliis pretiosis rebus. De iis violentis valde doluit Episcopus Tiberius (c), qua de re accusatus, protinus captivitate perpetua damnatus fuit, & cohibuit populum ad eligendum alterum Episcopum, & factum est secundum tyrannicam iussionem, eligendo Joannem Diaconum ejusdem Ecclesiae. Attamen Joannes neque minis, neque precibus voluit Ecclesiae possessionem accipere, dum adhuc erat vivus Tiberius verus Episcopus; quo audito Dux Bonus praecepit a carnificibus Tiberium necari, & Joannes ob amorem, quem Episcopo suo deferbat, ne interficeretur, Episcopatum accepit. Sicon Beneventi Princeps Neapolim venit cum sua gente, & obedit eam. Dux Bonus, quantum potuit, valide civitatem defendit, & demum venit ad conventionem cum Sicone (d), & promisit quolibet anno tributum ei dare, & sic ab obsidione liberata est civitas, Dominus Deus justus, & potens tantum scelus Ducis Boni punivit in hoc mundo cum pessima, & horribili infirmitate. *Ignis Infernalis* (e), de qua mortuus est, & in alia vita cum aeterno igne. Et ei successit in Ducatu

XI. Leo

(c) De Ecclesiae, & Episcopi persecutione haec subjungit cit. Autor: Praefatus igitur Bonus contra sanctam Ecclesiam . . . multa coepit mala peragere. Cui cum idem Antistes (Tiberius), in quantum virum erat, obistere non dubitaret, ei jugiter examen minabatur divinum. Sed ille monita spernebat salutis. . . Quid multa? Ad ultimum iniecit in eum manus, & comprehendit eum, atque carceralibus tenebris religatum arto in pane, & aqua macerabat. Quae postmodum subdit Ubaldus de electione Johannis in Neap. Antistitem; eadem prorsus a Johanne Diacono confirmatur num. XLIV.

(d) Ex pacto, Sico B. Januarii corpus ab ejus Ecclesia extra muros aut abtulit, aut obtinuit, & Beneventum adportavit. Consule Jul. Caes. Capacium, Chioccarellum, a-

liosque, qui de hac re plenissime meminerunt, pluraque congerunt.

(e) Quisnam hic fuerit ignis infernalis morbus, alii viderint. Quod certum est, ex Historicis neminem profecto hucusque reperies, qui, quo morbo Dux Bonus obierit, memoret: Bonus interea Consul (ait Johann. Diac.) expleto unius anni, & sex mensium circulo, defunctus est, cui successit Leo filius ejus. At Johannis calculus claudicat. Nam ex iis, quae idemmet enarrat Johannes, nondum unius vel alterius anni spatium percurrere debuit, sed IV. saltem cum dimidio, ut ab ejusdem Ducis sepulchrali lapide alibi notum fiet. Annus quidem emortualis fuit DCCCXXXIV. in quo XII. decurrebat Indictio, quae ibi sic legitur: *XLVIII. hic vixit annos. Obiit die IX. mens. Januarii per Indict. XII.*

834.

XI. **L**eo ejus filius, qui fuit benignus, placidus, mansuetus, amator pacis, & quietis, parum vixit in regimine, ut cum post sex menses mortuus est cum magna displacentia bonorum, & malorum hominum, nam omnes sperabant se relevari a tot oneribus, & angariis a suo patre impositis. Planxit eum omnis populus planctu magno. Successit Ducatui ipsius fover (f)

834.

XII. **A**ndreas; hic in introitu sui Ducatus venerabilem Episcopum Tiberium a carceribus liberavit, fecit Fortalitiam, & turrim ob defensionem inimicorum. Erat eo anno fames valida in civitate. Dux Andreas munivit eam de frumento, sale, & de aliis victualibus. Sicardus Princeps Beneventi sentiens se gravatum, quia conventum tributum cum Duce Bono non acceperat, volens se vindicari, Neapolim venit cum suo exercitu discurrendo per totum, destruendo, comburendo, occidendo, capiendo, & depredando; & hoc accidit anno secundo regiminis ipsius Ducis (g) Andreae, qui cum se ipsum inferiorem viribus recognosceret, & timens ne destrueret civitatem, adjutorium petiit a Saracenis Siciliae, qui statim venerunt, cum navibus, galeis, & vasis marinibus. Sicardus cum de suis gentibus magnam haberet cu-

(f) Idem habet cit. Johann. Diac. Hunc autem Leonem (Boni Ducis filium) post sex mensium dies, fover ejus Andreas pepulit, & factus est ipse Consul. Ubaldus potius, an Johanni credendum est? Hic expulsionem, ille obitum Leonis Ducis testatur. Verisimiliorem amplector Ubaldi sententiam: Populus enim Neapolitanus contra Andream insurrexisset, si tam probae indolis Ducem pellere tentasset; nec pietas

Tom. III.

tem suam Andreas ostendisset, Tiberium Episc. e carcere eripiens, si tam impie in generum suum machinatus fuisset. Diaconus quidem sapissime hallucinatur, ut omnes norunt: Chronologus noster diligentius Historiam suam describit. (g) Scilicet A. DCCCXXXVI. quo Capitulare inter Sicardum, & Andream Magistrum militum statutum fuit, quod inferius dabimus, ibique alia adnotanda erunt.

F

curam, & sollicitudinem custodiendi eos, videns tam magnum apparatus armorum & omnium rerum victualium, quae ad pugnandum necessaria erant, se convenit cum Duce Andrea, restituit captivos; & sic Saraceni ad propria redierunt, quod evenit tertio anno sui regiminis. Mense Septembris (h) iterum Sicardus cum sua gente venit contra Ducem Andream. Altravallus Monachus Sicardum allocutus est, eumque placat, & cum exercitu discessit (*). In quarto anno Longobardi irruerunt viriliter, & acriter super Amalphitanos, & percusserunt eos, & interfecerunt multos, & multos caeperunt, & abstulerunt eis omnia victualia. Sed Amalphitani cum vidissent audaciam inimicorum, conversi sunt in fugam projicientes arma, & vestes, & omnia quae habebant, animas suas salvare cupientes (i). Princeps Sicardus iterum Neapolim obsedit (**). Dux Andreas confugit ad Dominum Imperatorem Lodarium, adiutorium petens. Dominus Imperator misit ad Sicardum suum Ambaxiatorem Contardum, ut rogaret Principem ex parte ipsius Imperatoris, ne vellet amplius civitati Neapolis molestiam dare. Contardus Neapolim venit (***), dum Sicardus jam mortuus erat, & exercitus ad propria reversus erat (l). Contardus amore Eupraxiae, Ducis Andreae filiae captus, eam in uxorem exposcit, obtinuitque. Non multo post in civitate Neapolis orta est maxima divisio, litigium; & rebellio Capuae (****) principium hujus discordiae fuit ambitio domi-

(h) Septembri A. nempe DCCCXXXVII. rursus Sicardus Neapolitanes aggreditur, quod Saracenos excessisse norat, ac fortasse tributa minime sibi pensata erant. Quisnam fuerit Altravallus monachus, ignoratur. Fort. Cassinens.

(i) De hac Langobardorum in Amalphitanos irruptione superius egi-

(*) Tributo Convento, Sicardo Princ. persoluto.

(**) Anno DCCCXXXVIII.

(***) Anno DCCCXL.

mus. Beneventi Princeps Amalphitanos persequabatur, quod ii Sichelolfo Salerni Principi auxilium praestiterant; quare in aemulum illius urbis populum perpetuus livor, & odium exarsit.

(l) Sicardus Princeps mortuus est A. DCCCXXXIX.

(****) Ob Landulfi Gastaldi ambitionem, qui Capuae Comes adpelari praesumserat, ut infra videndum erit.

nandi, quae stultizavit Contardum, hic factus, caput rebellionis cum magna caterva civium invadit in propria domo Ducem Andream, & interfecit (m), & hoc accidit octavo anno sui regiminis (n), proinde se fecit Ducem eligere.

843. (†)

XIII. **C**ontardus post tres dies, in quibus Ducatus possessionem accepit tertio mensis Augusti de mane, Petrus de Lullo cum magna caterva venit ad plateam

(m) Haec de Andreae Ducis infortunio narrat Johann. Diac. n. XLIV. 2. Iste Andreas per rogum (i. postulationem) Johannis Electi levavit Tiberium Episcopum de lacu miseriae, & tenebrarum, & sub custodia posuit in cubiculo ante Ecclesiam S. Januarii M. contra hunc etenim Andream Sicardus Benev. Princeps innumerabiles molitus est irruptiones. Pro quibus commotus Andreas Dux directo Apocrifario, validissimam Saracenorum hostem (*) ascivit. Quorum pavore Sicardus perterritus, infido cum illo, quasi ad tempus (**), intro foderet omnes ei captivos reddidit. Nec multo post repedantibus (i. in Cici-liam) Saracenis, dirupit pacem, & ampliavit adversus Neapolim inimicitias. Mox autem Andreas Franciam direxit, deprecans Dominum Lotharium, ut saltem ejus praeceptione a tantis malis sopiretur Sicardus. Quapropter misit ille Contardum fidelem suum, ut si nollet cessare persequi Parthenopensem populum, vesanum ejus furorem ipse medicaretur. Contardus cum Neapolim pervenisset, audiens Sicardum peremptum a suis concubibus ad suum Seniores (i. Dominum, unde fortasse il Signore) reverti voluit. Quem Andreas propter ingentem Langobardorum inimi-

citiam tenere curavit, promittens ei Eupraxiam filiam suam dare in matrimonium, quae uxor fuerat praedicti Leonis filii Boni Ducis. Quae sponsione accepta consistens, repedare contempsit. Sed ubi cognovit ipse Contardus, hujusmodi copulam illudendo protelari, conjuravit cum inimicis Andreae Consulis, & cum in loco Basilicae S. Laurentii, qui ad Fontes dicitur, gladio percussit, & Consulatu suscepto, eandem duxit Eupraxiam. Neapolitani siquidem commoti de morte turpissima sui Ducis, post tres dies unanimes irruunt Episcopum, quo ipse (ad securitatem fort.) manebat, & confecto feroci bello, Contardum, suamque conjugem & homines ejus trucidarunt. Minutius ad rem Diac. locutus est; & quidem ut res ipse narrat, evenisse dicendum est. Quae de Sergii Ducis electione adjungit, inferius proponam.

(n) Si VIII. anno obiit Andreas, is quidem fuit A. DCCCXLI. Cur ergo ait Ubaldus, successisse Contardum socero suo Andreae Anno DCCCXLIII. quum triduo tantum regnaverit? Et hunc etiam amanuensium lapsum censeo.

(*) Feminino genere pro exercitu.

(†) Anno DCCCXLII. Indict. V.

(**) Quinquenni, ut ex Capitulari.

team cum maximo gaudio omnium civium, & aggressus in propria domo Domini Ducis, ibi inventi sunt Contardus, Euprassia ejus uxor, & multi. Cortoxani (†), milites, & amici, qui omnes cum maximo furore fuerunt capti, & nullus homo fuit interfectus, nisi Dominus Dux, ejus uxor Euprassia, & quidam Notarius nomine Umbertus, qui fuerunt occisi, reliqui in arcta detinuerunt custodia. Caput Contardi abscissum Neapolim pilo (††), & per urbem portatum est. Post haec spoliaverunt aedem de omnibus rebus, & incontinenti die Lunae sequenti fuit electus in Ducem (o).

843. (†††)

XIV. **S**ergius (††††), qui in exordio sui gubernaculi poena mortis multavit omnes illos, qui habuerunt manus morti Ducis Andreae. In secundo anno sui regiminis magna tempestas oborta est, atque terraemo-

(o) Contardi occisionem minutim enarrat Chronol. noster, quam Diac. Nunc quae secuta fuerint, ab eodem Diac. heic referimus. Deinde into consilio Sergium filium Marini (Amalfitani credidit Capacius), & Eupraxiae libenti animo Ducem statuantes, (*) beredarios Cumas (**) praemisserunt, qui cum festinarent Consulem fieri proficuum. Nam diluculo ipsius diei, quo peremptus est Andreas Dux, direxerat eum Legatum ad Sichenol-

(*) i. Veredarios.

(**) Praefectus fort. Arcis ibi erat Sergius.

(***) De hac divisionis Epoeche alibi opportunius agemus.

(****) Tunc Sueffula a Neap. Du-

(†) Verbum Italico-Latinum, Corriggiano.

(††) fort. palo.

(†††) Anno DCCCXLI. Ind. IV.

(††††) I. Cujus uxor Drosu, ut Ca-

tus, sum Salerni Principem, obsidentem tunc Beneventum. (Enimvero in ipsis diebus divisus erat Principatus (***) Langobardorum; qui cum reverteretur in (****) Sueffulano territorio audivisset occisum Contardum. Ut autem exinde veritatem resciret perrexit ad Cumanum Castellum. Hinc ergo vocato illo, Magistrum Militum praefecerunt. Ex utroque Chronographo, quae tunc temporis acciderunt, perspicue agnoscis.

cibus possidebatur. Troylus Hist. Neap. Lib. IV. Cap. V. oscitanter Sinuessam appellat, quae parum citra Lyrin amnem, nec longe a Sueffa Auruncorum sita erat.

pacio placuit. In veteri Mon. S. Severini Necrologio legitur Dorusia Sergii Ducis. An uxor, vel filia hujus, vel alterius Sergii, divinandum.

tus, qui multas domus diruit, Sergius debellavit, & fugavit Saracenos, qui infestabant villas, & praedia Neapolis in anno tertio. Saraceni de Cicilia, & Calabria depopulaverunt circumcirca civitatis Romae (†), & postea obsiderunt Gaetam (p). Sergius, audita tanta temeritate illo-

(p) Ubaldi Monachi narrationem confirmat Johann. Diac. In eodem tempore Theophilo (Graecorum Augusto) mortuo, filioque ejus Michelio imperante (10) multorum naves Saracenorum latrocinari per Italiam cupientium, Poncias (*) ire decreverunt. Tunc Sergius Consul una cum Amalfitanis, Cajetanis, ac Surrentinis non in multitudine populorum, sed in misericordia Domini, & Johannis Episcopi precibus confisus, bellum cum eis aggressus est. Quibus devotis Domino protegente celeriter triumphavit. Inde etiam illorum Hismaelitem victoriam adeptus est, qui Licosae (**) latitabant. Propterea magnus exercitus Panormitanorum adveniens, Castellum (***) Misernatium comprehendit. Ac inde Africani in forti brachio omnem hanc Regionem devastare cupientes, Romam superaverunt (11), atque Ecclesias Apostolorum, & cuncta quae extrinse-

cus repperunt, lugenda pernicie, & horribili captivitate divipuerunt. Idcirco motus Lotharius Rex Francorum ferocem contra eos populum misit, qui celeriter properantes eos usque Cajetam sunt persecuti. Hic autem Saraceni solitam molientes stropham (****) in locis angustis, & arduo calle (****) nonnullos audaciores absconderunt. Franci vero ignorantes calliditatem eorum conabantur viriliter super eos descendere. At illi de latibulo exilientes, iurato Deo, primum ipsorum percusserunt signiferum, quo perempto, cunctis terga vertentibus, validissime occidebantur. Et nisi Caesarius (12) filius Sergii Ducis, qui cum navigiis Neapolitanorum, & Amalfitanorum venerat, litoreum conflictum cum eis coepisset, nullatenus a persequendo recedebant. Laetantes igitur de tanto triumpho, Cajetanam Urbem capere conabantur.

(10) Accidit ejus mors Anno DCCCXLII.

(11) Lugenda haec depopulatio in omnium Annalibus memoranda refertur ad A. DCCCXLVI.

(12) Hunc eundem puto, qui apud Peregrin. in Historiola Ignoti Casin.

(*) Poncia Insula in mari Cajetana, cujus urbis Duci subiecta tunc erat, sita. Foederis jure Sergius in auxilium accurrit, ut supra notavimus, secum Amalfitanos, Surrentinos, & Cajetanos socians, quibus praeerat, tanquam expertior militiae Dux.

(**) Licosae oppidum in Lucania

(†) A. DCCCXLVI.

contra Capuanos infelici successu circa Ann. DCCCCLXI. progressus est: Caesarius autem (ait) Magistri militum filius capitur, Capuamque adductus, ferro in compedibus habetur. Ubaldus noster quoque haec inferius memorat. Pratill.

ad mare situm. Nunc etiam exstat, ejusque Promontorium vulgo Capo della Licosa vocitatur.

(***) Miserni castrum prope Cumas, cujus episcopi redditus Episcopo Neap. adjudicati sunt.

(****) i. asitum.

(****) In collibus fort. Itri Oppidi, ejusque vicinis.

illorum, vocavit ad se milites, tam de civitate Neapolis, quam Amalphiae (q), de quibus voluit esse caput, & conductor Caesarius ejus filius, qui cum multitudine armatorum, equitum, & peditum versus Gaetam ivit. Cum ergo praedictus Caesarius cum exercitu ante ipsam civitatem ad quatuor fere milliaria pervenisset, invenit multitudinem Saracenorum ad impediendum, & defendendum, ne ultra possit ire. Sed viso praedicto exercitu terribiti Saraceni in fugam se receperunt. Caesarius autem ex illorum pusillanimitate, fugaque animatus versus illos procedebat, & perventus commisit pugnam, in qua remanserunt Saraceni partim occisi, partim capti, & partim fugati; & sic civitas Gaetae liberata fuit ab obsidione (†), & Caesarius Neapolim triumphans regressus est (r). In anno sexto sui regiminis Dux Sergius misit Caesarium cum navibus Neapolitanis, & Amalphitanis in adiutorium civitatis Romae, sic jubente Domino Papa Leone; nam Saraceni cum eorum navali classe navigabant in littore maris Ostiae, & valde timebatur de incursione. Pervenit Caesarius, pugnavit cum eis viriliter, & tandem post mul-

(q) Quem exercitus Ducem adfirmat Ubaldus, nempe Caesarium, Johannes Sergium ejus patrem fuisse narrat. At uterque fortasse vera locuti, quum maritimae unus classi, terrestri alter praefici potuerit, ut ex utriusque Historici verbis eruitur.

(r) Consonat Johann. Diac. loc. cit. Sed Caesarius praedicti Sergii filius, hoc animadverso, cum ratibus suis, & Amalphitanorum in portum ejusdem civitatis (Cajetae) magis custos, quam propugnator, divertens, Domini protectione, illis obsistebat. Interea Salvatoris omnipotentia, tem-

pestivam excitavit procellam in puppes, tantaeque superviae (*) naufragium comminantem. Unde perterriti, a Caesario, sibi dari pacem petierunt, quatenus naves ad terram subducerent, acceptaque serenitate, ad sua repedarent. Hoc e vestigio nunciato Sergio Duci (qui Cajetae etiam immorari debuerat) iussit illud sub iurejurando fieri, pavens, ne navibus allisis, terram caperent. Quo peracto, & serenitate reddita ire coeperunt. Sed pelagi vastitatem sulcantibus excitavit Dominus Austrum, quo dispersi, atque demersi, paucissimi ex eis ad sedes remearunt suas (**).

(*) Superbiae.

(**) Accinit Ostiens. & Ignotus

Casin. ut sup. Tom. 1. pag. 205. num. ix. in fin. narratum est.

(†) Anno DCCCXLVII.

multas horas confectus submersit aliquas naves, alias subjecit, & alias fugavit. Decimo tertio anno venit magna classis Saracenorum, & obsedit Neapolim (†). Dux Sergius, & Caesarius cum suis militibus exhibant de civitate, & adversarios provocabant ad bellum, illi tamen nullo modo extra clausuram, quam circumcirca se fecerant, progrediebantur, tantumque eos de Ducis potentia timor invaserat. Morabatur igitur sic uterque exercitus, alter ad aspectum alterius, nec ullo modo Saracenorum exercitus, ad quem impugnatio pertinebat, movebatur ad bellum. Factum est autem, quod Caesarius noctis tempore cum suis militibus insultavit eos intra clausorium ex parte Austri, & ex altera parte idem fecit Dux Sergius, ita ut quod Saraceni ex duabus partibus aggressi, & non potentes eorum impetu resistere, relictis victualibus, armis, & vestimentis ad fugam se dederunt, & sic liberata fuit civitas Neapolis (††). Decimo sexto anno Dux Sergius ivit Spoleti causa videndi Dominum Imperatorem Lodovicum (†††), a quo cum multo honore fuit receptus, & hospitatus per plures dies (r). Rediit Neapolim, & habens secum duo mille, & sexcenti milites de Neapoli, & multos alios Amalphitanos, misit eos ad obsidendam Capuam, ad guastandum illius territorium sub regimine Gregorii, & Caesarii ejus filii (t). Capuani de expeditione ista

(†) Subdit Johann. Diac. Eodem quoque anno supplicatione huius Sergii, Principumque Langobardorum, direxit Lotharius Imperator filium suum Lodovicum bonae adolescentiae juvenem propter catervas Saracenorum Apuliae sub Rege commanentes, & omnium fines depopulantes. Qui advenientes coelesti comita-

tus auxilio, de illis Hismaelitis triumphavit. Hoc quidem A. DCCCXLVIII. accidisse ait Annalista Bertin. scil. in prima Ludovici Italiae Regis in Saracenos expeditione.

(††) Hanc Capuae obsidionem narrat Erchemp. n. 25. adfirmans, Guadonem cum universis Tuscis eam obsidisse. Quibus ex verbis suspicari licet,

(†††) Anno potius XIV. scil. Anno DCCCCLVI.

(†††) A. DCCCCLVI. fuit Neapolis liberata: cujus rei nulla usque adhuc memoria exstat apud Scri-

ptores nostros, uno excepto Annalista Bertiniano.

(†††) Scilicet vel in fine A. DCCCCLVI. vel sequentis A. DCCCCLVII. initio.

ista (u) Et quum venirent Neapolitani, Princeps Landonus cum militibus Capuanis volens prohibere adventum eorum, obviam eis ivit usque ad pontem Teodemundum: & praelium fuit inter ipsos, quod duravit a mane usque ad meridiem, & Neapolitani partim occisi, & partim fugati, mille, & mille cum Caesario remanserunt captivi. Decimo septimo anno Dux Sergius auxilium dedit Landulfo Episcopo Capuano, qui conspiravit contra suum Principem, & eum ejecit a Capua, & ille favore militum Neapolitanorum, & multorum de populo se inthronizavit in illo Principatu (x). Decimo octavo anno sui regi-

licet, Sergium Neap. Ducem Spoletum adiisse, ut cum Guidone foedus iniret, & Capuam simul aggredi paciscerentur: id Ludovico fort. aut assentiente, aut impellente, ut Capuanorum Comitum opes infringeret, sibi subiectos redderet. Insimul cum Guidone etiam Sergium Ducem sociatum fuisse, adfirmat Chronographus noster; neque haec conficta arbitror, quum Neapolitum aemulatio in Langobardos Capuae Comites passim Scriptores adtestentur. At hoc planius infra patebit.

(u) Quae heic subdit Ubaldus, alteram certe Sergii in Capuanos expeditionem praesignat; ut Erchemp. quoque n. XXVII. At quum non ignorentur foedera jam prius inter ipsos, & Sergium inita, conjici potest, in priori Capuae obsidione, qua Campani Guidoni sua colla subdiderunt, iique Sura, cunctaque opida sunt tradita, sicut promissum fuerat, etiam Neapolitanis partem fortasse aliquam Liburiae Langobardicae, vel finitima loca ipsis eos cecidisse: indeque A. DCCCLIX. iterum Capuam cum copiis adcessisse, ut suo subderet imperio, quod ejus Comes Lando paralyti percussus esset (ut ibi dictum est), faci-

leque ea urbe potiri crederet. Sed infelici sane successu; caeso enim exercitu, Caesarius filius captus fuit, ut Erchemp. Ign. Casin. & Ubaldus noster confessi sunt. Lectoris in hoc esto iudicium, credat, necne. Conjecturam ipse ad saniozem textus intelligentiam in medium attuli. Quum Ubaldus cum priori expeditione posteriorem confuderit, subjungens XVII. anno Ducatus Sergii auxilium ab hoc Duce praestitum Landulfo Episcopo Capuano (at errat; is enim fuerat Landulfus Sueffulanus Comes) qui contra suum Principem (lege Comitum) conspiravit &c. Ceterum Sergius, nulli dubium, ut Erchemp. notavit n. XXVII. quin diruperit iuramentum, quod cum Landonem pactum fuerat, & adversus filium illius (sc. Landonem Juniozem) bellum excitavit. Quando igitur iuramentum hoc pactum fuerat, nisi post Capuae deditionem Guidoni Duci Spoletensium, quum antea nunquam alias Sergius praelium cum Capuanis commisit? Sed haec satis.

(x) Si Landulfo Episcopo Sergius opem tulit, hoc profecto saltem anno DCCCLXI. contigisse fatendum est ex Erchemp. Ignot. Casin. aliisque. Cur ergo anno XVII. Sergii isthaec accidisse adserit Ubaldus, quum A. XVII.

regiminis Sergius naturali morte mortuus est, & Ducatui successit ejus filius

863. (†)

XV. **G**regorius, qui primo anno sui regiminis praelium fecit cum Saracenis, & vicit eos. In eodem anno fuit nix valde magna circa medium Februarium (a). Magna caterva Saracenorum praeditores (††) venerunt Neapolim, devastaverunt campos, & deportaverunt omnia, quae invenerunt. Anno tertio accessit frigus, quod omnes plantas, & arbores exsiccat: anno quarto (b) Dominus Dux

XVII. sit Anno DCCCLVIII. vel DCCCLIX. Jam notavi, Ubaldi Chronotaxim aliquando nutare. In hac Ducis Sergii Chronographia nutat quam maxime, dum anno XVIII. Ducatus sui illum occubuisse adfirmat. Illum enim vixisse credendum est exeunte saltem Ann. DCCCLXI. vel DCCCLXII. ac proinde non Anno XVIII. sed XXI. saltem inchoato obiisse. Et revera charta Monasterii SS. Severini, & Sotii, in qua Sergii hujus nomen legitur, Imperii Michaelis (Porphirogen.) meminit Anno bigesimo Indicionis IX. quo revera indicatur Ann. DCCCLXI. mense Nobembris. Neque innuit Erchemp. cit. num. 27 & Ignot. Casin. num. 25. necnon Chron. Cinglense, quod habet Ann. DCCCLX. & Sergius Casareum in Landonem (*) Capuanum (Comitem) immittit, qui a Capuanis captus est mense Octobris per Ind. VIII. Dicendum itaque, aut errasse Ubaldum, vel ejus potius amanuensem Annos XVIII. tribuens Sergio Duci, qui saltem annos vixit XXI. Quod ex eo magis confirmatur, quod Gregorii ejus filii, patrisque sui successoris, initium figit ad Annum DCCCLXIII. post-

quam annos XX. ejus regiminis patri Sergio adtribuit, ejus initium figens ad Annum DCCCXLIII. Quod quidem a veritate minime abhorre-re puto, Ubaldum deceptum adserens; ac profecto in Gregorio ejus filio infra planius patebit.

(a) Si eodem anno nempe primo, sui regiminis praelium cum Saracenis accidit, & nix valde magna fuit circa medium Februarium, Februarius hic mensis sane fuit Anni secundi Ducis Gregorii, secus primi, videlicet Anni DCCCLXIII. quum Anno DCCCLXII. praelium cum Saracenis commiserit, qui insequenti anno excessere.

(b) Ludovicus II. Imp. Aug. Anno quidem DCCCLXVI. Calidum petiit, quod utique apud omnes aequae Historicis exploratum. Non abs re igitur fore puto, Annum initialem Gregorii fuisse DCCCLXII. medio saltem exacto, si anno IV. (qui fuit initium DCCCLXVI.) ipse Casinum profectus est ad videndum Dominum Imp. Ludovicum mense Majo Ind. XIV. En numerus Annorum regiminis Sergii, & Gregorii, Ubaldique nostri Chronotaxis vindicata. Nupera, novaque

(*) Scilicet Seniorez.

(†) A. DCCCLXII.

Tom. III.

(††) i. praedonum.

G

Dux Gregorius ad Montem Casinum profectus est ad videndum Dominum Imperatorem Ludovicum, cui suos milites obtulit, ut cum suo exercitu conjuncti contra Saracenos procederent, qui Calabriae morabatur: initio quinti (c) anni sui regiminis mortuus est Gregorius morte naturali, & Ducatui successit.

HAEC OMNIA, QUAE SUPRA SCRIPTA SUNT, EGO UBALDUS DE NEAPOLI INDIGNUS MONACHUS FIDELITER TRANSCRIPSI DE VERBO AD VERBUM EX LIBRO RUBRI COLORIS NOSTRI MO.

vaque Troyli nostri Historia Neap. Tom. III. loc. cit. duos vitae solummodo annos Gregorio Duci tribuit, novam in medio sententiam e sua penu proferens, non secus ac in aliis, quae meminisse piget.

(c) Si ineunte anno V. Gregorius defunctus est, A. DCCCLXVI. obire debuit, secus DCCCLXVII. At quoniam ex ipso Ubaldo discimus, sub ejus regimine multoties Saracenos Neapolitanum agrum praedatum adcessisse, obitum ad annum alium differre cogimur: quod quidem ex Johan. Diac. narratione planius adparebit: Mortuo (inquit) Sergio Consule, & Gregorio filio ejus Ducatum regente Saracenorum ferocitas ita in his praevaluit regionibus, ut multarum urbium, atque castrorum (inter quae Miseni castellum, ejusque Ecclesia devastata; cujus omnes pene immobiles res, Athanasio Praesule supplicante, Neapolitano concessae sunt Episcopo) quotidianum fieret excidium. Idcirco Logdovicus Imp. supplicatione commotus, Langobardorum ad eorum liberationem validum movit exercitum, afferens, se rationem redditurum, si eos a Paganismi jugo non liberaret oppressos. Hujus autem adventui omnium circumquaque urbium patuit introitus. Solummodo Neapoli-

tanam non est ingressus civitatem, quia tantum Dominus Athanasius familiaritatem apud ipsum obtinuit, ut saltem in modico non amaricaretur ab ejus potestate. Beneventi itaque commorans magnam de coelo accepit victoriam, itaut Agarenis fame, & gladio interemtis, & Rege eorum Seudan capto, civitates, quas coeperant, auferret; & in pristinum revocaret dominium. Interea Gregorius Dux habito cum suis germanis (nempe Athanasio Neapolis, Stephano Surrenti Praesulibus, Caesario militum Praefecto, aliisque) consilio, praesertim cum Athanasio Episcopo, statuit Consulem Sergium filium suum; nec multo post diuturnitate aegritudinis spiritum exhalavit. Quum igitur a Ludovico Imp. Gregorius Dux in Saracenos auxilium obtinuerit postquam constitutione Tom. II. in Historia Ignoti Cassinensis pag. 196. relata populi omnes exciti in eos insurrexere; quod quidem anno DCCCLXVII. accidit, plane patet, Gregorium usque ad A. DCCC. LXVII. in vivis egisse; nec initio Anni V. defunctum, sed completo saltem VI. Ducatus sui anno, quo Sergius II. ejusdem filius Dux Neapolis inauguratus est. Consule Erchemp. n. 33. Oltiens. Lib. I. cap. 36. aliosque.

MONASTERII; QUAE VERO SEQUUNTUR EX ALIO LIBRO MORTUALI EXCERPSI.

867. (d)

XVI. **S**ergius, qui ob necessitatem denariorum expoliavit Ecclesias auro, & argento, & suppellectilibus pretiosis, de tanta sacrilega immanitate fuit ab Episcopo Athanasio correctus; qua de re eum condemnavit in carceribus: quae condemnatio fuit cassata, & absoluta vi populi, & ita Episcopus liberatus fuit, & quidquid populus voluit, in totum habuit (e): magnas cultas (+) imposuit Ecclesiis civitatis, & percipiebat omnes redditus Episcopi, & nemo audebat praesentare aliquas literas Papales sub poena amissionis pedis, & manus (f). In secundo anno fuit mortalitas hominum, & bestia-

(d) Anno quidem DCCCLXVII. Sergii Ducatum ceptum, recte signavit Ubaldu. Quare non A. V. Gregorium, sed VI. obiisse, Ubaldo fatendum est, eoque pacto ejus chronotaxis stabit.

(e) Videlis, quam impie se gesserit Sergius! Quid mirum si cum Saracenis perinde foederatus fuerit?

(f) Eadem adfirmat Johann. Diac. in Athanasio Episc. num. 4. Quo mortuo (Gregorio) Sergius Consul instinctu malorum hominum cepit omnes germanos patris sui, etiam eundem Praesulem. . . . Coangustatus itaque, tandem aliquando memoratum Antistitem illis dimisit. . . . Diebus decem expletis, comitatum petivit (haec neutiquam narrat Ubaldu) quasi convivium Monachis Insulae Salvatoris (nunc vulgo il Castello dell'ovo) exhibiturus. Sed cum nihil pro suis proficeret S. Episcopus; imo a Duce ejus fratre magis perstrictus, ac minis perterrefactus

suum Apocrisarium Lodogvico Imp. destinavit, insinuans ei quae, & quanta a suo nepote pateretur. Tunc ille ex urbe Beneventana (A. scil. DCCCLXVIII.) Marino Seniori (sive Consuli) Amalfitanorum praecipit (subdebatur tunc Amalfis Occidentali Imperio) ut illum ex praedicta Insula cum suis incolumem, quo vellet, perduceret. Marinus autem imperata complere festinans, Surrentum illum cum omnibus salvum perduxit. Hic itaque eo degente, Beneventani, & Salernitani aemulatores tantae bonitatis praedicti Imperatoris insurrexerunt (An. DCCC. LXVIII. ut infra expendemus) cum consilio Sergii Ducis contra eum. (conjurarunt & alii, ut infra videndum erit) Quo capto, unaque cum conjugis sua secluso, plurimi in Franciam, amisso Pastore, reversi sunt. . . . Athanasius Episcopus Surrento egressus, Romam properavit, ibique detentus est paulisper ab Hadriano Papa.

(+) Lege multas.

bestiarum in civitate, & maxime de bestiis minutis: in quarto anno fecit Dux Sergius unionem cum Saracenis, & pactizavit dare eis adjutorium quocumque tempore habuerint necessitatem, & illi juramento se obligaverunt ei, anno quolibet praestare certam summam auri, & argenti, & talis conventio fuit firmata per utramque partem. In quinto anno Saraceni invaserunt Neapolim, concordata prius talis (†) magnitudo cum Domino Sergio, ingressi in civitate committentes multas rubarias, scelestas, & damna, & sine obstaculo regressi ad propria; in sexto anno Dux Sergius expoliavit denuo Ecclesias, quae de re excommunicatus a Domino Papa Adriano (††). Venerunt locustae, & bruchi, & non solum segetes, sed etiam arborum folia, & herbarum olera consumserunt. Dominus Imperator (†††) Neapolim Ambaxiatorem misit, rogans Ducem Sergium, ut armaret naves, & illas mitteret in adjutorium navalis classis, quam ipse expediebat de portu Constantinopolitano, ad favorem Beneventanorum (g). In anno octavo stella comata apparuit, trahens post se caudam maximam igniti coloris: inaequit apparere secunda die Septembris, & per quinquaginta dies continue surgens apparuit. Magna caterva Saracenorum excurrit per Beneventum usque ad Apuliam, omnia devastans. In nono anno perlatis rumoribus apud Italiam, & apud Do-

Papa. Deinde egressus, Ravennam occurrit praediſto Imperatori, multisque precibus ab eo extorsit, ut suae immemor injuriae suffragaret Salernitanis, Hismacelitum obsidione bellatis. Unde Pius commotus Augustus armatam direxit multitudinem, ut bellum inirent adversus illos. Qui celeriter venientes, & Saracenos caede prostrantes, victoriosissimi repedarunt. Athanasius autem iterans cum eis, vi febrium laborare coepit, & XV. die expleto (mensis Julii DCCCLXXII.)

(†) Leg. machinatio.
(††) A. DCCCLXXII.

Ind. V. migravit ad Dominum. At quum dicat Chronologus noster, Athanasium alterum illi successisse X. anno Ducatus Sergii, scilicet A. DCCCLXXVII. ut ex Erchemp. etiam num. 39. & Epist. Joh. VIII. 38. & seqq. dicendum, Neapolim quinquennio, suo viduatam fuisse Pastore ob urbis interdictum, Ducisque excommunicationem, ut supra.
(g) Consule quae superius in Anon. Salern. hujus expeditionis memoravi.

(†††) Basilus.

minum Imperatorem de rubariis, & de incursionibus quae de continuo faciebant Saraceni, dictus Dominus Imperator paravit classem contra eos, & jussit Domino Duci Sergio, quod praestaret suos milites in adjutorium dictae suae classis; sed Dux Sergius ut amicus & unitus cum Saracenis non obedivit mandatis, & jussionibus Domini Imperatoris. In anno decimo Neapolim venit Dominus Papa Joannes, & cum multo honore fuit receptus in domo ipsius Ducis hospitatus. Dictus Dominus Papa corripuit Sergium de ista unione cum Saracenis, & ille promisit eam rumpere: quae de re fuit absolutus de excommunicatione, & elegit in Episcopum Neapolitanae Ecclesiae suum fratrem Athanasium (h). Regressus ad propria Dominus Papa, Dux Sergius, rupta promissione, totum contrarium postmodum fecit: confirmando unionem cum dictis Saracenis, quae de re denuo fuit excommunicatus a Domino Papa, quod accidit in anno duodecimo sui regiminis. Dux Sergius expulsus de signoria ad gridum (i) populi cum tota sua familia captus, excaecatus, & ad Romam captivum missus (*), ubi tres menses tantum vixit, & in ejus locum electus ejus frater Athanasius Episcopus (k), qui fuit caput istius rebellionis.

878.

XVIII. **A** Athanasius, adsumto gubernio civitatis, confirmavit unionem cum Saracenis. Corruptus a Domino Papa, ut de tali unione recederet, noluit obedire, & misit in adjutorium ipsorum suos milites, qui Ro-

(h) In Ecclesia S. Nazarii in Canicia, non longe a Capua consecratus est A. DCCCLXXVII. ut ait Continuator Johann. Diac. in ejus Chronici fine, in quo locustarum copiam totam Liburiam devastantium memorat, sicuti adfirmat Ubal-

(*) A. DCCCLXXVIII.

dus noster.

(i) Parum Latinae haec loquitur Ubaldus. Seculi vitio parcendum, sicuti, & alii, ut supra.

(k) Passim a Scriptoribus haec memorantur.

Romam iverunt depredando omnia loca circumcirca (l).

 Et hoc accidit in secundo anno sui gubernii. In tertio anno denuo Neapolim venit Dominus Papa Joannes (m) cum magno honore receptus a Domino Duce Episcopo Athanasio, & in propria domo hospitatus. Vocavit ad se principales de populo, & dixit eis, & Duci, quod ipse nolebat talem unionem cum Saracenis, sed videns pertinaciam, & persistentiam Ducis in amicitia illorum, adiratus est valde contra eum, & volebat de Episcopatu spoliari; qua de re dominus Dux promisit rumpere unionem cum Saracenis, revocare adjutorium suorum militum, & expellere de Neapoli omnes Saracenos, ut factum est (n), qui cum tota eorum familia iverunt habitare circumcirca fluminis Garillani, & ita dominus Papa absolvit Ducem, & Romam rediit. In sexto anno dominus Dux cum magna caterva suorum militum Capuam ivit, devastavit territorium, & rubarias commisit (o). In septimo anno vocati venerunt multi Saraceni, & facta unione cum militibus domini Ducis assaliverunt Capuam, & fecerunt multa damna. In octavo anno denuo misit suum exercitum contra Capuam, obsedit eam circumcirca, habebat in exercitu suo diversas nationes, Graeci, Saraceni, & Neapolitani. Erat tunc Capua munitissima, & victualibus referta, & a bonis militibus defensa (p).
 Deficit Dux Gregorius A. DCCCCI.

Et

(l) Quae istuc in Chron. deficiunt suppleri possunt ex Erchemp. num. 44. ubi de Athanasio Praefule ac Neap. Duce loquitur.

(m) Novus Johannis PP. Neapolim adventus clare evincitur ex epistolis ejusdem PP. nempe ex 226. 241. & 246. cumque huc appulisse credo initio A. DCCCLXXXI. Ind. XIV.

(n) Eodem Ann. DCCCLXXXI. (ait Chron. Cinglese) Saraceni de Neapoli expulsi ad Garilianum repedarunt, mense Aprilis. Vid. Baron.

ad A. DCCCLXXIX. Anon. Salernit. & Ostiens. Lib. I. cap. 4 aliosque.

(o) Prima Capuae obsidio accidit A. DCCCLXXXII. Insequenti A. Saraceni etiam Neapolitibus adjuncti sunt, & tunc Casinense Monasterium ab illis destructum est, ut alibi dicemus.

(p) In MS. Codice excidit pagina una, in qua reliqua Athanasii Episc. & Ducis in Capuanos praedia enarrabat Ubaldo: quae tamen supplere facile poterit Lector ex Erchemp. num. 56. 57. 58. 60. 62. 65. 67.

Et Capuae Princeps (*) volens de Garillano solum Saracenorum destruere, & dissipare, fecit unionem cum Domino Duce Gregorio, & cum Amalphitanis convenerunt (**), ut unusquisque eorum dare debuisset certam quantitatem hominum ad augendum exercitum, ita ut factus est numerus grandis militum, qui iverunt versus Garillanum, & perven-

67. 70. 71. 72. in quibus perpetua Neapolitum, Graecorum, atque Agarenorum in Capuam molimina, Athanasii pervicacia, crudelitas, agrorumque devastationes describuntur usque ad plenam Athanasii victoriam A. DCCCLXXXVIII. at parum haec aemulo Duci grata, nedum praemium consequutus. Nam Atenulfus Capuae Comes, militaris rei expertissimus, exercitu validiore adparato, in Athanasium arma vertens, illum profligavit, atque pacem expostulare coegit. Nec diu armis cessere: Atenulfus enim triumphis elatus, scisso foedere, Neapolim circumquaque vastans lacerat, igneque omnia consumit. Id Erchemp. num. 77. Hinc Athanasius a triumphatore Atenulfo pacis conditiones accipiens, partem ei Ducalis Liburniae (quae proprie ad Neap. Ducatum pertinebat) illaque parte etiam restituta, quae prius Athanasio alio ex foedere concessa fuerat, adsignare coactus est, multamque auri copiam, atque obsides ad foederis firmitatem praestare; quod alibi aptius e Cingl. Chron. patebit. Atque ut firmius pacis hujus vinculum inter ipsos inodaretur, Gemmam filiam Landulfo Principi Atenulfi filio Athanasius conjugem dedit: quum Guaimarius ejus filiae nuptias ab Atenulfo pluries expetitas denegasset. Quod quidem A. CM. contigit, ipso vivente Athanasio: quare hallucinatus est Ughellius, & cum eo-

dem omnes, qui Athanasii mortem fixere ad Ann. DCCCXCV. Ipse enim in vivis agebat adhuc A. CMII. quo Gregorius novus Dux a populo electus fuit, exturbato, vel cedente Athanasio, qui an tot suorum facinorum poenitens, reliquum vitae suae tempus confecerit, vel corde duro perversoque obierit, incertum est.

Ceterum (ut Ubaldo Chronicon suppleamus) post Athanasium Episcopum & Ducem, Gregorius electus est A. CMIII. (cum regnasset A. XXXIII. mens. V. dieb. IV. ex eodem Ubaldo) qui Neapolitanis, finitimis regionibus, ipsique Romano Pontifici tranquillam pacem, honoremque comparavit, & Saracenorum pestem ab hac Campania e Provincia prorsus dimovit. Vix enim ad suam dignitatem evectus in Saracenos, qui prope Lirim fluvium se omnino confirmarant, arma vertere intendit, eamque ob causam cum Atenulfo jam Capuae Principe, & cum Cajetanis, Amalphitanisq. inito foedere, non esse diutius, sicuti summus Pontifex exoptarat arma opesque ad id pollicitus, Saracenos ferendos deliberavit. Copiis proinde navigiisque conjunctis ad Lirim amnem profecti, ad cujus ripas hostes confederant, constructo ex navibus ponte prope Minturnas, castrisque positus, cum hostibus manus conferere parabant. Cetera ex Chronico nostro legenda sunt.

Ostiens. Lib. I. cap. 50. nos infra aptius.

(*) Atenulfus.

(**) Ann. CMVIII. Ind. XI. Vid.

venti, coeperunt praeliare cum eis; sed quia illi erant antemuralibus, vallis, maximisque fossatis valde muniti non potuerunt esse superati, & sic obsiderunt locum circumcirca. Saraceni de continuo exhibant de eorum claustris nostros provocando ad certamen, & frequenter veniebant ad arma persequendo eos, plures interficiendo, & intra claustra pessimam illam gentem reducebant. Compositis interim ab Amalphitanorum artificibus multis machinis potentissime rumpebant claustra antemurales, & ligneas turres, quas prope fossatas habebant. Facta maxima turrium, & antemuralium ruina, non audebant tamen nostri intra claustra intrare, tanta erat Saracenorum valida resistentia. Una ex noctibus milites sociati ad laborem defatigati dormiebant sopore maximo; Saraceni versa vice semper solliciti in damnum nostrorum, intraverunt absque ullo obstaculo in eorum (q) claustris, maximam occisionem facientes de eis. Balditius caput Neapolitanorum vir fortis, validus, & animosus vocavit suos, & contra Saracenos, quasi leo rugiens praeliavit, plures interfecit, multosque captivavit, & intra eorum clausoria intravit, ibique Saracenorum Thesaurum maximas copias inveniens, & eas quique recolligens, pervenit postea ad carcerem captivorum, & inde eos extraxit, maximis cum fletibus dissolvit vincula, & catenas eorum. Post multa gaudia, quae in Deo habuerunt de captivorum absolutione praeliando, & occidendo pervenit ad suos, secum portans magnam copiam auri, & argenti, palliorum, & captivorum, & sic finita fuit guerra contra Saracenos Garillani (r). Sed tamen illi non cessabant de continuo rubarias face.

(q) Eorum scil. sociorum seu foederatorum, qui ex altera fortasse parte erant, quibus Balditius Neapolitanarum cohortium Praefectus occurrit. Saracenos a Cajetanis civibus impulsos, & sociatos fuisse narrat Othent. Lib. I. c. 50. Quod quidem illis dedecus, aliis scandalum, hostibus ipsis detrimentum attulit.

(r) Perperam Ubaldus ait, guer-

ram finitam fuisse Ann. CMVIII. quin potius suspensam; cum enim Atenolphus, & Gregorius Cajetanos cives Saracenis favere cognoscerent, difficilem propterea pugnae eventum fore rati, tum Pontificis Maximi, tum Occidentis, Graecique Augusti auctoritatem, auxiliaque implorarent, ut inferius accidisse describit Chronologus noster.

facere circumcirca Neapolis, & omnia devastare, itaut Neapolitani erant semper armati. In decimo anno (s) pridie Kalendas Augusti cecidit grando maxima super terram Neapolis, quae omnia destruxit, homines, & pecudes interfecit, quae grando fuit varii generis quadrata, rotunda, plana, cornuta in magnitudinem (t) ovi. Venerunt Saraceni de Carillano Neapolim, & Neapolitani eos fugaverunt usque ad terminos (u), & aliquos de illis tripudianter manibus post tergum ligatis captivos perduxerunt. Venerunt naves, & Galeae Imperiales portum Neapolis intrantes locaverunt eos, & Emanuel caput navalis classis Domino Duci Gregorio petiit fodrum (*) quod abundanter datum fuit, & post quatuor dies relicto portu Neapolis, ivit versus Terracinam, expectans Dominum Imperatorem Berengarium (x). Duo lintrae cum decem hominibus, qui cum retibus piscandi causa navigabant juxta scopulum Prochitanum (y), venit navis Saracenorum de Sicilia, & depraedavit eas. Dominus Dux hoc adje-

(s) Nempe anno CMXII. prid. Kal. Augusti grando isthaec maxima cecidit. Alia non multis ab hinc annis in Campania nostra Provincia cecidit, quae jumenta occidit, arbores, fataque evertit, ac gravia attulit damna.

(t) Majoris gravitatis, ponderisque alias grandines cecidisse certo scimus, nec minoris duricie, diversaeque formae, quod Scriptores passim exponunt.

(u) Saraceni Neapolim de Garillano venerunt, itinere per Domitianam Veterem viam Minturnis Liternum confecto, ut Capuae militum incursum declinarent. Locus ad Terminos usque eo quod Neapolites Saracenicam turbam insecti sunt, ignotus; conjiciendum, quod ad Terminos designari fortasse Li-

buriae Ducalis, & Langobardicae confinia Liternum versus, quibus Ager Capuanorum, & Neapolitum dividebatur.

(x) Imperii Berengarii Anno I. quum is aut exeunte An. CMXV. Romae coronam a Pontifice Johanne X. acceperit; aut paucos ante menses, ut alii autumant. Classis verosimiliter Neapolim venit Veris initio An. CMXVI. quo indictum bellum geri coeptum.

(y) Prochyte scopulus, sive Insula inter Neapolim, & Puteolos, vulgo Procida. Illuc Saracenorum naves ad praedandum clam appelebant. Gregorius navem aliam Neapoli bene armatam in praedatores impulit, ut praedam simul, & praedones caperet.

(*) Annonam militarem, seu tributum pro victu militum.
Tom. III. H

adjecto misit continuo contra eam aliam unam bene armatam

XVIII. Cum autem videret Dominus Papa Johannes, quod Saraceni de Carillano de continuo infestabant loca circumcirca civitatis Romae devastantes villas, arbores, fruges, vineta, et universa, quae ad usum videbantur, et victum pertinere, multas rubarias, et captivationes facientes, recursum habuit Domino Imperatori Berengario pro suo adiutorio, qui promisit suas galeas, et naves bene armatas mittere. Petiit etiam adiutorium idem Dominus Papa Landulfo Beneventanorum, et Capuanorum Principi (z), Domino Duci Gregorio, et Domino Joanni Duci Gaetae cum compromissione omnia bona, quae inveniebantur cum eisdem partiri. Venit (a) classis Imperialis, et Emanuel caput ejusdem locavit naves, et galeas taliter, quod nemo audebat praestare eis auxilium (*). Dominus Papa voluit de praesentia in illa obsidione assistere; et interim venerunt Beneventani, Capuani, Neapolitani, et Gaetani, qui se locaverunt juxta clausorium dictorum Saracenorum: plures alii de Romana regione ad praefatam venerunt obsidionem, fuerunt ibi Romandiolii, Spoletini, Camerini, et alii, quorum difficile est facere mentionem. Incoepit tandem praelium die decima quarta mensis Junii (b) continue, nec poterant Saraceni aliqua hora quiescere, quoniam obsessores erant plurimi, et successive ad bella jugiter veniebant, sed bellatores intrinsecus cogebantur assidue bellare, nec poterant aliunde suffragium habere. Caepit post duos menses stricti obsidionis molestiam dare Saracenis pestilentia famis, quae proprie dicitur esse fames ipsa, et vix percer-

(z) Landulfus, ejusque frater Atenulfus junior eo tempore Capuanis, & Beneventanis praecerant, jam defuncto ab A. CMX. mens. April. Atenulfo I. eorum patre.

(a) Classis ad Constantinopolitana Imperatorem transmissa ad Sa-

racenos expellendos, & ut Cajetanum, & Neap. Ducatus ab eorum jugo liberaret.

(b) Anni CMXVI. usque ad finem mensis Augusti ejusdem Anni, quo bellum, Saracenis profligatis, absolutum.

(*) Melius dixisset: nocumentum.

certos dies habebant sufficienter victualia. Panis ex toto defecerat, et aliqua genera leguminum non poterant reperiri. Interficiebant equos, jumenta, asinos, canes, gatos (*), et immundas carnes avidissime comedebant. Irierah caput Saracenorum suis exposuit, quod deficiebant victualia, nec habebatur aditum, unde poterant venire, ideo indixit praelium, referens quod milites ita erant prae fame nimium exanimati, et extenuati, quod vix poterant arma deferre; jubet ergo pulsari tubis, tangi timpana et dividi exercitum per acies, sicque cum omnibus suis juxta fossata clausorii accessit fortiter clamitando. Dominus Papa interea hoc videns vocavit suos, et, ordinata acie, cum maximo clamore obviam eis exiverunt, incipierunt fortiter praeliari, et licet turres, et fortaltiae erant bene armatae, tamen nostri cum machinis, & restorationibus (**) sulfureis (c) rumperunt, & combuxerunt eas, dum Irierah accessit cum suis ad extinguendum ignem, & videns esse proximam suam, suorumque destructionem, exivit de claustro cum spathis (***) nudis in manibus: incoepit fortiter pugnare, alios occidens, alios feriens; & ita ex una, & altera parte permixti erant, quod se ad invicem cognoscere nequibant, & vix poterat unus alium videre prae multitudine pulveris, qui aërem inficiebat. Aures autem omnium propter clamorem bellantium voces ita erant obtusae, quod nullus poterat discrete intelligere, quae dicebantur. Cum autem sic praelium continue duraret, nostri coeperunt cadere, terga volvere, & in fugam se dare. Dominus Papa, & alii hoc videntes, cum armis in manibus se posuerunt in medio pugnae, animando voce, & factis suos, ita ut nemo ausit amplius fugere, sed cum maxima virilitate pugnavit. Dum jam erat

H 2

(c) Jamdiu missiles ignes a Graecis inventi erant ad hostium naves incendendas, vel a moenibus urbium

propugnatores avertendos, quorum artificialium ignium illius temporis Scriptores meminere.

(*) Ita appellantur Italice, Latine vero Feles.

(**) Fort. compositionibus.

(***) Spatha vox notissima.

erat pugna accensa, & omnes attendebant interficere; ferire, & se defendere; Dux Gregorius cum suis & Dux Joannes, relicta pugna, iverunt ex parte opposita (d), & superatis antemuralibus, & fossatis intraverunt intra claustra (e) interficientes omnes, qui ibi invenerunt, mulieres, parvulos, senes, invalidos, infirmos, devastantes, & comburentes omnes domus, & fortalicias, quae ligneis tabulis compactae erant. Irerant autem ut hoc prospexit, timens ne in medio inimicorum positus fuisset, & in manibus ipsorum captivum cum suis devenisset, se dedit in fugam, secutus ab omnibus suis. Sed nostri volentes modis omnibus illos destruere, acriter eos insequiverunt, & multos in ipsa fuga vivos capiens, multosque etiam interficiens, & ita liberatus fuit Carillanus de manibus Saracenorum. Postera namque die Dominus Papa divisa spolia a Carillano discessit, & hoc accidit anno quarto decimo regiminis sui Ducatus. (*) (f)

XIX. Venerunt Sclavi (g) viri crudeles, sanguinolenti, militaribus exercitiis assueti, rubariis avidi, infestantes loca omnia circumcirca Neapolis. Dominus Dux valde indignatus de tanta eorum crudelitate, timensque ne tentarentur submittere civitatem Neapolis, studuit congregare de diversis gentibus exercitum, cum quo resistere poterat ab eorum incursionibus; munivit de victualibus, & de armariis cujusque generis civitatem. Capuanus distri-

(d) Distinctam pugnam describit Historicus noster, dum a Gregorio vel a latere, vel a tergo hostem petitem advertit, ne usquam ipsi pateret effugium.

(e) Id est in exercitu medio, quod vulgo *il corpo di battaglia*, ubi mulieres, invalidi, victualia, aliaque servari solent.

(f) Qui fuit A. CMXVI. scil. exeunte A. CMII. quo Gregorius electus est Dux Augusto mense A.

(*) Scil. A. CMXVI.

CMXVI. quo adhuc XIV. Gregorii Ducatus annus decurrebat.

(g) De Sclavorum irruptione loquuntur Chronologi ad Ann. CMXXVI. & CMXXXVII. Vid. Lup. Prot. & Romuald. Salern. qui ajunt A. CMXXVI. venerunt mense Julii Sclavi in Apuliam, & Civitatem Sipontum hostili direptione, & gladio vastaverunt. Insequenti anno in Campaniam descendentes, cuncta depopulati sunt.

strictus ab eis crudelissime devastatus: fiebant furta, adulteria, homicidia, & alia criminoſa inaudita. Nam non solum bona, sed etiam homines laici, & Monaci furabantur, a quibus pecuniae extorquebantur, et hoc accidit anno vigesimo quinto (*) sui regiminis.

Anno trigesimo sui regiminis illi de Isola (b) viri belligeri Terram nostram rapinis, diversisque violentiis molestaverunt. Ex quo Dominus Dux indignatus navale bellum portavit; & facto congressu, per aquam facili praelio superati sunt hostes, et majores ex eis ducti sunt Neapolim Stella a parte Occidentis apparuit, et splendor ejus tendebat ad Orientem. Et non post multos dies fuit terraemotus (**) magnus, qui plures evertit domos in civitate Neapolim, pluresque Ecclesias subvertit, multosque homines occidit. Dominus Dux Gregorius plenus dierum morbo apoplexiae mortuus est, post quam regnavit annis triginta tres (i), mensibus quinque, & diebus quatuor, cui in Ducatus honore successit

XX. Jo-

(b) Qui fuerint isti de Isola, qui Neapolim vexarant, & navali inde praelio devicti, nil certi affirmarem. Conjiendum fortasse, Saracenos e Sicilia egressos Tyrrhenum mare infestasse, nam permultos etiam Bruttiorum, & Calabriae urbes tunc occupant, ut alibi in Chronico Saracenico-Calabro adnotabimus; & infra in Johanne Duee. Tunc fort. accidit, quae nostrates Scriptores referunt, nempe Gregorium Ducem, & Stephanum Episc. Neap. in Castrum Lucullanum, ne hostes in eo paratam arcem haberent, destituisse, atque detrussisse, indeque corpus S. Severini in Ecclesiam Casinensium ejusdem urbis transtulisse,

quod ibidem primo adservabatur, de quo Capac. Chioccarelli. alique.

(i) Gregorius obiit ineunte vere A. CMXXXVII. nam ex charta quadam in schedis P. Borrelli legitur mense madio An. CMXXXVII. regnasse Johannem Ducem, & Consulem Neapolitanorum. Hujus fortasse Gregorii Ducis nurus fuit Euphemia illa, cujus lapis Sepulchralis refertur a Jul. Caes. Capacio in Hist. Neap. p. 159. in quo legitur:

Hic Eufemiae requiescunt membra benignae

Nurus Gregorii quae Ducis alta fuit.

Chioccarellus aliter commentatus est, quem consule.

(*) Scil. A. CMXXXVII. ut Lup. Prot. Romuald. Salern. alique.

(**) A. CMXXXVI.

XX. **J**Oannes (l). Hic propter discursiones Saracenorum (m) erant valde depauperati Neapolitani, & un-

(l) Johannes hic Dux, filiusne, an nepos Gregorii fuerit, ignoramus: neque apud Scriptores certi aliquid expiscamur. Quod certissimum quidem est, e Sergii I. Ducis sanguine, cujus nepos erat, descendisse. In Capitulari enim Gregorii, sequenti Tomo cum aliis Capitularibus edendo, legitur titulus: *Pactum a Gregorio Duce Neapolis, & a Duce Johanne ejus nepote rursus initum cum Principibus Beneventi &c.* Ibi num. 3. haec habentur: *quae possidetis (de Liburias) temporibus Landolfi patris vestri (cum quo aliud tunc pactum firmatum fuerat), & Domini Sergii Abii nostri &c.* Peregrinus noster, qui pactum hoc edidit in sua Lang. Princ. Hist. opinatus est, pactum Gregorii constitutum fuisse A. CMXI. Ind. XIV.; illudque postea confirmatum a Johanne non ante A. CMXXXIII. At pace Cl. viri in utraque labitur Epocha. Nam pactum Gregorii tunc statutum dicendum est, quum primum in Saracenos exercitus transmissi, ut sup. notavimus ex Ost. Lib. I. cap. 50. quod quidem A. CMVIII. Ind. XI. contigit, secus vero CMXI. Indictionis fortasse numerus ab amanuensibus corruptus errori ansam praebuit. Nam quum in fine pacti legatur: *a I. die mensis Junii Indict. XI. usque in obitum ejus*, amanuensibus numerale XI. cum nota V. verbi usque univit, & Ind. XIV. signavit. Neque alio pacto Gregorii, & Atenulfi haec prior in Saracenos expeditio vera esse poterit initio Ducatus Gregorii, & vivente Principe Capuae Aterulfo (qui obiit A. CMXI.) ut adfirmat cum Ostiensi Chronologus noster: eo

etiam tempore, ut Ubaldus adserit, in Neapolites, acceptas injurias ulturi, Saraceni insurrexerant. Quo igitur pacto stabit Gregorii pactum An. CMXI. quum jam in Saracenos simul antea pugnassent Neapolitanus Dux, & Capuae Princeps in Gariliano?

Neque verum itidem, est quod idem subdit Peregrinus de Johannis Ducis confirmatione, scilicet non ante ann. CMXXXIII. foederis hujus pactum, sive Capitulare a Duce Johanne fuisse jurejurando confirmatum: quum certum sit ex Chronologo nostro, Johannem Ducatus sui possessionem non obtinuisse, nisi anno CMXXXVII. ac propterea foedus cum Capuae, ac Beneventi Principibus non sancitum, nisi saltem eodem A. CMXXXVII. X. decurrente Indict. quo (ut adserit Ubaldus) *Ambaxiatores misit (Johannes Dux) ad confirmandam pacem, & unionem cum finitimis* (nempe Capuae, & Benev. Principibus) An. siquidem CMXXXIII. adhuc degebat Gregorius; neque Johannes Ducatum inierat, Ducis Gregorii socius, aut successor declaratus. Peregrinus tamen aliquomodo excusandus, cum Chronicon hoc, a quo Ducatus Neapolitani res sanius patefactae, suorumque Ducum series absque nodo explicatae ignoravit; nec aliunde eruenda, aut colligenda erant.

(m) Qui vel e Calabria, vel e Sicilia huc perpetuo adventabant: Tyrreno mari iis ob classis defectum patefacto, Campaniaeque ora ob militum, Turriumque munimenta, quae deerant, irruptionibus aequae pervia.

& undique deficiebant victualia, & caro pretio emebantur, misit ad diversa loca naves ad exportandum frumentum suis sumptibus, sicuti factum est; & sic civitas Neapolis brevi tempore remansit de omnibus rebus victui necessariis bene, & opulenter ditata, & alia multa beneficia contulit; ita ut ab hominibus suis coepit multum diligi, & civitatem viriliter in pace tenere. Misit etiam Ambaxiatores ad confirmandam pacem, & unionem cum finitimis (*). Dominus Dux audiens quod Hungari faciebant multa damna, occisiones, & rapinas in districtu Capuano (n), timensque ne Neapolim venirent, praemunivit eam de militibus, omnibusque rebus necessariis ad bonam defensionem faciendam, muros, & fortalitia pluribus in locis restauravit, & Brevariis (**) suis ordinavit nocteq; die-

(n) Accinit Ostiens. Lib. I. cap. 55. *Indict. X. (nempe A. CMXXXVII. venientes innumerabiles Hungari super Capuam, omnia in circuitu ipsius depraedati sunt. Similiter etiam Beneventi fecere usque Sarnum, & Nolam discurrentes, & devastantes omnia: cunctamque Liburiam peragrantes, iterum Capuam reversi per duodecim dies in Campo Gallicano (ultra flumen, & Capuam, nunc vulgo campo Gagliano) commorati sunt. Lupus Protosp. hanc irruptionem figit ad A. CMXXXVI. sed male. Nam a Frodoardo, Witichindo, Hermanno Contracto, aliisque Scriptioribus An. CMXXXVII. Hungarorum irruptio describitur in Ultramontanas Regiones: quo quidem tempore illorum barbarorum iam tem in nostras irrupisse Provincias dicendum est. Hi ab Scriptioribus synchronis apud Dandulum in Chron. & Reginonem Hungri adpellantur, e Scythia, seu Tartarorum Pro-*

vincia oriundi, qui primo in Pannoniam, Avaris live Hunnis inde depulsis irrupere, eaque statim potiti sunt; illoque ex tempore, Pannoniae nomine obsoleto, haec Hungaria nuncupatur. Plures vicinae Germaniae, Franciaeque Provinciae illorum incursiones expertae; at nunquam alias in nostrates haec regiones Hungarorum turmae adventarunt, nisi hoc anno CMXXXVII. sed, Deo votis communibus annuente, eorum exercitus fugatus, et profligatus fuit eodem anno. Quum enim ipsi e Campania per Marforum montium angustias praedis, servisque nimium onusti regrederentur, Marfi, Pelignique iis adjuncti, occasione arrepta, in ipsos inopinato irruentes, omnes pene interfecerunt; sicque devastationum, ac praedarum suarum poenas luerunt, paucis vix fugâ elapsis, ut ex eodem Ostiensi, aliisque plenissime colligitur.

(*) A. CMXXXVII. ut sup. notavi.
(**) Berroarij, Berraeri, seu Zaffones, vulgo Birri, o Zaffi. Inter tot militum species, quibus in suo

Glossario eruditissimus Du-Cangius locum fecit, Brevariorum hanc neque de nomine quidem novit. Tafur.

dieque vigilare cum lanceis, & sagittis in manibus, ne illi summisso murmure venientes, invenirent omnes inopinatos: & si contingerit venire, debuissent tunc rumorem facere, & pulsare ad stremitum (*), ut audita stremita eocurreret omnis Populus ad defensionem civitatis; pro qua diligentia, & providentia remansit civitas inoffensa. Naves, quas mandato Domini Imperatoris Constantini, Dominus Dux misit in adiutorium navalis classis ejusdem Imperatoris ad debellandos Saracenos de *Fraxinetum*, post partam victoriam (o) super eos, navigios eorum deruptos, & succensos, ita ut nec quidem unus remansit illaesus, multosq; Saracenos in mari submersos, alios morti datos, aliosq; captos, & captivatos, approdierunt in Neapolitano portu, ubi fuerunt receptae cum laetitia, & gaudio magno, & erant valde oneratae de multis rubariis, & hoc accidit anno quinto (**) sui regiminis. In eodem tempore, habito beneplacito, & permissione a Domino Imperatore, & consensu populi Neapolitani (p) constituit Marinum

(o) Saracenos *Fraxinetum* incolentes (locum in Italiae, & Provinciae confiniis) simulque Alpium omnium aditibus e Francia in Italiam adjacentibus interclusos, Hugo Italiae Rex illinc omnino expellere moliebatur. Verum cum se ad hoc imparem cognosceret, ab Romano Lecapeno, ejusque filio Constantino Porphyrog. Graecorum Impp. auxilium poposcit: qui classem adpararunt, Neapolisque Duci naves alias fociare jusserunt, ut Hugoni Regi subsidia in Saracenos praestarent: quo facto, vix Graecorum classis *Fraxinetum* pervenit, (dum terrestri itinere Rex illos persequeretur) Saracenicis naves incendit,

(*) Vox ista, ut puto, designat frequentem illum acris Campani sonitum, quo publico aliquo urgente periculo Populus excitatur, ut arma eripiat, & in subsidium accurrat, ut

eorumque opes protrivit, ac superavit. Ac licet Hugo illos tunc omnino debellare potuisset, ac penitus eliminare, humanae prudentiae cessit, cum iisque inito foedere, montibus, qui Italiam a Francorum Regno dividunt, iis ad habitandum concessit. Haec fufius apud Luitpr. l. 5. cap. 4. 5. & 7. alioque.

(p) Videtis, non unius Constantinop. Imperatoris decretum, verum etiam populi voluntatem, atque consensum requiri in electione Ducis Neapolis, qui diu ante hereditario fortasse jure in Sergii I. Ducis familiam traductus erat, ut alibi notatum.

vulgari sermone dicitur sonare Campana a martello. Deest etiam hoc vocabulum a Du-Cangii Glossario. Tafurius.

(**) Nempe A. CMLXII.

num filium suum in consocium regimine, & gubernio Ducatus Neapolitani, itaut Marinus ejus filius Ducatus successor effectus est. Erat iste vir incomparabilis, magnanimus, misericors, & bellorum studiis eruditus. Donavit *Beroldo Abbati nostri Monasterii* (q) terras aliquas, quas ipse habebat, & possidebat in districtu Neapolis, & proprie in loco, qui dicitur *Casileno de Nizzano* (r) cum *Siluto*, exceptis grossis arboribus. Servitium etiam quod ei facere debebat Stephanus filius Petri de Atellano, & omne servitium, quod ipse per usum facere debet, ita ut non habeat ipse licentiam alicui servire, nisi cum voluntate ipsius Domini Abbatis, vel successorum ejus Abbatum, nec non aliqua pretiosa mobilia pro servitio, & usu Ecclesiae, & medietatem Ecclesiae *Sancti Georgii*, & domos duas contiguas dictae Ecclesiae. Haec, & alia Dominus Dux concessit, & corporali traditione confirmavit in hoc Monasterio, & in manibus Beroldi Abbatis & Monachorum ejusdem prae salute, & redemptione animae suae, & suorum (s). Anno vigesimo sexto sui regiminis Neapolim venit Dominus Otto Imperator, & fuit receptus honorifice, & cum gaudio (t) a Domino Duce, &

Tom. III.

I

in do-

(q) Videt. SS. Severini, & Soffi, in quo Coenobio degebat Ubal-
dus.

(r) Locus mihi nimium obsecurus, & fortasse ab amanuensi corruptus.

(s) Alias quoque hujus Ducis Johannis, Mariniq; ejus filii donationes servant Casinense, ac Vultur-nense Chronicon, istiusque Neapolitani Coenobii Tabularia. Ost. Lib. I. cap. 59.

(t) Adhuc fortasse dubitaretur de Othonis Magni Imp. Neapolim ap-pulso postquam Romae a Johanne PP. XII. Augustaeam coronam accepit A. CMLXII. nisi Chrono-logus noster id confirmasset. Igitur A. CMLXIII. nempe XXVI. An. Ducatus Johannis Otho Imp. Nea-

polim adventavit. Imo & castrum Cumanum sibi invifendum fuit (ut illud fortasse reaedificari mandaret, a Saracenis jam pridem destructum; vere enim in charta quadam apud Chioccarellum in Catal. Ep. Neap. p. 119. legitur confirmatio Guilielmi de Prioldo Monast. S. Mariae ad Cappellam Neap. Ecclesiae S. Petri in territoriis Castri nostri Cumanum cum omnibus ejus pertinentiis, quam obtulit Johannes bonae memoriae Consul, & Dux, atque Magister Militum &c. Data A. MCXXXIV. Restitutum igitur fuerat Cumanum Castrum, postquam a Saracenis destructum fuerat, quum in Vultur-nensi Chronico hujus Augusti Diploma inferatur, quo bona, & privilegia illi Monasterio antea concessa confir-mat

in domibus ipsius Ducis per dies splendide, & opulenter hospitatus. Electus (u) in Papam Joannes, missi fuerunt ad eum visitandum, & honorandum pro Domino Duce tres Ambaxiatores, scilicet Obizo de Frixio, Rolandus de Perago, & Guillelmus de Curté veteri. (*)

XXI. Pandulphus Princeps Beneventanus volens gueritare contra Graecos, gentem Domini Imperatoris secum in auxilium sociavit, ita ut ordinavit grandem exercitum, venit cum dictis Graecis ad arma, & submisit eos, post paucos dies denuo praeliavit cum eis, & remansit victus, & superatus. Eugenius *Capitanus* Graecorum (**) post partam victoriam facto consilio coepit Avellinum fortius impugnare, & submisit eum. Post haec pervenit ad civitatem Capuae, credens habere eam de plano, sicut & Avellinum, sed invenit ad eam constantissimos defensores (x), per quas Civitatem ipsam tam fortiter, & sollicitate servabatur, quod nullatenus quis valebat submittere.

mat IX. Kal. Sept. A. CMLXIII. Imperii Domni Ottonis piiss. Imp. II. Ind. VI. Actum in civitate Cumis. Hinc deduci potest, eo temporis a Neapoli Fodrum Imperio Orientali praestandum; itemque Occidentali tributum aliquod in jus homagii exsolvisse.

(u) Non electus tunc fuerat Joannes XII. qui sui Pontificatus octavum annum numerabat, & novi quidem Romam ingressus, qua ex urbe exturbatus antea fuerat: quod fatius apud Baron. ad A. CMLX. & seq. aliosque Scriptores leges.

(x) Eadem narrat hoc A. CMLXIX. (idest XXII. Ducatus Joannis, sicuti habet Ubaldo) Anon. Salern. qui XL. dierum spatio Capuam obsidione vallatam fuisse adferit, secus duobus mensibus (quod verisimilius profecto est) ut ait Chro-

(*) Familiarum cognomina sensim invalescebant.

(**) Legendum melius Catapanus.

nologus noster. Anonymus etiam subdit, Gisulfum Salerni Principem, Graecis Augustis amicissimum, in hoc praelio Neapolitanis adjunctum fuisse: quod quidem omnino verum (quamvis ab Ubaldo reticeatur): ex eo enim tempore Otho Imp. Graecos aequae, atque Salernitanum Principem infensos sibi hostes reputans, illos perinde persecutus est, ac Neapolites. Pandulfo enim foederatus, ac socius, Capuam, & Beneventum (Principatus sibi tributarios) defendebat, ac patrocinabatur. Recte adnotavit Muratorius in Annal. Ital. hoc Ann. isthaec, Maio mense exacto (quo tempore Pandulfus Romanae Synodo interfuit) contigisse Jannonius Marinum Duce[m] ignorasse nimis oscitanter confessus est Lib. VIII. cap. 1.

Catapani apud Graecos Generalis totius exercitus Praefectus. Tafur.

re. Erant autem pro munitione Capuae victualia plurima, vinum, carnes, & necessaria quaecumque ad sufficientiam, ita quod ex obsidione decem annorum civitatem ipsam capi non posset, nec deficeret ei victus. Ideo infructuose irruebant potentialiter in ipsam; solummodo solebant aliquando occidere aliquos, aut captivare. Dominus Dux Joannes in adiutorium Graecorum misit Dominum Duce[m] Marinum cum exercitu peditum, & equitum, & in districtu civitatis Capuae multas occisiones, damna, & rubarias commisit. Duravit obsessio illa duos menses plus minusve, sed prae timore adventus militum Domini Imperatoris Octonis pro defensione civitatis Capuae, tam Graeci, quam Dux Marinus relicta obsidione redierunt ad propria. Tandem venit exercitus Imperialis, & inveniens Capuam liberam, & sine obsidione, & certioratus de excessibus commissis a Neapolitanis, ivit versus Avellinum, & potentialiter expugnatum, submissum, & devastatum Neapolim venit, ubi multa damna, rubarias, & occisiones commisit. Omnia ista acciderunt anno trigesimo secundo sui regiminis (*). Dominus Princeps Pandulphus erat valde indignatus, & rammaricatus (**) de damnis, rubariis, & factis a Domino Duce Marino in districtu Capuae, sicuti dictum est. & de continuo cogitabat contra ipsum vindictam facere de tanta injuria suis illata; unde congregavit de Beneventanis gentibus exercitum, & ivit versus Neapolim intendens eam submittere, & devastare. Dominus Dux Joannes, & Dux Marinus audito adventu Beneventanorum praemunierunt civitatem de militibus, ita ut posset eorum insultibus, & tentativis resistere. Construere fecerunt propugnacula, restauraverunt muros civitatis, vetustate temporum, aut alio casu conquassatos, nocteque, dieque tam viri, quam feminae fatigabant exportantes ligna, lapides, aliasque res necessarias more formicarum colligentium fru-

I 2

(*) A. CMLXIX.

(**) Hoc est exasperatus dolore as-

fectus, unde Ital. rammaricato. Tafur.

frumenta ob metum proximae hyemis. Tandem Pandulphus cum maxima quantitate Beneventanorum tendit supra Neapolim, devastavit totas segetes, vites, & arbores succidit, fixitque castra ea die prope fossatas, & muros civitatis. In sequenti vero die Neapolitani exeuntes armati iverunt contra Beneventanos, & ibi praelium arduum fuit inter ipsas partes incoeptum summo mane, & duravit usque ad primum somnum, ita quod stella grossa (y) de sero jam fuerat tramontata, & tandem Neapolitani usque ad civitatem spincti (*), alii ex eis capiuntur, alii morti donantur, magnaue pars vulneratur: ex parte quoque Beneventanorum, qui fuerunt ad praelium, alii capti, plerique vulnerati, aliique etiam mortui sunt. Mane facto utrinque disceditur istis intra Suda (**), illis intra munimina muralis aggerisse recipientibus. Dominus Princeps Pandulfus, cum de pertinaci Neapolitanorum audacia comperisset, indignatione simul, & ira permotus est. Finxit decampare exercitum, & redire ad propria. In primo noctis crepusculo fraudulenter rediit, credendo, quod nostri dormiebant, nihilque sentiebant, cum scalis tentavit superare muros, & intra civitatem intrare. Sed Dominus Dux Marinus, ut bonus, & sagax miles de continuo vigilabat ad custodiam civitatis, & cum suis indefesse circuibat ejusdem muros, timens de aliqua fraude, & proditione; audito interim perditum sonitu, illico convocatis militibus, & a somno excitatis, effecit, ut quilibet esset provissus ad obviandum insultum adversariorum: constituit guardias, opportunas armis decentibus, quibus universaliter jussu fuit, ut nequaquam quisquis loqui praesumeret cum inimico adhaerente exercitu, quo in tantum adhaereant, quousque scalas

(y) Veneris fortasse, ut vocant Astronomi. Heic, & alibi, ut vides,

(*) scil. respinti.
(**) Suda, idest fossam, seu potius Vallum, vel Sutas, quibus Val-

barbariem nimiam sapit Chronologi nostri filius.

lum ipsum, & Castra muniuntur. Vide Du-Cangium in Gloss. tom. 3. Tafur.

las posuerint in saliendo super murum. Cum autem Beneventani sine vociferatione, & cum magno silentio non longe a muris appropinquassent, credentes a nemine se sentiri, properant ponere scalas ad murum, & scalis appositis incipiunt salire, & quilibet sub muro, quasi securus adstabat. Parvo tempore bonus numerus Beneventanorum erat intra civitatem, & Dominus Princeps Pandulphus cum compagna aliorum militum venit ad portam civitatis, quando Dominus Dux Marinus dato signo contra eos viriliter coepit ire; & sicut leo inter bestias corpora jugulo scindit, sic ipse capita Beneventanorum ense truncando alios occidebat, aliosque feriebat, ita ut territi Beneventani (z) alii descendebant per easdem scalas, alii se praecipitabant de muro intra fossatas, ubi remanserunt plures infracti, & mortui, & sic Deo auxiliante & favente, civitas tota remansit liberata. Dominus Princeps Pandulphus cum magna verecundia terga revolvit, & ivit ad propria (a), & hoc accidit anno trigesimo septimo (*) sui regiminis. Anno quadragesimo quarto sui Ducatus (**) pervenit ad aures Domini Ducis Joannis, quomodo Saraceni de Sicilia, & Calabria naves quasdam armarent, & diceretur quod offendere debebant nostras naves mercatorias, & quod Dominus Princeps Beneventanus ad ipsas armandas dabat auxilium, & favorem, & ministrabat eis pecuniam, & alia necessaria. Dicitur Dominus Dux, convocato consilio, ordinavit armari quatuor naves, & quinque galeas pro custodia maris, & pro lignis mercatoriis in maritimam exeuntibus assicurandis, in quibus fuerunt homines belligeratorii peroptime armati usque in mille, & quingenti, & cum eis voluit esse Dominus Dux Marinus. De mense Junii mo-

(z) Satis inflammato animo se heic ostendit Ubaldus, qui Langobardos hostes nimium perstringit.

(a) Haec eadem superius dicta sunt in Anon. Salern. Chronico.

(*) A. CMLXXIII.

(**) A. CMLXXII.

verunt de portu Neapolis, & navigando versus Siciliam, invenerunt navem unam Saracenorum; & quum intellexisset ab hominibus illius navis, quod Saraceni erant in districtu Insulae Melitae, illico iter eo arripuit, causa eundi, & eos inveniendi. Cumque proficisceretur intendens versus Melitam Insulam, vidit de longinquo naves inimicorum, & subito ivit contra eos, & coepta pugna cum obstinatione, & virilitate, una navis ex eis submersa fuit, quatuor combustae, aut captivatae cum omnibus rebus, & hominibus, qui in eis erant, & aliae fugatae. De nostris duo tantum submersae fuerunt. Quo peracto, Dominus Dux Marinus ordinavit ad propria remeare, & perventus cum gaudio, & triumpho receptus fuit (b).

XXII. In eodem (*) anno mense Augusti Dominus Dux Marinus causa spatiandi transivit in *Scopulo Prochidae*, ubi per aliquod tempus moram fecit, unus dierum, qui aestui magnus erat, & valde calidum sentiebatur, voluit natare; denudatus descendit in mare, & coepit natare, dum delectationem capiebat in aquas, venit una unda super aliam, & eum demersit, & sic fluctuando remansit mortuus. Extractus de aqua, & deportatus in civitate, magnus planctus factus fuit super eum. Dominus Dux Joannes quum infirmus jaceret in lecto, & gravi morbo languesceret, audiens miserrimam mortem sui filii Marini, se inde repletum moerore, & vehementer rammaricari indicibus demonstravit, & signis. In auditu etiam mortis, quae ipsius fuerat auribus nuntiata, in lecto se erigens, quo cubabat, sedit, abscissit crines, percussit pectus, & faciem, & per plures dies semper lacrimavit amare, noluit edere, nec bibere, & pro maximo dolore, & inedia extenuatus, incidit in lethalem febrem

(b) Navalem hanc Marini Ducis victoriam e Saracenis An. CM-

(*) Lege sequenti A. CMLXXXII.

LXXXI. reportatam ex Historicis, quod sciam, ante retulit nemo.

febrem, & post paucos dies reductus ad extremum (c); obiit. Regnavit annos quadraginta quinque, menses septem, & dies viginti tres. Fuit vir utique prudens, providus, strenuissimus, & facundus, ac honestissimus, & multos malefactores tempore sui Ducatus punivit, cui successit

982.

XXIII. **S**ergius, qui principio sui Ducatus castra vis ris prudentibus in custodia tradidit, officia civitatis, aliaque Ducatus pertinentia bono ordine statuit, & quum esset sapiens, & discretus, malefactores sagaciter inquirendo punivit, & aliquibus Officialibus dedit potestatem omnem super maleficiis, & justitia facienda, sic quod praedicti Officiales de praedictis solliciti se intromittebant. Qui quidem suum officium bene, & sagaciter exercuit, & multos malefactores suo tempore occidere fecit, ita quod malefactores suo tempore cogitaverunt civitatem relinquere. Anno quinto (*) sui regiminis, Saraceni memores injuriarum eis factarum, a Dominis Ducibus Marino, & Joanne animum intenderunt ad affligendum Neapolim modis omnibus (d) quibus possent. Venerunt cum magno stolo galearum, & navium, descenderunt in terram armati, & perrexerunt per totum territorium, devastantes arbores, vineta, silvas, casamentaue per quatuor dies, & postea ad galeas redientes recesserunt ad propria. Credendum namque est, quando in civitate tali adversa accidunt, quod Deus tan-

(c) Obiit Johannes Dux Septembris mense An. CMLXXXII. cum regnasset An. XXV. mens. VII. dies XXIII. nempe incunte Februario A. CMXXXVII. quo Dux Gregorius apoplexia correptus est. Ejusdem Ducis obitum meminit S. Petrus Damianus epist. 5. cap. 13.

(d) Saraceni, qui antecedenti anno Brutios, & Calabriam invaserunt, ut alibi dicam, insequenti Tyrreni oras infestarunt, & praecipue Neapolim An. CMLXXXVII. ut testatur Ubaldu. Vid. Anon. Salern. & Lup. Protosp.

(*) A. CMLXXXVII.

tangendo suos fideles corrigit, quoniam vult, ut nos fideles sui ab illicitis abstineamus, & sinistra, quae eveniunt, pro correctione nostra evenisse cognoscamus. Dominus Dux Sergius ad evitanda maiora damna, quae contingere poterant, ex illorum incursionibus, fecit armare quatuor naves pro custodia, & securitate navium; & alias quinque in cursu contra eos.

XXIV. Anno decimo octavo sui regiminis Mons Be-feyus (*) projecit tam grandem ignem, & pulverem per quinque dies continuos, quod simile neque fuit visum, neque auditum; omnes prae timore sunt expaviti; Sol non radiabat ob densam, & nigram pulverem; nox erat lucida, sicut clara dies ob visibiles, & continuas flammam, quas ille projiciebat, nemo audebat de propria domo exire, neque portas, & fenestras aperire; nam pulvis illa respirando intrabat in gutture, victualia non comedebantur, quia polluta; volatilia cadebant mortua de aëre, arbores, & plantae sunt exsiccatae. Elapsis dictis quinque diebus venit terraemotus, per quem tota civitas fuit concussa (e).

XXV. Anno vigesimo quarto sui regiminis Dominus Dux Sergius morbum incurrit, & febricitavit, quo confectus morbo, & febre continua, & ventris etiam fluxu, sicut divinae placuit voluntati, diem clausit extremum. Rexit Ducatum annos (f) viginti tres, menses octo, & dies duodecim, cui successit

XXVI. Ser-

(e) Hanc Vesuvii eruptionem passim memorant Chronologi ad A. CMXCIX. & M. Aliam profecto ab ea, quam referunt ad Ann. MX. (nisi error in annorum numero irreperit) Ostiens. Lib. II. cap.

(*) De Vesuvio complures antiqui Scriptores mentionem faciunt, a quibus appellatur Vesuvius, Vesevus, sive Vesbius, maxime a Poetis.

84. & S. Petr. Damian. fuisse suspicor. At hoc alibi satius expendendum in not. ad Anon. Casin. Peregrinii.

(f) Igitur defunctus est Sergius Dux initio mensis Maii A. MVI.

Besbius a Philostrato, & Bebius ab Anastasio Bibliothecario in vita Benedicti II. Tafur.

1006.

XXVI. **S**ergius filius Beroldi nepotis mortui Ducis Sergii: fuit virtutibus multis ornatus, multa namque discretione fulsit, probus, honestus, strenuus, & victoriosus. Civitatem feliciter per totum tempus suae Duceriae (g) gubernavit, rexit, & defensavit. Multos prosperos, & adversos successus Dominus omnipotens suo tempore contulit civitati. Contigit autem quod anno quinto sui regiminis hyems tota fuit pluviosa, & in medio mensis Februarii fuerunt nives magnae ultra modum (*), & in quibusdam locis per duo brachia, & in quibusdam majores altae fuerunt, duravit praedicta nix per duos menses continuos, cui successerunt venti siccidi, & frigididi, quod nemo audebat de civitate exire. Perierunt pecora, porci, boves, & alia animalia propter pestilentiam famis, quia non habebant ubi pasculare. Vineta, plantae, arbores, & silvae sunt exsiccatae. Per totum annum defuerunt frumenta, hordea, fabes, & legumina, quae caro pretio vendebantur, & quasi omnes pro fame comedebant herbas agrestes.

XXVII. Anno octavo sui regiminis contingit, quod Saraceni de Sicilia optime fagenas (**) duas cursitandi causam armaverunt; naves vero nostrae, quae mercationis causam navigabant, ipsas invenerunt, & persequendo eas ceperunt, et Neapolim conduxerunt. Anno decimo (***) mensis Octobris undecima vero die fuit maxima tempestas maris, in qua in portu Neapolis naufragium passae fuerunt plures naves mercatoriae bene ornatae. Eodem vero die post nubila facta est tranquillitas, et venerunt homines cum parvis lignis, inquirentes de mercibus invenerunt.

Tom. III.

K

(g) Duceriam ait Ubaldus pro Ducatu. Ad nauseam usque novam latinitatem invexit.

(*) Idem ait Lup. Protosp.

(**) Species navigii. Vide Du-Gan-

gium. Tafurius.

(***) A. MXVI.

venerunt de faccis lanae, et bombacis maximam quantitatem. In eodem quippe anno mense Januarii, vigesimo vero die fuit ignis magnus in contrata *Veini* (h), qui maximum damnum intulit.

XXVIII. Anno vigesimo (*) sui regiminis Dominus Pandulphus Theani Comes cum Joanne ejus filio, et aliis suis partitariis, et *Culvertagiis* (**) (submissa, et vi capta Capua a Domino Pandulpho ejusdem civitatis proprio Principe) nulla mora interposita in primo noctis crepusculo, exivit de civitate, et Neapolim venit, timens ne remaneret captivus, et in fortiis Domini Pandulphi positus fuisset (i). Audito in civitate Neapolis adventu Comitis Pandulphi, gavisus est Dominus Dux Sergius gaudio vehementi, et fuit honorifice receptus, et pro securitate ejusdem Comitis non solum in propria domo eum hospitavit, sed personam ipsius suis militibus in custodiam dedit, ne aliquis auderet proditorie ipsum occidere, aut aliquod malum facere; ita quod aut dormiebat, aut deambulabat, aut de domo exhibat cum honorabili militum numero sociabatur. Dominus Princeps Pandulphus post longam obsidionem, et impugnationem, subacta Capua triumphans in eam ingreditur. Credebat captivare Comitem Pandulphum cum omnibus suis partitariis; sed cum magna sua displacentia intellexit, quod noctis tempore, sur-

(h) Quenam fuerit via isthaec, sive regio urbis, quae *Veini* adpellabatur, & in qua incendium contigit, aliis indagandum linquimus.

(i) Pandulfus V. Capuae Princeps a sua sede jamdudum ab Imp. Henrico depulsus, & in Germaniam deportatus fuerat, Principatu Pandulfo Teanensi Comiti ab eodem Imperatore concessio. Mortuo Henrico, Pandulfus e laqueis liberatus, suorum ope, & Guaimarii Salerni Principis auxilio fultus Capuam ob-

sedit. Teanensis, ne a Campanis legitimo suo Principi traderetur, clam Neapolim aufugit, ut eum Sergius Dux sibi dudum fidelis, & socius contra iratum Principem defenderet. Cetera a Chronico nostro minutim describuntur; neque subtilior, diligentiorque rerum narratio foret expectanda; praesertim quum alii, quae ad Neapolis obsidionem, subjugationemque pertinent, vix attingant.

(*) A. MXXXVI.

(**) Ego heic servas viles significari puto. Tafur.

do aure exiit de civitate, et se recoveravit Neapolim apud Dominum Ducem Sergium. Cum hoc audisset Princeps Pandulphus valde turbatus est, & condolere demonstravit in principio; sed in fine deliberavit modis omnibus cum suo exercitu contra Neapolim ire, cupiens ulcisci tantam injuriam; & pro nihilo reputans expensarum magnitudinem, dummodo valeret se de adversariis vindicare. Indignatus igitur Dominus Princeps Pandulphus de ricoveratione data Domino Comiti Pandulpho, anno sequenti (*) congregato in unum exercitu, & habens secum quantamcumque gentem ducere poterat, hostiliter ad Neapolim occupandam equitavit. Dominus Dux Sergius, audito adventu Principis Pandulphi, sollicitè circuit civitatem, & ut portas faciat firmiores murari fecit intrinsecus, in turribus balistarios posuit, & in muris quoque pedites. Ad portarum introitus defendendum multos constituit defensores; bibere, vel cibare in illis diebus non meminit, sed ad bene disponendas defensiones semper attentus, & sollicitus. Die itaque undecima mensis Maii Princeps (l) Pandulphus cum suo exercitu totam circuit civitatem, vastavit primo totaliter possessiones, & bona, & dissipavit segetes; & gentes cohabitantes in parte exteriore (m) sunt fugatae, destructa aedificia, et habitationes cunctae radicitus sunt extirpatae. Castrametatus itaque juxta muros civitatis, taliter circumdedit locum, quod nemo poterat ingredi, vel exire, et impediabantur victualia intrare. Dominus Dux Sergius, et Dominus Comes Pandulphus, qui erant animosi homines, probi, sapientes, et astuti, cum ipsis Neapolitanis civibus subditis, et amicis longo tempore viriliter se defenserunt; tam intrinseci, quam extrinseci adeo pugnarunt, quod hinc inde vulnerati, et mortui sunt quamplures, alii

K 2

sa-

(l) XI. die Maji coepit obsideri urbs a Pandulfo Principe: quam postea ingressus est die XV. Septemb.

ejusdem anni.
(m) Id est in suburbiis, proximisque urbi villis, aut vicis.

(*) A. MXXXVII.

flagittis, et lanceis, alii quoque lapidibus. Defatigatae ambae partes se abstinuerunt amplius impugnare, attendentes solummodo ad bene defensandam civitatem, et inimici cum machinis muros ejusdem nocteque, dieque concutere. Hic stetit exercitus in civitatis obsessioe tamdiu, donec sunt intrinseci vigiliis, et fame devicti. Itaque cum se defendere amplius non valerent, nec ullum habere succursum, aliqui ipsorum scripserunt literas clandestinas, et occultas, miseruntque etiam nuncios Principi Pandulpho, quod parati erant, et poterant civitatem ei dare; dicebant itaque, quod darent ei introitum, et portas civitatis, ipso veniente, aperirent contra voluntatem Domini Ducis.

XXIX. Auditis igitur istis factis, et inquisito diligenter per Dominum Ducem, quod Dominus Princeps jam a Neapolitanis invitatus, exercitum ordinabat, ipse Dux cum tota sua familia, et cum Domino Comite exivit de civitate (n) dimittens Neapolitanos, quasi omnes, et singulos lacrymantes, quando inter ea loquendo publice seipsum licentiavit. Devēit tandem Princeps Pandulphus in matutinalibus horis ad portam, et de facili superatis obstaculis, & militibus illic custodientibus expugnatis, et victis, nullo alio habito obstaculo, de plano fuit in civitate receptus decimo quinto mensis Septembris ejusdem anni. Haec dies captionis redundavit ad damnum inestimabile civitati; nam nec dici posset, vel cogitari domorum violenta praedatio, tam in domibus Domini Ducis, quam ubicumque per civitatem, mercatorum scilicet, et aliarum gentium; rapta spolia in cunctis, quae possidentur, tam in iis, quae in stationibus erant, quam in rebus carioribus, quae in locis subterraneis fuerunt repositae propter metum. Duravit haec rapacitatis insa-

(n) Mari se commiserunt Sergius Dux, & Teanensis Pandulfus. Ille in Apuliam profectus, ut ab amicis, ac foederatis praesidium po-

sceret; alter Romam versus iter arripuit, ubi moestitia, aerumnisque confectus diem clausit extremum.

nies fere per dies quinque; ita quod iis diebus fuit civitas Neapolis pauperior facta. Quamvis autem in rapiendis bonis mobilibus solitum sit, ut plurimum discordias, et caedes emergere, hic tamen a Domino factum est, quod in tanto strepitu, et furore non multa sunt in civitate homicidia perpetrata. Postquam sic transcurra est civitas a militibus, et gentibus Domini Principis Pandulphi, auderant etiam isti absque timore quastum dare Ecclesiae, quae domus Dei est; expoliaverunt eam de omnibus sacris mobilibus, pretiosis donariis, vasis, & capsulis (*) argenteis, & aureis. His itaque decursis, & pluribus aliis, quae humana non capit memoria, milites semper alienarum rerum avidi, faccum etiam dederunt nostrae Ecclesiae (o), spoliantes eam de omnibus pretiosioribus rebus, ita quod remansit denudata, & tanto damno successit aliud majus, quod totum coenobium in illo tunc magno conflagravit incendio, ita quod multas combussit aedes, de quibus vix decima pars remansit illaesa. Aediculae vero illae combustae pro inopia, & paupertate coenobii non instauratae, nec habitatae, solummodo hodie supplicibus *mei Abbatis Everardi* (p), & largitione Regis nostri *Gulielmi* datum est principium illas resarcire. Ducatui Neapolitano tunc successit

XXX. Pan-

(o) Scil. SS. Severini, & Sosii, quod in Monasterio scribebat Ubaldus; propterea nostram vocat Ecclesiam.

(p) Quibus ex verbis, ut supra

notavimus, Monasterium, in quo degebat Ubaldus, ejusque vitae tempus intelligitur.

(*) In quibus conservabatur Codex Evangeliorum. Vide Bona lib. 1. cap. 25. Ambros. Epist. 4. cl. 1. Scribit ibi: Arca Testamenti undique auro tecta, idest doctrina Christi: Et inter divitias, quas & Hispani-

cis Ecclesiis in Francias abduxit Childebertus, numerantur a Gregorio Turonensi viginti Evangeliorum capsae ex auro puro, & gemmis ornatae. Tafurius.

XXX. **P**andulphus, Princeps in omni avaritia deditus, improbus moribus, Ecclesiarum expoliator, opumque tenacissimus, cui tanta fuit cupiditatis rabies, ut arcas ferreas fieri iussit, in quibus ea quae rapiebat aurum, & argentum congereret. Videns quod modicum tempus habebat, & parum duraturus erat in Neapolitano regimine (q); compositis dispositisque omnibus rebus suis, ordinavit quod quamcitus extorquere debuissent tributa de omnibus captivis, & fugitivis, sive panem, sive vinum, sive bestias, sive foenum, sive lanificia, sive ligna, & generaliter cujuslibet extorsionis rapinas, quae possit aliquis excogitare. Aviditas Pandulphi non solum devorabat bona inimicorum, sed & aliorum omnium subditorum, ita ut videbatur, personas, & divitias deglutire. Quae omnia, & graviora quidem . . .

. (r)
Reliqua desiderantur.

(q) Jam enim Pandulfus cognorat, Sergium auxiliares, ac foederatos allexisse, ut Neapolim ab ejus eriperet potestate; eorumque exercitus parabatur, convenientibus Graecis, Saracenis, aliisque.

(r) Ceterum quae in Chronico desiderantur, breviter heic supplere curabo, ut integram Ducum Neap. seriem absolvam. Pandulfus igitur Annis II. mens. VII. Neapolis Ducatum tenuit, ut supra dictum est, rapinis semper, crudelitatisque intentus, quibus ex causis cunctis acque nobilibus, ac popularibus se invisum reddidit: itaut quum vix Sergius cum Graecorum classe, quae ad ejus subsidium instructa fuerat; ac ejus etiam exercitu insimul cum Northmannis ab eo in stipendium Duce Rainulfo (qui a Sergio sanguinis conjunctionem, agrumque accepit, ubi nova Averlae urbis fun-

damenta jecit, ut in Langobardos Capuae pro foederatis & sociis Neapolitanis propugnaculum foret perpetuum) acceptis, adveniret, urbemque appropinquaret suam, cives prae laetitia, gaudioque debacchantes, civitatem deseruerint, obviam Duci euntes, ut animum levarent suum, tutumque civitatis ingressum praemonstrarent. Pandulfus cum hostem nec exspectare intra moenia vellet, suos congregans milites, Capuam spoliis onustus se recepit.

Interim Sergius, ejusque filius Johannes, uxor Theodora (cujus monumentum in Necrologio Coenobii S. Severini) aliique urbem ingressi in Ducatus dignitate restituitur A. MXXX. Ipse insequenti anno socium & collegam Johannem filium adsumit, Neapolitanis adficientibus, eorumque nomina pluries in

Char-

Chartis Monast. S. Sebastiani, S. Marcellini, & S. Gregorii memorantur hoc titulo: Nos Sergius, & Johannes in Dei nomine Eminentissimi Consules, & Duces, in annis MXXXI. mense Nobembri, MXXXII. mense Madio, & MXXXIII. mense Augusti

Sergius Dux diem suum clausit A. circ. MXXXV. vel MXXXVI. quum die V. Septembr. sub Michaelis (Paphlagonio) Imp. An. III. Indict. IV. (nempe A. MXXXVI.) charta donationis cujusdam Leonis Coriarii ad favorem Monasterii SS. Marcellini, & Festi solam Johannis Ducis & Consulis subscriptionem habeat. Utinam & reliquam Chronici nostri partem, quae desideratur, haberemus, alia profecto, quae ad urbis nostrae memoriam illustrandam deficiunt, monumenta cognosceremus: illaque nos ab exteris aliis Historicis, vel chartis expiscari necesse est, ne aliquid ad confusam saltem nostrarum rerum cognitionem desit. Certum quidem est, ut retro aliquantisper sermonem convertamus, Sergium Ducem cum Johanne ejus filio, ut Pandulfo Capuae Principi vel molestiam aliquam, vel ignominiam adferret, clam Abbati Casinensi Theobaldo (quem Pandulfus Capuam evocaverat, ibique degere mandaverat) auxilium praestitisse, eumque Neapolim tuto transduxisse, ut narrat Osiens. Lib. II. cap. 60. & Chron. Cingl. MS. ad A. MXXXI. post Kal. Apr. Ind. XIV. Adhuc ab Scriptoribus nostris dubitatur, fueritne Neapolis in deditionem recepta cum aliis Graecis Apuliae, & Campaniae urbibus sub Henrico Augusto A. MXX. quo ipse in has regiones adveniens (ut testatur Epidannus Monachus Sangallensis in Chron.) Trojam, Capuam, Salernum, Neapolim urbes Imperii sui ad Graecos deficientes ad deditionem coegit: quod et Hermann.

Contract. confirmat. Attamen nec a nostris Chronographis, neque ab Ubaldo haec prorsus memorantur.

Quoad Johannem Sergii Ducis filium, ac successorem perinde certum est, A. MXL. Surrentinis auxiliatum in obsidione Guaimarii IV. Salerni, & Capuae Principis, qui, frustra civibus, ac sociis conantibus, illorum urbem subegit, extinctis in ea Ducibus, sive Consulibus Magistratibus. Item An. MXLVI. ex Aet. S. Severi Neap. Episc. apud Boland. 30. April. ab Johanne hoc Duce Puteolos (urbem jamdiu a Pandulfo Capuae Principe fortasse simul cum Cumis occupatam) obsessos coligimus; nec profecto recuperare debuit Neapolis Dux, quum Comitis cujusdam Puteolani de Langobardorum genere meminerit charta Monasterii S. Laurentii Averlae civitatis Ann. MXLIX. Tempus, quo Johannes Dux obierit, incertum. Sicuti incertum quoque, an Sergius alter, qui ei successit, filius, aut nepos ejusdem fuerit.

Hujus Sergii alterius Neapolis Ducis, Consulis, & Magistri Militum mentio exstat in Tabulariis Coenobii SS. Severini, & Soffi Neap. A. MLXIII & MLXIV. & in Diplom. apud Murator. in Diss. V. med. aevi An. MLXV. Imo ex Charta, quae Cajetae olim servabatur, nunc Romae (ut ajunt) simul cum aliis translata, legitur nomen Sergii Ducis Neap. antequam ea urbe Riccardus Capuae Princeps potiretur, scil. An. MLXIII. Qui cum vellet perinde Neapolim suo adnectere Principatui, urbem obsedit A. MLXXVII. Et subdidisset profecto, nisi mors Richardi Principis post menses aliquot accidisset (*): ob quam, obsidio April. mens. sequentis Ann. MLXXVIII. soluta fuit, ut alibi plenius dicam: ibique quas de hujus obsidionis a recentioribus quibusdam Scriptoribus referuntur fabellas,

(*) Petr. Diac. Chr. Cass. Lib. III. cap. 45.

bellas, explodam. Ceterum hic idem Sergius Dux interfuisse creditur consecrationi Ecclesiae Casinens. sub Alexandro PP. II. A. MLXXI. ut perhibet Ostiens. Lib. III. cap. 30. & de quo meminit charta apud Chioccar. Capacium, aliosque, in qua Sergii Ducis, & Johannis eius filii mentio Anno IX. Imp. Alexii (Comneni) die 15. Maii, Ind. XIII. quae notae indicant annum MXC. Chartam habes apud Summont Tom. I. aliosque supra laudatos Auctores. Quare conijcendum, huic Sergio parum post Annum MXC. Johannem filium successisse, cujus aliud omnino monumentum invenire non licuit.

Huic Johanni Duci Sergium ultimum Neapolis Consulem substitutum certo scimus, incerto tamen anno. Veteres Neapolitanae urbis chartae passim de hoc Sergio postremo Duce verba faciunt. At antiquior quam legi in Codd. MSS. Borrelli, exhibet nobis Ann. MCXVII. in eaque subscribit *Sergius Consul & Dux*, A. XXXVI. Imperii Alexii (Comneni) die 20. Octobr. ipse, ut habet Abb. Telefin. Lib. II. cap. 1. Rugerio Duci *homagium* praestitit An. MCXXIX. qui in sequenti anno coronam ab Anacleto pseudo-Pontifice accepit (quod a Telefino reticetur), sed in Chron. Cass. apertissime legitur: *Petrus Cardinalis* (Anacleti Legatus) *Rugerio Apuliae Duci coronam tribuens, & per privilegium Capuanum Principatum, & Ducatum Neap. cum Apulia, Calabria, & Sicilia illi confirmans, Regemque constituens ad suam partem attraxit.* Sergius Dux A. MCXXXIV. Salernum pergens, ibi novum Regi juramentum fidelitatis exhibuit, quo ex tempore verum in Ducatu Neap. dominium acquisivit. Hinc cum Robertus Capuae Princeps, Rainulfus, Northmannique alii Proceres a Rugerio deficerent, illisque etiam Sergius Dux se, suosque adjunxisset,

ne duplicis perduellionis poenam incurreret, se sponte Rugerio dedit, postquam hic Neapolim sua classe aggressus fuerat: benigneque ipse Rex ignoscens, sibi illum in cohortibus suis adjunxit, quum in Comitum Alifanum Rainulfum unicum perduellem, ipsiusque Rogerii cognatum sibi pugnandum esset. Cum quo praelium iniens, Rogerius devictus est, & Sergius Dux extinctus III. Kal. Octobr. MCXXXVII. Sed cum Rugerio postmodum, junctis copiis, hostes omnes debellati sunt, & A. MCXXXIX. Rex pacifice confirmatus ab Innocentio Pontifice, cujus possessionis diploma leges apud Baronium, in quo tamen ne verbum quidem Ducatus Neapolis, eique adjunctorum Ducatum, est invenire. Interea Neapolitanum cum se sine Duce, & auxiliis destitutos agnoscerent, Primores aliquot urbis feligentes, Beneventum (ubi Rogerius Rex morabatur) miserunt, qui obedientiam, & fidelitatis *homagium* praestarent, peterentque, ut ejus filium in Neapolis Ducem crearet. Quod profecto factum est: illoque ex tempore suprema Graecorum potestas, quae Neapoli tamdiu extiterat, prorsus extincta est, urbe ac Regno in Northmannos translatis, qui utriusque Siciliae Reges adpellati, eorumque etiamnum posterii Reges eodem titulo, ac ditione decorantur.

Haec itaque ad Ubaldi Chronicon illustrandum, supplendumque necessaria duxi, ut Neapolitanorum Ducum expansionem seriem darem. Si quae adhuc indigesta, vel obscura in medium attulerim, Regni Neapolitani eruditissimis viris ea supplenda, vel corrigenda relinquo; ac ne me nimium indiligentem accusent, oro, qui Patriae dumtaxat honori, ac gloriae consultum volui; ac stimulos Literatorum coetui ad posteritatem instruendam addendos putavi.

FRAN.

FRANCISCI MARIAE PRATILLI
DE PRIMIS CAPUAЕ COMITIBUS,
ET GASTALDIS
DISSERTATIO.

Quum de primis Capuae Comitibus, & Gastaldis minime Peregrinus noster differuerit, ac de iis duntaxat, qui postremis temporibus eidem Comites praefuere, pauca admodum attingat; quumque de iis fusiores orationem heic instituire valde consentaneum erat; iccirco quae ipse heic omisit, & alibi fortasse reponendum censuit, in plenioribus nempe Patriae Annalibus, ne cramben recoquere cogeretur, heic ipse supplenda putavi. Et quidem ut Campanorum Dynastiarum ordo, ac series chronologica absolutissime texeretur, in III. Historiae suae Libro, Gothis, Graecisque expulsis, de Langobardorum in variis Regni nostri Provinciis dominatu verba facturus, Capuanorum omnium quorumcunque Dominorum ad Historiae integritatem meminisse debuerat Peregrinus. At pessimo Reip. literariae, civiumque suorum, quum cuncta inconsulto jussu feralis ignis absumserit, heic quod ad hanc rem attinet, aliqua, quoad potero, degustabo.

Ut autem in hac re rite progrediamur, sciendum primo; Langobardi, Campani, Lucani, aliisque finitimis Provinciis occupatis, ne Dynastiarum suarum limites hostium incursionibus paterent, neve Beneventum, quae Ducum princeps sedes erat, pro discutiendis causis adire cogerentur, in praecipuis urbibus Gastaldos constituerunt, qui iis uti Militares Praefecti praecessent, suosque Judices crearent, ut Gastaldatus quisque armis perinde, ac legibus custodiretur. Quod si divitum opibus, aut nobilium gratia Jura in iis locis opprimi contingeret, tunc

Tom. III.

L

tunc ad Ducalem Beneventi principem Curiam patebat accessus; & Gastaldorum, Judicumque impudentia dam-
nabatur, & magistratu abire cogebantur, si in cogno-
scendis causis a justitiae tramite aberrarent. Haec, & id
genus alia habes in Corpore Legum Langobar. & passim
apud Chronologos. Et Gastaldos profecto, quos haud sa-
tis impigre in repellendis hostibus, sed magis suis rebus
studentes, cognoscerent, nedum magistratu abdicabant,
sed honorum proscriptione multabant; & quandoque ca-
pite plexos legimus. Campaniâ igitur jam subactâ, Ca-
puae, quae Provinciae caput, & Consularium olim se-
des, primum institutus Gastaldatus, cujus fines tam e
Romano agro, quam e Cajetano, & Neap. Ducatu Grae-
corum incursionibus erant defendendi. Quod itidem ex
adversa parte Calabriam, Apuliamque versus praestitere,
Gastaldatu Compfino, & Acheruntino institutis, qui Lu-
caniam, Salerni finitimas proximasque iis Regiones armis
regere, eorumque causas suscipere tenebantur. Et hi qui-
dem antiquiores Langobardorum Ducum Beneventi Ga-
staldatus fuere, ut ex suis Scriptoribus colligitur: qui, an-
nis labentibus, *Comites* quoque vocati sunt, ut infra pla-
nius.

Nunc quid Comitatus, sive Gastaldi nomen significet;
quod illius officium, aut dignitas est, aperiendum. Ac
primo quidem nemo est qui dubitet, quin Comitum no-
men, (de Gastaldis mox sermo incidet) quo munus,
vel dignitas quaedam significatur, e Romanis effluxerit.
Apud ipsos quidem, *Comites* erant, qui Proconsules,
Praetores, Praesides aliosque Provinciarum Rectores
prae dignitatis maiestate, ministerii adjumento, aut con-
silio praesidio *comitabantur*; erantque hi Legati, Quaes-
tores, Praefecti, Scribae, qui simul cum magistratibus
in Provincias mittebantur, de quibus meminit M. Tullius
in Verr. III. Hos *Comites*, ut ex eodem Tullio ad Q.
Fratrem multis in locis patet, quosdam fuisse *adjutores*
& ministros Imperii constat; *apparitores* alios, Procon-
sulisque, aut Praesidis domesticos, qui tamen ipsi etiam
publi.

publice dabantur. Post Augusti tempora Comitum etiam
memoria recensetur apud Scriptores. Tacitus Annal. &
Hist. I. de Tiberio in Germaniam profecturo verba fa-
ciens, *Comites legisse* (ait) *ipsoque Ottho multis e ma-
gistratibus selegit, ac secum expediri jussit*. Et de Ve-
spasiano, qui Neroni in Achaica expeditione *Comes fuit*,
cum nullis antea honoribus perfunctus esset, meminit Sueton.
in Vesp. cap. 4. vetusque lapis apud Gruter. 447. 4. SEX.
PALPEIVM nominat COMITEM TIBERII CAES.
SVB DIVO AVGVSTO DATVM. Alterque adhuc ine-
ditus nuper prope Venafrum effossus, in quo memoratur

C. AVILLIVS C. F. . .

LABIENVVS

PRAEF. FABR. ET

II. VIR. I. D. VENAFR. : :

COM. M. AVR. COMMOD. .

DATVS AB AVG. PATR. .

IN CAMP.

.

Quod idem utique *Comes*, ac ille qui ejus servitio in
Comitatu deputatus sit, & *Praesentalis* in Codice, ac No-
vellis appellatur, existimandus est. An deinde *Comes*
pro *socio* habendus sit, vel qui alium tamquam majorem
comitetur, quaestionem hanc Grammaticis enodandam
relinquo. Difficiliora nobis illustranda sunt.

Sub Constantini Magni Imperio *Comites* quidem di-
gnitate aliqua praefulgentes, fuisse institutos habemus ex
Cassiodoro Var. Lib. VI. & Haepingo de Jure Insignium. Ex
iis *Comites Consistoriani* inter primi ordinis Ministros fuis-
se tradit Cassiod. Nam in Consistorio Principis & publi-
cas res, privataeque tractabant, ut sententiam inde Prin-
ceps diceret. Aliqua tamen inter eos diversitas erat: fa-
cultas enim aliis concessa *Consistorium* intrandi, delibe-
randi

randi aliis: nonnulli in Consistorio *Comites primi Ordinis* vocati; intra Consistorium aliqui: omnes tamen Consistoriani Comites dignitate, eminentiaque apud Augustos praecelebant. Hujus differentiae notas, sique stare, aut insidere ibi permissum Comitibus fuerit, vide ap. Afflict. de prohib. feud. alienat. §. Praeterea, nec non ap. Guth. de off. dom. Aug. Lib. I. cap. 17. & Pancirolum in Notit. ubi etiam de *Comitibus Sacrarum largitionum*: iis quippe imperialis thesauri administratio committebatur, publicaeque pecuniae varios in usus erogandae; propterea quam magna erat horum Comitum dignitas, amplissima jurisdictio, iisque inferiores alii Comites parebant, ut Lib. III. cap. 16. & 25. & Pancirol. quibus in locis de *Comite Merciorum* (quibus vectigalium etiam, tributorumque cura demandata) aliisque Comitibus pertractant. Comites alii *rerum privatarum* dicebantur, seu privati Aerarii Principis, qui alios sub se Procuratores habebant, illisque bonorum vacantium, violationis sepulcrorum, canonum censualium exactionis, aliorumque erat cura, de quibus fuse idem Pancirol. cap. 87. seqq. Erant qui *Comites sacri patrimonii, & domorum* dicti, qui suos sub se Curatores, Tractatores, sive Tractores, Summarios, seu Aestimatores habebant. *Comites domesticorum equitum, peditumque*, quorum alii in aula Byzantina, alibi alii instituebantur. Qui praesentes aderant semper, Principem egredientem comitabantur, ejusque domum custodiebant, quod & ipsum nomen satis indicat. Erant & *Castrenses*, qui inter Augusti domesticos adscriptis praeerant, de quibus Cassiod. Guth. Pancir. Gothofred. alique: sicuti & *Comites Orientis, & limitis Aegypti*, qui prius Ducis nomen obtinere: *Comites Forumarum*, instaurandis aquaeductibus deputati: necnon *Riparum, & Alvei Tyberis*, atque *Cloacarum, Portus* itidem *Hostiensis* a Claudio Imp. exstructi, & Provinciarum Africae, Britanniae, Italiae &c. iisque militum copiae ad limites Provinciarum unicuique eorum creditarum assignabantur, ne inopinata hostium irruptione perturbarentur,

tur, aut intestina aliqua populorum commotione: quem morem utique Langobardi Cistiberini persecuti sunt in Provinciae finibus tuendis, ut sup. innui. *Palatinorum* item *Comitum* memoria haudquaquam reticenda, ad quos prima causarum civilium, & criminalium cognitio pertinebat. At hi Gothorum, Langobardorumque Dynastarum Italiae aevo ignoti prorsus erant: illorum tantummodo sub Francorum Regum dominio meminerunt Scriptores apud Steph. Balutium in Capit. Reg. Franc. qui Francorum Reges quamvis Comites suos magni quidem facerent, eminentioris tamen gradus Duces suos aestimabant, Quae de re errat omnino Blondellus in Geneal. Franc. T. II. pag. 43. asserens: *Veteribus eos, quibus Ducatus commendabantur, Comites vocare: imo Ducis, & Comitis titulos concatenare, aliosque aliis cumulare solenne fuit*. At undenam nova haec, inauditaque ipse expiscatus fuerit, nec ipse innuit, neque nos novimus. Ac pro *Veteribus* minime Franci sibi sunt intelligendi, quum falsum omnino sit, ab iis, quibus Ducatus commendabantur, Comites vocari solere, ut videre est apud Scriptores illius aevi, qui distinctissime Duces, Comites, Vicarios, Milites dominicos, aliosque commemorant; neque, ut ipse gratis adserit, ex Comitibus sacri Palatii selecti Duces, & Comites omnes. Comitum utique triplex ordo fuit, scil. sacri Palatii, qui Palatini; Urbani; & Vicani: qui urbibus primum, postremo, qui vicis, seu villis praeficiebantur, ut infra, quum de Gastaldis agendum erit. Comites igitur, ut ad propositum redeamus, potentes in Italia fuere, Langobardis jam illinc exactis; itaut Carolus Magnus (sicuti habetur in Annal. Franc. ap. Canis. Antiq. lect. To. III.) sub anno 776. Italiam ingressus Rudgandum Tyrannum interfecerit, & captis civitatibus, quae desciverant, *disposuerit eas per Francos Comites*, quod & Annal. Metens. Bertin. & Poeta Saxonicus adfirmant:

..... Italiam properans, meritoque Tyrannum
Interitu plebs, urbes servare receptas
Francorum Comites, quos ipse locabat in illis,
Jussit.

Sin-

Singulis itaque urbibus Carolus suos praeposuit Comites, unde eorum nomen, atque dignitas crevit, quo sensim fortasse Langobardorum Gastaldorum adpellatio interiit, ut qui Comitatus dignitatem ipsis Comitibus inviderent. Ac licet ipsi non urbibus, sed agris praeficerentur, latiori tamen vocabuli significatione & urbs aliqua, & ager ipsi adtributus intelligebatur, ut in nostra Campania fuere Gastaldi Aquinates, Sueffani, Teanenses: postmodum Comites. Et in Benev. Principatu Gastaldi Telesini, Bovianenses, Compsani, qui Comites etiam postea vocati, ut ap. Ostiens. aliosque synchronos Script. facile nosces. Seculo tamen Christi XI. labente, vel initio XII. cum Northmanni in Apulia, alique in Langobardia potentiores, eorumque exemplo urbes etiam jugum Germanicorum Impp. excutere coepissent, Comites sua dignitate atque decore pedetentim exciderunt; neque postea nisi Feudi alicujus Dominus, Comes in Italia a supremo Provinciae Dynastia tali titulo decorabatur, gradus sublimitate sublata: quod non ita in Germania se res habebat, ut passim apud Auctores. Sed Comitum omnium nomina, gradus ministeria, aliaque breviter delibasse sufficiat.

Comites igitur, ut ex haecenus dictis, hujusmodi nomen a comitatu obtinuerunt, quod scil. in bellicis expeditionibus comites seu socii (haud satis proprie tamen ita dicti) Augustis, Regibus, Consulibus, summis Ducibus essent, praestantioribusque militiae muneribus fungerentur. Et quoniam eorum quoque fides, militaris prudentia, aequitas, virtutesque aliae probatae jam fuissent a Principe, qui iis summopere confidebat, ut propterea tanquam militiae Praefectis, vel Aulae suae Ministris urbium defensionem, Provinciarum, Castrorumque limites custodiendos, ac sensim etiam vel in pagis, vel in urbibus Legum administrationem, quandoque etiam Provinciae alicujus partem regendam, ut etiamnum in hodiernis Comitibus cernimus, pleno jure ipsis committebat, ut testatur Aeginardus de Bonifacio Comite, cui tutela Corsicae Insulae tunc erat commissa. Langobardorum autem

Re-

Regum temporibus hoc erat Comitum munus, finium nempe, aut Arcium custodiendorum, ac denique *urbibus justitiam ministrandi*, ut ex eorum Scriptoribus liquet. Quare Comitatus tunc temporis non dominium, sed officium potius, & ministerium praesignabat, quod jus dicerent, & *Comitivis praesiderent*: vide Leg. Langob. Lib. II. tit. 52. Quum vero *militares* Comites, quos vocabant, Ducibus subessent, ut Balutius Capit. Tom. I. p. 549. *Civiles*, qui jus in urbibus etiam exercerent, minoribus Judicibus, seu Jureconsultis, qui Legum peritiâ, ac spectatâ prudentiâ praestabant, praecessent; Judices hi, qui *Scabini* fuere adpellati Langobardico nomine, insimul cum Comitibus jus gladii etiam habebant, mortique alicujus criminis reos damnare, quos (verba sunt Capitularis II. Caroli M. A. DCCCXIII. cap. 13. ap. Balut. Tom. I.) *postquam Scabini dijudicarint, non est licentia Comitum, vel Vicarii ei vitam concedere*. Quare fallitur Muratorius in Dissert. med. Aevi, ubi de Judicibus disserit, & Scabinis, quum affirmet, posse Comites vitam reis morte etiam damnatis donare, quod Capitulari, ut supra, contrarium est; nisi fortasse loquatur Vir Cl. de damnatis militaribus, in quos plenum jus habebant, ac dominium. Atque heic non abs re liceat mihi paulisper inmorari, & Capitulum illud Caroli M. Aug. III. sui Imperii Anno evulgatum, indeque a se, ejusque filio Ludovico confirmatum exponere, quo *Comiti indicitur, ne Placitam habeat, seu justitiam exerceat, nisi jejunos*: tanti enim eo tempore justitiae administratio aestimabatur, ut amoto etiam ebrietatis incurrendae periculo, Judices jejuni, mente magis libera, puraque lingua judicarent: quod quidem in Legibus Langob. Lib. II. & apud Reginonem Lib. I. a supra laudato Balutio cit. Lib. III. cap. 1. num. 38. *alibique testatum habemus*. Utinam & etiamnum hoc in Judiciis exercendis servaretur institutum; quod valde quidem Reip. salutare foret, & in jure dicundo proficuum. At a quo defleximus itinere redeamus.

Quamvis initio Langobardici imperii infrequens Comitum

mitum mentio fuerit in Langobardia, & Ducum, qui illis praeerant, admodum sane frequens, Beneventani tamen, & postmodum Salernitani etiam, & Capuani Comitatus mentionem fieri videmus; in quorum enim Ducum, seu Principum creatione, vel confirmatione (quod in Regum Italiae electione a Ducum Regni suffragio fieri consueverat, ut eorum Lege cautum erat) Comites hi, civitatum Primores, alique illustres Viri congregabantur: secus vero in Regum creatione primis Langobardorum temporibus, in quibus Ducibus duntaxat ferendi suffragium jus tribuebatur. Neque quod Hincmarus Rhemenfis de Ord. Pal. cap. 35. apud Murator. loco cit. ait, scil. *similiter Comites, vel huiusmodi Principes a cetera multitudine primo mane segregabantur &c.* aliud innuere videtur, quam quod Comites posterioribus Regum Francorum temporibus supra plebem, seu populi multitudinem constituerentur, cunctis aliis Ducibus, atque Principibus paribus, quibus Reges eligendi potestas data, apud hos residerent, Regnique sublimioribus gradibus praefulgerent. Ac propterea in actis Comitibus (ut advertit Nucaeus in notis ad Ostiens. Lib. I. cap. 20.) etiam qui Duces erant, aut Marchiones, non utique se Duces, aut Marchiones subscriberent, sed Comites (unde dicta Comitatus, seu Comitum confessus, & primorum consilium) ut videre est in Comitibus pro eligendo Carolo Calvo Tom. II. Hist. Franc. pag. 459. At haec quidem Nucaeii opinio difficultatibus quam maximis laborat, quibus enucleandis, ac distinctim explicandis longum sane foret. Opinantur alii apud quosdam Jatos, a Feudorum possessione Comites denominatos semper fuisse, tam si Langobardorum aevum, quam si Francorum spectetur, quod falsum omnino est. Comites enim titulo primum, ac decore ornabantur, qui Praefectura aliqua militari insigniti erant, ut supra dictum est. Neque tunc temporis, scilicet usque ad Francorum Regnum Comitatus perpetuam dignitatem aliquam praeferebat semper: Comites porro dum vitam agerent, Praefectura gaudebant; nec filiis testamento cavere; nec nisi ad Principis

pis voluntatem retinere ministerium poterant. Nam vel ad maiorem ipsi dignitatem evecti, vel aliqua ex causa (puta perduellionis, malae administrationis, &c.) dignitatis huiusce titulo, & honore exturbati erant, & capite, aut exilio quandoquidem multabantur. Vid. Sebast. Munster. Hist. Germ. Lib. III. Gothofred. in Cod. Gutherium, aliosque. Verum tamen est, Comitum nomen adhuc retineri ex veteri consuetudine, quamvis a Comitatu alio translato, & pedetentim ac paulatim Comitum dignitatem hereditariam factam fuisse: fidelitate enim, prudentia, ac iustitia praediti Comites, a Principe, aut Rege ad filiorum favorem, titulum, decusque ejus Comitatus impetrare, iisque testatum iri coepere, iusta ceteroqui retributione virtuti eorum Dynastis praemia compensantibus ut ex textu in cap. I. fin. de alien. feud. & L. sciendum §. legati De legatis; proindeque fuit ut *Comites, & Domini* coeperint vocitari, & subscribi in Chartis, Placitis, publicisque aliis Scripturis: atque eorum etiam uxores pulchro hoc tituli charactere affectae, ab ipsis etiam Comitibus nomen fuit usurpatum. Neque hoc absque summo politicae studio (videant, amabo, qui Langobardis ignorantiae, effertitatisque ritene, vereque notam appingant!) fieri censebant, nempe ut fide genitorum imbuti eorum filii, Reip. quieti, bonoque Provinciarum consulerent; quum iisdem Comitatus dignitas confirmaretur, sibi que devinctos magis haberent, quibus praemia elargirentur in grati animi Principis testimonium, & *homagium* fidei in suis subditis renovandum. Non isthaec autem in Gastaldis, aut eorum uxoribus arrogantia; nam pagos, aut oppida olim jure solummodo Gastaldiae regabant, secus jure feudi: postmodum Comitatus titulo, ac decore ornati, *dignitate Comites, munere Gastaldi appellati sunt*, ut alibi opportunius expendendum erit. Hinc est, quod Comitatus insignia, nomenque Gastaldi omnes summopere optarent, immo etiam Episcopi, X. praefertim seculo, quo Landulfus Capuae Praeful (ut supra ab Erchemp. didicimus) Comitatus titulum Praefulari ad-

jungere studuit, Augustumque, ut hoc sibi decus imperaretur, efflagitavit, ne pars ulla suae amplissimae Dioecesis temporalis regiminis illi deesset in posterum, nepotumque suorum aliquem sui successorem Capuano Comitatu destinaret. De Germaniae Episcopis, qui Comitibus quoque titulum anhelabant, passim loquuntur Rer. German. Scriptores. Immo ex iisdem adparet, ibi, sicuti & in nostris hisce Provinciis, sensim seculis sequioribus Comitum dignitatem imminutam fuisse. Quum enim Principum munificentia, & pietas Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus non solum ea, quae ad Fiscum pertinebant, tributa videl. vectigalia, castella, aliaque id genus, tribueret; sed ipsa quoque, quae juris erant Comitum, illorum dominio imminuto, auctoritatem; jura proventus: hinc fuit, ut sensim a suo Comitibus splendore deciderent, quo Episcopi, Abbates, Collegia, Hospitalia ornabantur, atque hactenus decorantur; nec sine ob jurisdictionis rationem subditorum suorum litibus, ac scandalo. Fortasse ad Reip. commodum, atque utilitatem aptius foret, si haec in Ecclesia ministris jurisdictio suspenderetur!

At tempus, quo Comites jure hereditario suum possidere coeperint Comitatum, incertum omnino est. Successisse genitoribus filios cadente seculo X. certum est; sed id non aequè ab omnibus Scriptoribus affirmatur: quare de causa aliis privilegium successionis datum, denegatum aliis, nulla alia afferri potest ratio, quam Principis voluntas, & munificentia, spectato illorum merito, ac fidelitate, quibus Comitatus honor confirmabatur, vel ad certum temporis spatium, vel quoad degerent, assignabatur; de quo consule Theod. Haepingum supra laudatum, Luiferum in suo Jure Georg. Munster. Marcam, aliosque. Antequam tamen hereditario jure Comites esse coeperint, *Judices* quoque adpellabantur *ordinarii* urbium, & oppidorum: qua de re ap. Leg. Lang. Placita, seu Capitularia saepissime Comitum nomine *Judices* vocantur. Comites vero, qui nobiliores, & locupletiores Regni, quique militari magis virtute, quam scientiâ, pollebant, & jure-

juredicundo apti forent *minores Judices* sub se consulendae legis, atque justitiae causâ habebant, qui *Graphiones* patriâ eorum linguâ cognominabantur a Franchis postmodum *Rachiburgii*, & *Tungini*, alioque nomine ac ministerio *Scabini* etiam (uti supra), idest *Adseffores*, & Comitum Auditores Germanico vocabulo, quasi *lecti Judices*, sive Consules, ut discimus ex cap. 1. de Imm. Eccl. in VI. Videatur Lipsius, Ducangius, Vossius, Bignonius: qui *Judices* ab his Comitibus constituti avaritiae tabem odisse, justitiamque aequa lance pendere debebant, amotis causis quibuscumque. Utinam & in nostris Judiciis haec servari contingerent! sed profecto illud malum inolevit, ut Legum quandoque posthabita sanctitate, nimiam in quosque indulgentiâ, vel etiam inscitiam quam maxima Reip. ac Religioni inferri damna cernimus. Quod quidem ex inferiorum ministrorum negligentia, ni calliditatem potius, ac pervicaciam dixeris, in culpa est, qui in veritatis inquisitione turbant quandoque, ac miscunt omnia, dilationibus, ac tergiversationibus intendunt, & lucris duntaxat inhiantes, pessimo Reip. justitiam laedi minime curant. Caroli M. lex XXII. a Ludovico Pio Aug. num. 56. confirmata, qua praecipitur: *De Judicibus, vel Centenariis, vel Tribunis, atque Vicariis dignum esse censuimus, ut si mali fuerint reperti, de ministerio suo abjiciantur*, jamdiu obsoleta in Bibliothecis quiescit, perinde ac illa num. 94. Imp. Lotharii: *Quam bene Principes si leges hasce depositionis, aut suspensionis saltem improborum Judicum adhuc vigere permitterent; subditorum suorum oppressionibus, expilationibusque certissime occurrerent. Desendum potius, quam detegendum malum est!* Sed ad nostra revertamus.

Jam attigimus, *Graphiones*, seu *Graziones* illos esse sub Langobardis, qui *Judicibus* quandoque pares erant, & quasi Comitum *Adseffores*; & qui a Germanis plerumque cum Comitibus confundebantur; ut ex Paulo Diac. Lib. V. cap. 36. *cum Comite Bojariorum, quem illi Grazionem dicunt*. Ac fortasse quod apud ipsos idem fuerit Co-

Comes, qui *Judex*, ut infra. Et quidem, ut notat Dion. Gothofredus in tex. leg. 2. Feud. tit. 10. inde nomen acceperunt *Land-Gravii* in Alemannia, & *Mark-Gravii*: illi Provinciae, hi Limitum *Comites*, seu *Judices*: Arcis *Bur-Gravii* &c. quorum apud illius nationis Scriptores passim mentio. Imo sequioribus seculis nec a Comitibus *Comites*, aut *Marchiones* secernebantur, quod uterque *limitis*, seu *Marchiae Comites* dicebatur; cuius rei testem habes P. de Marca in Mar. Hisp. Lib. III. cap. 9. & Muratorium, qui ad Duces etiam extendit in Antiq. Estens. p. 25. sed restrictius ea accipienda esse aptius duco. Ab horum igitur Judicum consilio *Comites* pendebant, ut ex eorum Placitis apertissime evincitur: & perinde in pagis, vicis, oppidis praeerant ad jus ministrandum *Praetores*, seu *Judices ordinarii*, qui *Sculdascii* a Langobardis sive *Sculdahi* dicebantur, de quibus a Paulo Diac. Lib. VI. cap. 24. mentio habetur, & passim apud Chronographos medii aevi, & in Legg. Langob. idemque ac *pedanei Judices*, qui tamen Comitibus, ac Judicibus urbanis subessent, ab eorumque judicio ad *Comites*, seu *Judices urbis* appellationi locus erat, si in aliquo se oppressos cognoscerent; uti plenius habes apud Liutprandum Leg. Lang. Lib. VIII. cap. 4. Ubi etiam notandum non in omnibus aequae locis eundem servatum morem fuisse; ut ex Pipini Regis decreto in Leg. Lang. in quo dicitur: *qui ubicumque justitiam quaesierint, suscipiant tam a Comitibus, quam etiam a Gastaldis, seu Sculdasciis juxta illorum legem*. Plura de *Sculdasciis* habebis apud Ottonem in Dissert. p. 849.

Gastaldei dehinc, seu *Gastaldiones*, & *Gastaldi* vulgo nuncupati, illi proprie primitus erant, qui Supremi Principis pecuniam administrabant: quare *Thesaurarii*, & *Oeconomi Fisci Regii*, aut *Principum* vocati sunt, Praetores, Praefecti, aut Curatores locorum, seu Curtium, & Villarum urbis cujuscumque, sicuti & montium, foderinarum, silvarum, &c. quae ad Fiscum absolute pertinebant, ut ex eodem Liutprando Lib. VI. cap. 6. aliisque Legg.

patet. Neque *Gastaldorum* munus erat Regi, aut Principi inservire curandis hospitibus, proindeque idem ac *Dapifer*, ut Vossius ait Lib. II. cap. 8. de vit. ferm. quem rite arguit vir Cl. Muratorius loc. cit. ex verbis Eccardi in Leg. Salic. Nam si ipsis cura fuit demandata, ut lites populorum dirimerent, & jus iisdem tribuerent, & si seculis egissent multabantur, ut in Lege Pipini 8. cautum fuerat, quid ergo cum *Dapifero*, & *Hospitii Curatore* *Gastaldus* commune quicquam habere poterat? Si *Gastaldus* ex Spelmanno apud Dufresnium suum etymon desumpsit a voce SaxoLangobardica, per quam apte *Custos hominum* significatur, quidnam, amabo, cum *Dapifero* *Gastaldus*? Erant & *Gastaldei Militiae*, quibus hominibus e Regiis Curtibus eductis praeesse datum erat, ut bene idem Murat. advertit ex Lege Rotharis 24. & ex nostro Peregrinio, ut supra in Anon. Cassin. Immo ex Paul. Diac. verbis Lib. V. cap. 36. deduci posse videtur, *Gastaldeos*, seu *Comites Militares* (sicuti & illi, qui civilem potestatem etiam habebant) a Francis *Graphiones* fuisse adpellatos, qui dignitatem, atque officium cum Langobardorum Comitibus, & *Gastaldeis* parem omnino habebant (quod superius innui) ut habet Lindebrogius, alique apud Eccardum in Comm. Leg. Salic. Hunc vero Comitum, & *Gastaldorum* cum *Graphionibus* aequalitas a quibusdam improbatur apud Goldastum, Leiserum, aliosque Germanicos.

Verum propediem *Gastaldeis* adtributum sensim fuit etiam politicum seu civile urbium regimen, quo factum est, ut *Comitum vices* agerent, tametsi nomine tenus ab eis distinguerentur. Hinc in veteribus Langobardorum Chartis, aut Placitis, idem urbis, aut Comitatus Praefectus, Comes quandoque, *Gastaldus*, aut *Judex* cognominatur, ut in Charta sec. IX. Cinglensis Monast. quam alibi dabimus: *Lando Comes Cujaciensis* dicitur quoque *Gastaldus*. Atque in alia Cassin. Tabularii *Atenuis* Pontiscurvi *Gastaldus* & *Judex* adpellatur, qui *Comes oppidi erat*, ut patet ex assensu, quem praestat pro molendi-

no conficiendo in territorio sui Comitatus Pontiscurvi : Quod meminit etiam Anastas. apud Murat. in vit. Zachar. Pontif. cui a Liutprando Rege obviam missi fuerant *Agiprandus Dux Clusinus Papae nepos, Tacipertus Castaldius Tuscancensis*, qui nempe Domini erant, Comites, & Rectores illarum urbium, seu Comitatum, adjunctis eo temporis, imo confusis titulis Comitum, Gastaldorum, Judicum, & Thesaurariorum Principis, ut notavit Vir Cl. P. Beretta in Tab. Chorogr. Med. Aevi Tom. X. Collect. Murator. praefixa Sect. VII. num. 24. Quod ad nostratum Provinciarum Principes attinet, certum omnino est, idem fere semper Comitum, atque Gastaldei nomina designari: & si in antiquis diplomatibus deessent exempla, unus heic sufficeret testis Warnefridus Lib. V. cap. 29. qui de Bulgaris in Beneventanum Principatum adventantibus loquens, & quibus Grimoaldus incolendas dedit urbes Sepini, Boviani, & Aesernie, aliasque iisdem proximas urbes, ipsum Alzeconem Bulgarorum Ducem, mutato dignitatis nomine, Gastaldeum vocari iussit: quippe qui Ducalem titulum nimium suo parem putabat; sicque Beneventano Dynastae illum aliquo pacto submisit, & uti *Fendatarium*, quo, cum necessitas cogeret, suis copiis Beneventanis Ducibus succurrere tenebatur. Quod quidem in Italico Francico postmodum Regno aliter contigit: quippe tunc qui *Duces* prius *Urbani* erant, Comites exinde appellati sint, ut passim in Legib. Pipini Regis pro Italia promulgatis legitur; eorumque Vicarii Vicecomites dicti, ortis ex munere, sive officio, familiarum cognominibus, ut inquit cit. Beretta, quem consule. Ex his Comitatum Praefectis, sive Gastaldis, nomen Gastaldatus ortum, qui eam agri partem, quae uni sive Comiti sive Gastaldo parebat, complectebatur, ut in comperto est apud omnes. Neque horum Gastaldorum a Comitibus diversitas ulla, quod ad jus successionis, in eorum Gastaldatu inerat. Etenim quousque Comites, dum degerent, administrationem, atque dominium habebant, hoc idem jus Gastaldeis dabatur: qui tamen Comitum titulo invi-

invidebant. At in filios etiam postmodum successio transmissa Principis privilegio. Quod primum in Aquini, Teani, Calatiae, Aeserniae, Telesiae, S. Agathae, aliisque in locis Praefectis contigit; ut apud Chronologos, & in veteribus chartis videri potest; in quibus Gastaldei ad tempus designati esse noscuntur; postmodum hereditarii quique vocantur, videl. *Comes & Dominus*, eorumque successio exprimebatur scilicet: *Landulfus Comes filius Landulfi Comitum, sive Teanensis Gastaldei. Lando Gast. & Comes Cajaciae fil. Landulfi Cajacensis Gast. Adenolfi Venafri Comitum & Castaldei fil. Adenolfi Comitum & Domini de Venafro*; atque id genus alii. Neque profecto hac in re definiri aliud tuto potest; sed tantummodo cum Petro de Marca loc. cit. Lib. III. cap. 7. §. 6. colligendum: *quod haec munera initio per tempus administrata, & postea beneficio Principum: tandem generali Constitutione in filios, demum in reliquos heredes transiere*. Quae quidem exeunte IX. seculo, vel ineunte X. contigisse certum omnino est, ut sup. innui.

Quinam vero fuerint primi *Capuae Comites*, sive *Gastaldi*, e *Chronologis*, inscriptis lapidibus, ac veteribus chartarum monumentis eruere licet. Primi *Capuae Comitum* meminit lapis ille sepulchralis Langobardicis inscriptus characteribus prae foribus Parochialis Ecclesiae S. Marcelli Majoris Capuae (quae prae scis Langob. Principum Capuae temporibus *Cappella Principum* vocitabatur) in quo sic legitur

ROGO VOS OMNES QVI LEGITE TVMVLVM
ISTVM ROGATE DEVM PRO ANIMA ADVALT
ILLVSTRIS QVI FVIT NATVS EX GENERE
ADVALT PRIMVS COMES CAPVAE

Cujus typum heic exhibere curavi ea qua ibidem forma nunc legitur. At quisnam fuerit hic *Adualt*, sive Adoaldus *primus Capuae Comes*, quoque ille anno urbem rexerit, quibus

bus e fontibus hauriemus? At pro viribus inter obscuriora veterum Scriptorum, & chartarum adyta penetrare licet; ex iisque quaedam seligere, quibus propositi cognitionem lapidis aperiemus. Et primo, nulli dubium, quin hic Adualt, qui ex genere Adualt se fuisse stat, non tam nomen fuisse, quam familiae ac generis cognomen: non enim ex genere Adualt se esse venditasset, nisi apud omnes vulgo ex cognatione primi Capuae Comitum eum fuisse constitisset; eaque de causâ semper *de Adualt*, illius posteros, ac successores vocitari: quippe ab illo tam illustri Viro, & I. Capuae Comite originem traxerint: ac vere Adualdorum, seu Adoaldorum in Campaniae Provincia frequens memoria, ut ex Chronologis, & Diplomatis liquet. Capuae tamen celebris Adualdorum, sive Odoaldorum, & de Adualdis memoria exstabat, itaut urbis illius Forum, seu regio non longe a Monasterio S. Johannis nobilium Puellarum (qui etiam in *districu Ojaldorum* situm est, ut alibi videndum) & castro Lapidum, ejusque vicinia, Vici *Adualdorum*, sive *Odoaldorum*, & *Odoaldorum* nuncuparetur; Ecclesiaeque nunc Paroecialis (olim Monasterio S. Angeli in Formis Cassin. extra Capuam, subjectae: postea non multis abhinc annis sub Praefulatu Nicolai Card. Caraccioli ven. mem. Capuae Archiep. in locum alterius Paroeciae extra urbem, a Cassin. Abbate concessae) S. Angeli ad *Odoaldos* nomen dedit. Ab hoc Adualdo conjicere merito possumus, filiis, posterisque suis ob Comitum dignitatem obtentam, ac familiae nomen, omenque inditum, quae quum Capuae immoraretur, urbis illius regioni denominationem quoque tribuerit. Neque unum, aut alterum hujus familiae testimonium in antiquis Capuae tabulis habemus, aut ab Scriptoribus expectamus. Chartas quamplurimas servant Monialium nostrarum Tabularia, Capituli Metropolitani, sacri Theauri, & Archiepiscopalis Arae, pluriesque Adualdorum meminit Ostiensis, alique; ut dubitari nequeat, quin & illustris illa fuerit, & Capuae sedem suam, praestantiam, decorem usque ad seculum XIII. semper obtinuerit, quo

adhuc

adhuc nobilis *Adualdorum* familia Capuae florebat; atque Sacellum domesticum prope Paroecialem Ecclesiam S. Angeli possidebat D. Johanni dicatum, postmodum Monasterio Puellarum S. Johannis addictum, ut ex charta praedicti Coenobii Ann. MCLXVII. Quinimo etiam in veteri Capua *Adualdos* Primores, sive Patricios urbis fuisse testantur Acta S. Decorosi Capuae Episcopi, qui nationis Langobard. conversionem impenso studio promovit ab An. circ. DCLXX. ad Ann. usque circiter DCLXXXV. quo sanctissime obiit. In iis legitur: *Accidit ut cujusdam viri nobilis Adualdi filius ardentissima febre correptus in manifesto vitae discrimine versaretur. Mater ad limina Ecclesiae* (Episcopii nempe, ubi corpus S. Rufini a S. Decoroso inventum quiescebat) *cum fletu, & ejulatu eum detulit, & super tumulum a Decoroso sibi ostensum, filium deponens . . . & paulo post pristinae valetudini restitutum agnovit.* En igitur in An. circ. DCLXXX. Capuae nobilis Adualdi filium, & fortasse nostri in memorato lapide Capuae Comitum *Adualt* consanguineum, ut suspicor. Quo evincitur, Adualdos pene ab ingressu Langobardorum in Campaniam Provinciam Capuae floruisse, ibique semper permansisse. Immo ex veteribus chartis patet clarissime, hos *Adoaldos*, sive Adualdos primis Capuae Comitibus vel consanguinitate, vel adfinitate conjunctos fuisse, ut ex Reg. Petri Diac. ex Tabulariis Monasteriorum Capuae, & Cassinensis patet; ex eaque praecipue charta apud Gattul. Hist. Cass. Tom. I. pag. 77. in qua Landulfus Capuae Princeps An. CMLXV. adpellat *Adoaldos dilectos parentes nostros*: & in alia similiter praedicti Coenobii S. Johannis An. CMXIX. testatur Atenulfus, magni Atenulfi I. filius *Adualdum Adualdi filium parentem nostrum &c.* At ulterius progrediamur.

Quandonam vero Adualt I. Capuae Comes fuerit; inquirendum nunc est. Et quidem si adlato superius lapidi credendum erit (neque enim aliquis ambigendi locus erit, quum genuinus ille, atque indubius sit) intra L. aut LX. circiter annorum cursum ejusdem Adualt Co-

mitatus affigendus omnino est: scilicet. ab An. circ. DC. vel etiam DCX. (quo Capuam Gastaldus pro Campania regenda Provincia tunc temporis pene integra a Langobardis submissa, mitti debuerat a Benev. Duce, quod Graeco-Neapolitum, ac Ravennatum excursions verebatur) ad An. DCLX. quo Trasemundi Capuae Comititis meminit Paul. Diac. Lib. IV. cap. 53. Hic Trasemundus primus Capuae Comes nequitiam esse potuit: falsitatis enim Audoaldus evinci poterat a suis civibus, qui veritatem facti non ignorabant, quum suum in marmore monumentum titulo mendaci & urbi, & supremo Duci injurioso legissent, iis verbis: *Qui fuit Primus Comes Capuae*. Quum igitur Trasemundus Capuae Comitatus jam praefectus An. DCLXI. quo Grimoaldus Beneventi Dux Italiae Regnum, Ariperto defuncto, occupaturus Ticinum versus iter arripere, illum *per Spoletum, & Tusciam direxit, & per eas Regiones Langobardos suo consortio coaptaret*. *Qui* (Capuae Comes) *imperata sibi strenue perficiens, ei cum multis adiutoribus apud Aemiliam viam itinere occurrit*; nullo pacto credendum erit, illum Capuae I. fuisse Comitem, sed alios praecessisse. Neque eatenus Audoalt ex genere primi Capuae Comititis pulcrum hunc in marmore titulum apponi mandavit, quam ad ostendam suae originis gloriam singularem, quod Campanis civibus satis erat exploratum. An postea Audoaldo successerit Trasemundus, aut alter, cuius nomen vel haecenus in pluteis lateat, vel temporis edacitas absumserit, quis merito iudicet, vel prorsus divinando adsequatur?

Comes Trasemundus, qui Capuae Comitatus praefectus ad regnum usque Grimoaldi Ducis, ut diximus, ab eodem Spoleti Dux creatus est Anno regni ejus V. nempe An. circ. DCLXVI. ut ex eod. Diac. Lib. V. cap. 16. his verbis: *At vero Grimoaldus creptis Beneventanis, & eorum Provinciis a Graecis* (qui cum Imp. Constantino Monomacho A. DCLXIII. Beneventum obsederant) *Trasemundum, qui dudum Capuae Comes fuerat, & ei ad percipiendum Regnum strenuissime paruerat, data ei in ma-*
tri-

rimonium sua filia, eum post Attonem (Spoleti Ducem) *apud Spoletum* (quo pervenit Benevento regressus) *Ducem fecit, indeque Ticinum reversus est*. Si igitur Trasemundus Capuae Comes dudum fuerat, isque A. DCCV. Spoleti senex occubuit (nisi Paul. Diac. Lib. VI. cap. 30. in hac ejus obitus epoche erret, quod utique in illo nec novum, nec insolens vitium, sicuti Peregr. alique adnotarunt) jam non de I. Trasemundo dudum Comite, sed de ejus potius filio ejusdem nominis, suspicor, Scriptorem locutum fuisse: nimium enim senex obire debuerat Trasemundus, quum ante An. certissime DCLX. Capuae Comitatus praefidebat, aetatemque idoneam ad suam tuendam Provinciam habuisset; ideoque An. DCCV. octogenario major decessisse, quod difficile quidem eo seculo accidisse credendum est. Quare recte fort. aliqui arbitrati sunt, Trasemundum hunc Spoleti Ducem filios habuisse Trasemundum alterum, & Faroaldum, qui ipsi in Ducatu successit. Ceterum isthaec nihil ad nos. Trasemundus profecto, qui dudum Capuae Comes fuerat ante An. quidem DCLX. Comitatus regebat, nec quidem abs re, post mortem Audoaldi, ut innui, si diu vixerit. Nec quidem futilis haec mea conjectura reputabitur a Cl. viris, quibus nequitiam ignotum est, sub Arechi I. Beneventi Duce, scil. post An. saltem DCX. Beneventi Dynastiam circumquaque prolatatam fuisse; sub ejusque fort. se imperio totus Campaniae tractus occupatus. Quare quum Capuam adhuc moenibus suis, arcibusque exspoliata invenirent a Barbarorum excursions; quodque ceteris etiam ejusdem Provinciae urbibus contigerat, necessario instaurandae fuerant Langobardis, ne tam opimam, utilemque regionem, cujus Capua caput fuerat, omnino indefensam relinquerent; ibique Comitem constituere, qui non tam armis, quam legibus eam regeret, limites tueretur, verum etigalia, ac tributa imponeret pensitanda, ac cetera, quae ad supremi Ducis dignitatem, & commodum, & incolarum utilitatem conferrent, omnino definiret. Quae quidem omnia nec statim post initium Ducatus Arechis con-

ci potuere, neque brevi temporis intervallo. Hinc circa An. DCXX. Adoalt Comes eligi debuit, qui ad An. usque DCL. vitam fortasse produxit, eique deinde Trasemundus successus, ut dictum est.

Trasemundo Comiti successor indubie datus est *Mittola*, qui Capuae Comes dicitur ab eodem Paulo Lib.V. cap. 9. & plurimum ob ejus militarem virtutem laudatur: quum prope Beneventum Graecorum copias attriverit, fluminisque *Sabbati* (secus vero *Caloris*, ut Paul. falso adserit, quem errorem detexit, atque emendavit Peregrin.) aquas eorum sanguine rubescentes effecerit, de quo passim Scriptores post Paul. Sigonius Anno DCLXVII. Ammiratus, aliique post Collenuccium Lib.II. qui tamen *Patria Capuanum*, secus vero Comitem credidit: sed fallitur (nec uno in suae Hist. loco mendacia, conviciaque depromsit) ejusque errorem alii etiam secuti sunt meridiana in luce caecutientes. Mittolae Comitis filium fuisse *Hildebrandum*, sive *Aliprandum*, Capuaeque Comitatus dignitate donatum ab Arechi Beneventi Principe An. DCCLV. tradit suis in Annalibus Capuae MSS. Scipio Sannellius Part. I. At oscitatur profecto. Nam vel seculi pene integri aetatem dare debuit Mittolae filio: vel Arechis II. Principatum antevertere: quum ille regnare coeperit An. DCCLVIII. Verisimile esse potest, *Livizonem* Capuae Comitem sub Arechi II. degentem Mittolae non filium, sed nepotem fuisse. At unde hoc nobis expectandum? *Livizo* quidem Comes Capuae erat Ann. VII. Principatus Arechis mense Septembri Indiēt. III. quae utique notae ad A. DCCLXIV. spectant. Patet hoc ex quadam charta nimium temporis edacitate corrosa in Capuano Thesauo adservata, quam majori, qua potui, diligentia a me olim exscriptam, & uti illustribus monumentis refertam, notisque auctam inferius dabo. Charta illa continet concessionem, sive confirmationem bonorum aliquorum Majori Ecclesiae Capuanae donatorum a Livizone Capuae Comite, & Arechi Benev. Principe, in qua etiam confirmatio Paldolfi & Landolfi Ca-

Capuae Principum Anno CMLXV. & Richardi I. Anno MLXIX. apertissime continetur. Neque alium fuisse suspicor Livizonem hunc a *Livitio Comite & Gastaldeo Capuae*, cujus meminit charta alia in Tabulario Monast. S. Laurentii Cassin. Aversae, in qua legitur: *per Livitium olim Cap. Comitem & Gast. in sui rovere firmatum.*

De tribus aliis Capuae Gastaldis differendum superest; *Paldi* nempe, *Radelgarii*, & *Agenardi*, filii *Radenolfi Marepais*. Prioris Gastaldi usque adhuc ignoti mentio habetur in Chronico inedito Comitum Capuae, quod heic modo prelo subijcimus, in quo legitur *Paldus Gast. pater Landolfi* senioris, a quo Comitum Capuae Johannes Abbatis dudum editi initium coepit: qui tamen Johannes hujus *Paldi* patris Landolfi peculiare quoddam reticuit. Et quidem a nobili aequae, atque illustri genitore Landolfus imbui debuit non tam militaribus disciplinis, quam virtutibus aliis, & praecipue regiminis prudentia, seu Aulae Principum negotiis, ac politia, quibus ad Comitatum adipiscendum viam sibi sterneret; quodque revera consecutus est inter factionum Beneventani Ducatus Primorum aemulationes, ac discordias. Nec tantummodo tunc sibi ipsi Comitatum adquisivit; sed filiis, nepotibus, suisque posteris consanguineis hereditariam dignitatis possessionem relinquens, ad supremum postremo Principatum Capuae, Beneventi, Salerni, Spoleti, aliorumque locorum viam sibi expeditam munivit, ut inferius constabit. An *Paldus* hic civilis, aut militaris Gastaldeus, sive limitaneus Praefectus simul ac Judex fuerit, incertum. Utramque enim dignitatem obtinere profecto poterat, aut alterutram ex superius adnotatis.

Posterioris Gastaldei, nempe *Radelgarii* meminit Charta Tabularii Cass. in Reg. Petr. Diac. n. 180. fol. 78. quae profert donationem Aydulfi Presbyteri Capuani Monast. Teanensi, eaque ibi Anno II. *Sicardi Benev. Princ. Ind. XI. mense Octubri cum consensu Radelgari Capuae Gast.* contingisse affirmatur. Hae quidem notae respondent A. DCCC. XXXIII. Quare fit, ut Sico non eo anno occisus dicendus est;